

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta
SOK-yhtymä

Vuosikertomus 2003

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta
SOK-yhtymä

Vuosikertomus 2003

Sisältö

4 S-ryhmä

6 Pääjohtajan katsaus

9 SOK-yhtymä

9 Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK)

13 SOK-yhtymän liiketoimintakatsaus

13 Toimialueiden liiketoimintakatsaukset

- 13 Market-kauppa
- 14 Liikennemyymälä- ja polttonestekauppa
- 15 Hotelli- ja ravintolaliiketoiminta
- 17 Tavaratalokauppa ja erikoisliikkeet
- 18 Autokauppa
- 20 Maatalouskauppa, rautakauppa ja puutarhakauppa
- 21 Hankinta ja logistiikkatoiminta
- 22 Lähialueet

25 SOK-yhtymän johtaminen ja valvonta

33 S-ryhmän yhteiskuntavastuu

- 33 S-ryhmän henkilöstö
- 35 S-ryhmän ympäristöasiat

40 Tilinpäätös tilikaudelta 2003

- 40 Hallituksen toimintakertomus
- 44 SOK-yhtymän konsernituloslaskelma
- 45 SOK-yhtymän konsernitase
- 46 SOK-yhtymän konsernirahoituslaskelma
- 48 SOK:n tuloslaskelma
- 49 SOK:n tase
- 50 SOK:n rahoituslaskelma
- 51 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet
- 54 Tilinpäätöksen liitetiedot
- 68 Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat
- 69 Hallituksen ehdotus SOK:n tilikauden ylijäämän käyttämisestä
- 70 Tilintarkastuskertomus
- 70 Hallintoneuvoston lausunto

71 S-ryhmä numeroin

72 Tilastoja

S-ryhmä

S-ryhmä toimii valtakunnallisesti päivittäis- ja käyttötavarakaupassa, ravintola-alalla, liikennemyymälä- ja polttonestekaupassa, hotellialalla sekä auto- ja maatalouskaupassa. S-ryhmä on osuuskauppojen ja niiden omistaman Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan ja tämän tytäryhtiöiden muodostama yhteistyöverkosto. S-ryhmän asiakasläh- töinen liiketoimintamalli perustuu vahvaan alueelliseen identiteettiin.

S-ryhmän toiminta-ajatuksena on tuottaa palveluja ja etuja sitoutuneille asiakasomistajilleen.

S-ryhmä tarjoaa asiakasomistajille heidän tarpeistaan lähtevän, kattavan, kilpailukykyisen ja kehittyvän palvelukokonaisuuden omalla liiketoiminnallaan ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Osuustoiminnallinen yhtiömuoto vahvistaa S-ryhmän mahdol- lisuuksia toimia vastuullisesti ihmisten ja yhteiskunnan parhaaksi.

S-ryhmän arvot

Tuloksellisuus

Tuloksellisuus on hyvän toiminnallisen ja taloudellisen tuloksen sekä onnistuneiden aikaansaannosten arvostamista.

Vastuullisuus

Vastuullisuus on vastuun tuntemista asiakasomistajasta, henkilöstöstä ja omasta työympäristöstä.

Uudistuminen

Uudistuminen on huolehtimista S-ryhmän yritysten kilpailukyvyistä sekä asiakasomistajien palvelujen ja etujen ajanmukaisuudesta.

Kumppanuus

Kumppanuus on kattavan ja tehokkaan yhteistyön arvostamista ja hallitsemista.

S-ryhmän visio

S-ryhmän tavoitteena on olla johtava, uudistuva ja asiakasomistajien sekä alueen hyvinvointia edistävä suomalainen kaupparyhmä.

S-ryhmän rakenne

Toiminta-ajatuksensa toteuttamista varten S-ryhmä on organisoitunut alueosuuskauppojen ja Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan, SOK:n, yhdessä muodostamaksi yritysten yhteistyöverkostoksi. Suo- men Osuuskauppojen Keskuskunta on ryhmän strateginen päätöksen- tekoyksikkö ja palvelukeskus.

S-ryhmän omistajia ovat osuuskauppojen jäsenet, jotka vaikut- tavat koko ryhmän toimintaan oman jäsenosuuskauppansa kautta. Tärkeimmät vaikutusmahdollisuudet ovat äänestäminen oman jäsen- yhteisön edustajiston vaalissa ja asettuminen ehdolle oman jäsenyhtei- sönsä hallintoelimiin – edustajistoon, hallintoneuvostoon ja hallituk- seen sekä osallistuminen myymälätoimikuntatyöhön.

Osuuskaupat omistavat Suomen Osuuskauppojen Keskuskun- nan, joka on myös SOK-yhtymän emoyhtiö.

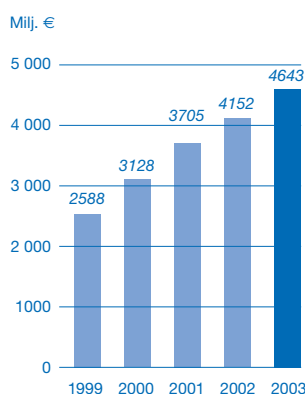
Osuuskauppojen ensisijainen tehtävä on tuottaa omille asiakas- omistajilleen ja asiakkailleen S-ryhmän palvelut ja edut. SOK:n tehtä- vänä on tuottaa asiakasomistajien palvelutarjontaa täydentävää liike- toimintaa sovitulla liiketoiminta-alueilla. Tämän lisäksi palvelutarjon- taa täydennetään partnerisopimuksilla.

S-ryhmän yritysverkostomainen rakenne mahdollistaa samanai- kaisesti osuuskauppojen ja SOK:n välisen yhteistyön ja erikoistumisen S-ryhmän toiminta-ajatuksen tehokkaassa ja asiakaslähtöisessä toteut- tamisessa.

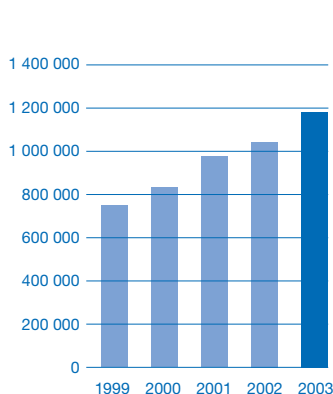
S-ryhmän alueosuuskaupat 1.1.2004

Andelslaget Varuboden, Kirkkonummi
Etelä-Karjalan Osuuskauppa, Lappeenranta
Etelä-Pohjanmaan Osuuskauppa, Seinäjoki

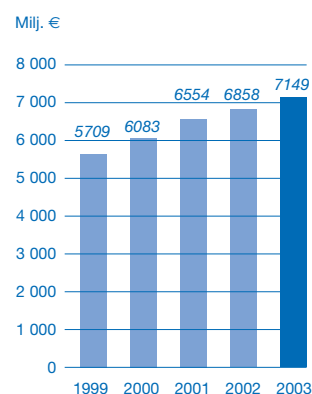
S-ryhmän bonusmyynti

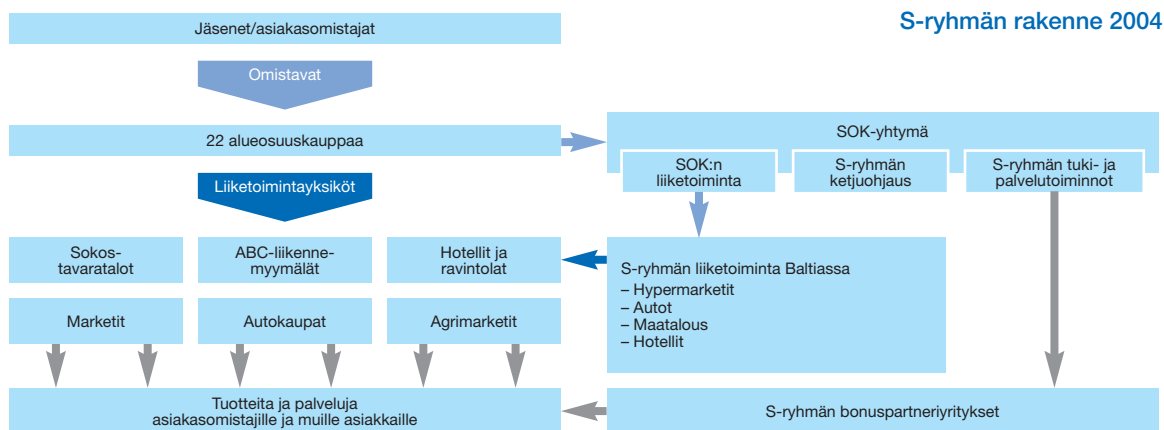

Jäsenmäärä

S-ryhmän vähittäismyynti

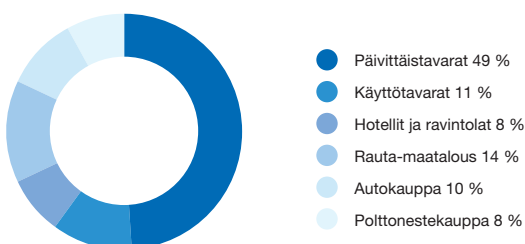

Helsingin Osuuskauppa Elanto, Helsinki
 Jukolan Osuuskauppa, Nurmes
 Keskimaa Osk, Jyväskylä
 Koillismaan Osuuskauppa, Kuusamo
 Osuuskauppa Arina, Oulu
 Osuuskauppa Hämeenmaa, Lahti
 Osuuskauppa Keula, Rauma
 Osuuskauppa KPO, Kokkola
 Osuuskauppa Maakunta, Kajaani
 Osuuskauppa Osla Handelslag, Porvoo
 Osuuskauppa PeeÄssä, Kuopio
 Osuuskauppa Suur-Savo, Mikkeli
 Osuuskauppa Ympyrä, Hamina
 Osuuskauppa Ympäristö, Kouvola
 Pirkanmaan Osuuskauppa, Tampere
 Pohjois-Karjalan Osuuskauppa, Joensuu
 Satakunnan Osuuskauppa, Pori
 Suur-Seudun Osuuskauppa SSO, Salo
 Turun Osuuskauppa, Turku

S-ryhmän vähittäismyynti toimialoittain 2003

Yhteensä 7 149 miljoonaa euroa

S-ryhmän valtakunnalliset ketjubrandit

Prisma, S-market, Sale, Alepa
 ABC
 Sokos, Emotion
 Sokos Hotels, Radisson SAS Hotels
 Rosso, Rosso Express, Fransmanni, Amarillo, Sevilla, Memphis,
 Night, Corner, Coffee House, Presso
 Argimarket

S-ryhmä toiminut 100 vuotta

Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta, SOK, perustettiin 22.3.1904. Alkuvaiheessa SOK:n tehtävänä oli hankkia jäsenkaupoille kulutustavaroita. Toiminta laajeni nopeasti, ja jo kolmen vuoden kuluttua SOK oli myynniltään maan suurin tukkuliike.

S-ryhmä on kehittynyt vahvaksi vaikuttajaksi kaupan alalla valtakunnallisesti ja paikallisesti. S-ryhmän palvelut ja tuotteet kattavat nykyisin hyvin asiakkaiden tarpeet arjessa ja juhlassa.

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta toimii S-ryhmän keskusliikkeenä, jolla on merkittävä asema koko ryhmän johtamisessa ja kehittämisessä sekä toiminnan koordinoimisessa.

SOK:n satavuotisjuhlavuoden teemana on ”100 vuotta yhdessä eteenpäin”. SOK:n 100-vuotisjuhlaan osallistuu koko S-ryhmä ja sen asiakasomistajat valtakunnan laajuisesti.

Pääjohtajan katsaus

S-ryhmän toiminta-ajatus ja onnistuminen sen toteuttamisessa

S-ryhmän toiminta-ajatus määrittää päämäärän koko S-ryhmän toiminnalle. Toiminta-ajatuksen mukaisesti S-ryhmän tavoitteena on palveluiden ja etujen tuottaminen sitoutuneille asiakasomistajille, S-ryhmän osuuskauppojen jäsenille. Koko S-ryhmän menestymistä voidaan ensisijaisesti arvioida tästä näkökulmasta käsin. S-ryhmä ja sen eri toimintayksiköt ovat tuloksellisia onnistuessaan asiakasomistajille suunnattujen palveluiden kilpailukykyisessä toteuttamisessa. Toiminta-ajatuksen toteuttaminen on siten samanaikaisesti koko S-ryhmän toiminnan lähtökohta ja myös sen päämäärä. Se ohjaa S-ryhmän strategista kehittämistä, käytännön liiketoimintaratkaisuja ja arkipäivän toimintaa kaikissa S-ryhmän toimipisteissä.

S-ryhmä onnistui vuoden 2003 aikana toteuttamaan toiminta-ajatusaan hyvin. Asiakasomistajat keskittivät yhä enemmän ostoksiaan S-ryhmän palveluyksiköihin ja osoittivat näin luottamusta S-ryhmän toimintaa kohtaan myös uusia piirteitä saaneen vähittäiskauppa-kilpailun tiukentuessa. Niinpä jäsenille maksettu bonus nousi vuoden 2003 aikana yhteisarvoltaan 132 miljoonaan euroon, missä on kasvua edelliseen vuoteen verrattuna 14 prosenttia. Lisäksi monet osuuskaupat tulevat jakamaan jäsenilleen vuodelta 2003 ylijäämän palautuksia ja osuuspääoman korkoa yhteisarvoltaan noin 15–20 miljoonaa euroa. S-ryhmän asiakasomistajien osuus S-ryhmän tuloksesta ennen bonusmaksuja on kolmasosa. Koko S-ryhmän myynnistä asiakasomistajille tapahtuvan bonusmyynnin osuus oli 66 prosenttia ja se kasvoi edellisestä vuodesta 2,5 prosenttiyksikköä.

S-ryhmän yritykset ovat olleet mukana monissa merkittävässä valtakunnallisissa ja alueellisissa elinkeinoelämän, kulttuurin ja urheilun kehittämisprojekteissa. Näiden projektien kautta on kehitetty omien toimialueiden taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista hyvinvointia S-ryhmän toimintaperiaatteiden ja arvojen mukaisesti. Osa liiketoiminnan tuloksesta käytetään jäsenistön hyväksi välillisesti tämän kaltaisen yhteistyön ja kehittämistoiminnan kautta. Yritystoimintaan liittyvä yhteiskuntavastuu on tärkeä osa osuustoiminnallisen yritysryhmän toimintaa.

S-ryhmän osuuskauppojen jäsenmäärän kasvu jatkui vuoden 2003 aikana edelleen vahvana. Jäsenmäärä lisääntyi lähes 132 000 uudella jäsenellä. Vuoden lopussa S-ryhmän osuuskaupoissa oli jäseniä, osuuskauppojen asiakasomistajia yhteensä 1 186 511 henkilöä. Tämä on yli 50 prosenttia koko Suomen kotitalouksien lukumäärästä. S-ryhmän toiminta ja palvelutarjonta näyttävät kiinnostavan suomalaisia.

Kiitän sydämellisesti kaikkia S-ryhmän asiakasomistajia omaa yritysryhmäänsä, S-ryhmää, kohtaan osoittamastanne luottamuksesta. Asiakasomistajien määrän kasvu ja heidän hankintojensa ja muiden palveluiden kysynnän keskittyminen S-ryhmän palveluyksiköihin oli vuonna 2003 tärkeä osa S-ryhmän menestymistä.

S-ryhmän ja SOK-yhtymän myynti- ja tuloskehitys

S-ryhmän vähittäismyynti vuonna 2003 nousi 7 149 miljoonaan euroon. Tässä oli lisäystä edellisen vuoden vastaavaan arvoon 4,3 pro-

senttia, mikä ylittää koko Suomen vähittäiskaupan keskimääräisen kasvun. S-ryhmän vähittäismyynnistä osuuskauppojen osuus oli 5 894 miljoonaa euroa eli 82 prosenttia ja SOK-yhtymän 18 prosenttia. Osuuskauppojen vähittäismyynti kasvoi edellisen vuoden arvosta 4,5 prosenttia ja SOK-yhtymän vastaavasti 3,3 prosenttia.

S-ryhmän päivittäistavarakauppa lisääntyi vuoden 2002 arvosta 3,2 prosenttia ja oli vuonna 2003 yhteensä 3 542 miljoonaa euroa eli 49 prosenttia koko S-ryhmän myynnistä. Koska S-ryhmän päivittäistavarakaupan kasvu oli hieman vahvempaa kuin vähittäiskaupan kasvu Suomessa keskimäärin, S-ryhmä säilytti asemansa Suomen päivittäistavarakaupan markkinoilla kansalliset ja kansainväliset toimijat huomioiden. S-ryhmän liiketoiminta-alueista päivittäistavarakaupan ohella nopeasti kasvoivat autokauppa sekä liikennemyymälä- ja polttonestekauppa. Liikennemyymälä- ja polttonestekaupassa S-ryhmän ABC-liikennemyymälät ja automaattiasemat ovat jo nyt vahvoja toimijoita maamme polttonestekaupan vähittäismarkkinoilla.

SOK-yhtymän liikevaihto oli vuonna 2003 yhteensä 3 112 miljoonaa euroa, jossa oli kasvua edellisen vuoden arvosta 3,8 prosenttia. Liikevaihtoa kasvattivat erityisesti autokaupan kasvu ja Baltian maiden liiketoiminnan lisääntyminen. SOK-yhtymän ylijäämä ennen satunnaisia erä oli 51,8 miljoonaa euroa ja ylitti selvästi budjetoidun tulostason. SOK-yhtymän koko sijoitetun pääoman tuotto prosentti vuodelta 2003 oli 6,9 prosenttia ja liiketoimintayhtiöiden 15,0 prosenttia. SOK-yhtymän kannattavuus- ja rahoitusasema pysyi vakaana. Omavaraisuusaste oli vuoden lopussa 32,9 prosenttia. Henkilöstön määrä oli SOK-yhtymässä vastaavana ajankohtana 4 949 henkilöä. Koko S-ryhmän henkilöstön määrä vuonna 2003 oli 23 437 henkilöä. Henkilöstön määrä kasvoi edellisestä vuodesta sekä SOK-yhtymässä että osuuskaupoissa.

S-ryhmän kokonaisinvestoinnit vuonna 2003 olivat yhteensä 345 miljoonaa euroa. Tästä SOK-yhtymän osuus oli 56 miljoonaa euroa. Investoinnit kasvoivat merkittävästi edellisen vuoden tasosta.

S-ryhmän yhteenlaskettu tulos ennen satunnaisia erä oli 281 miljoonaa euroa. Se oli 7 miljoonaa euroa edellisvuotta pienempi. Osuuskauppojen yhteenlaskettu tulos oli 229 miljoonaa euroa. Tulos oli edellisen vuoden tasolla.

Liiketoiminnallisesti vuosi 2003 oli yksi S-ryhmän historian parhaista vuosista.

Lähivuosien haasteet

Markkinakilpailu tulee lisääntymään lähivuosina kaikilla S-ryhmän liiketoiminta-alueilla sekä koti- että ulkomaisen kilpailun kiristymisen johdosta. S-ryhmän on oltava valmis kohtaamaan liiketoiminnan uudet haasteet. Vuoden 2003 aikana on S-ryhmän liiketoiminta-alueitten ja tuki- ja palvelutoimintojen strategioita uudistettu huomioiden muuttuvan toimintaympäristön vaatimukset. Toimintojen kustannustehokkuus, asiakaslähtöisyys, liike- ja tukipalvelutoimintojen toimintaprosessien asiakaslähtöinen ja päämäärähaakuinen hallinta sekä joustava, monipuolinen ja kasvuhakuinen palvelutarjonta ovat keskeisiä strategisia painotuksia S-ryhmän lähivuosien liiketoiminnassa. S-ryhmän palveluverkostoa tullaan aktiivisesti kehittämään kaikkialla Suomessa asiakasomistajien palvelutarjonnan turvaamiseksi.

Tulevien vuosien haasteet koko S-ryhmän johtamisen ja toiminnan alueilla tulevat liittymään omaan toimintamalliimme liittyvien pitkien arvoketjujen tehokkaaseen ja asiakaslähtöiseen hallintaan. Parempi omien toimintaprosessien hallinta merkitsee huomattavia kustannussäästöjä ja tulojen kasvumahdollisuuksia S-ryhmän liikesä- ja palvelutoimintojen alueilla. Tiedon avulla johtamisen ja täsmäjohtamisen merkitys palveluyrityksen menestystekijänä tulee kasvamaan S-ryhmässä.

S-ryhmän eri liiketoiminta- ja tukipalveluyksiköjä on tarpeen kehittää myös niin, että ne ovat kooltaan riittävän suuria saavuttaakseen tarpeeksi vahvat taloudelliset ja osaamisresurssit S-ryhmän tulevan menestymisen varmistamiseksi. Myös S-ryhmätason johtamis- ja päätöksentekojärjestelmien kehittämisessä on huomioitava S-ryhmän toimintaan tulevaisuudessa kohdistuvat haasteet.

Vahva ja yhteinen arvopohja kuuluu S-ryhmän yrityskulttuuriin ja näin omalta osaltaan vahvistaa ryhmän kilpailukykyä. S-ryhmä haluaa profiloitua suomalaiseksi, alueelliseksi ja osuustoiminnalliseksi yritysryhmäksi, jolla kuitenkin on myös vahvat kansainväliset yhteydet. S-ryhmä korostaa ihmiskasvoista markkinataloutta ja toimintaa jäsentensä hyväksi.

Lähivuosina on vuorossa strategioitten käytäntöön viennin aika. Strategiat on saatettava osaksi arkipäivän toimintoja. Strategioitten toteuttamisen onnistuminen tullaan testaamaan eri liiketoimintapaikoissa henkilöstön ja asiakkaan kohtaamistilanteessa. Toiminta-ajatuksemme toteutumisen totuuden hetki on tässä kohtaamisessa ja siinä onnistumisessa. Henkilöstömme ammattiosaaminen, asiakkaan tarpeiden ymmärtäminen ja huomiointi sekä ystävällinen palveluultius, muodostavat merkittävän menestystekijän erityisesti tämän päivän kuten myös tulevaisuuden yritystoiminnalle. S-ryhmällä on hyvä ja osaava henkilöstö. Kiitän teitä kaikkia lämpimästi työstänne S-ryhmän hyväksi!

S-ryhmän hallinnon kautta tulee selkeästi esille osuustoiminnalliseen yrittämiseen liittyvä demokraattinen ja osallistuva päätöksenteko, käsiteltävien asioiden laaja-alainen tarkastelu ja sitoutuminen tehtyihin päätöksiin. S-ryhmän hallinto on selvä vahvuustekijä S-ryhmän toiminnassa. Haluan kiittää kaikkia hallinnossa mukana olleita S-ryhmän hyväksi tekemästänne arvokkaasta työstä.

Lämmin kiitos myös bonuspartner-yhteistyöyrityksille ja muille liikeyrityskumppaneille hyvästä yhteistyöstä vuoden 2003 aikana.

Vuosi 2004 – SOK:n 100-vuotisjuhlavuosi

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta, SOK, viettää tänä vuonna perustamisensa 100-vuotisjuhlaa. Pienten osuuskauppojen Tampereella maaliskuussa 1904 perustamasta keskusliikkeestä on sadan vuoden aikana kasvanut suomalaisen yhteiskuntaan ja talouselämään arvostettu ja merkittävä yritys.

SOK:n 100-vuotisjuhlien yhteydessä voidaan myös samalla viettää S-ryhmän, SOK:n ja osuuskauppojen verkostomaisen yhteistyön, 100-vuotisjuhlaa, sillä niin laajaa ja syvää on SOK:n ja osuuskauppojen yhteistyö S-ryhmässä yhteisen toiminta-ajatuksen toteuttamiseksi. Juhlavuoden teema – Yhdessä eteenpäin – sopii siten hyvin ilmentämään näkemystä siitä, miten S-ryhmä tulee myös tulevaisuudessa toimimaan jäsentensä, asiakasomistajiensa hyväksi. Juhlavuoden tunnus – modernisoitu, vuosikymmenten takainen Korinkantajat-liikemerkkimme ilmentää perinteiden arvostamista, mutta samalla myös merkin symboliikkaan sisältyvän sanoman kautta yhteistä yrittämistä, tasa-arvoisuutta ja parempaan huomiseen luottamista. Haluamme myös tulevaisuudessa olla asiakasomistajiemme kumppani Suomessa visiomme mukaisesti.

Helsinki 10.2.2004

Kari Neilimo

Vuonna 2003 S-ryhmän
päivittäistavaramyynnin kasvu oli

3,20%

SOK-yhtymä

SOK-yhtymä muodostuu Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnasta ja sen tytäryhtiöistä.

SOK auttaa osuuskauppoja tuottamaan asiakasomistajilleen palveluja ja etuja keskittymällä S-ryhmän yhteisten tuki- ja hankinta-palvelujen tuottamiseen kaikille S-ryhmän yrityksille sekä hoitamalla S-ryhmän yhteiset ohjaus- ja kehittämistehtävät.

SOK tuottaa ryhmätasolla yhteisesti sovitut palvelut, ohjaa ja valvoo kokonaisvoimavarojen tehokasta käyttöä sekä S-ryhmän etuja ja toimintaa. Lisäksi SOK harjoittaa ryhmän yhteisillä päätöksillä määriteltyä liiketoimintaa. SOK:n tytär- ja osakkuusyhtiöt hoitavat S-ryhmän strategian mukaisesti hotelli- ja ravintolaliiketoimintaa, auto-, tavaratalo- ja maatalouskauppaa.

Lähialueliiketoimintaa kehitetään Baltian alueella. Lähialueilla harjoitetaan market-kauppaa, autokauppaa, maatalouskauppaa sekä hotelli- ja ravintolatoimintaa.

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta – SOK

SOK on SOK-yhtymän emoyhteisö. SOK:n tehtävänä on sääntöjensä mukaan S-ryhmän keskusliikkeenä edistää ja kehittää osuuskauppojen ja muiden S-ryhmään kuuluvien yhteisöjen toimintaa, ohjata ja valvoa ryhmän kokonaisvoimavarojen tehokasta käyttöä sekä valvoa S-ryhmän ja sen eri osien toimintaa ja etuja.

SOK vastaa S-ryhmän strategisesta ohjauksesta. Sen tehtävät muodostuvat ketjuohjaus-, asiakasomistaja- ja markkinointipalvelujen sekä muiden ryhmä- ja konsernipalvelujen tuottamisesta S-ryhmän yrityksille sekä näihin palveluihin ja muuhun S-ryhmän toimintaan liittyvästä kehittämistoiminnasta. S-ryhmän liiketoiminnan kannalta merkittäviä palveluita ovat lisäksi hankintapalvelut, vuokrauspalvelut ja teollisuuden suoraan ketjuyksiköille toimittamien tavaroiden valikoima- ja laskutuspalvelut. Valtakunnallisten ja alueellisten tytäryhtiöidensä kautta SOK monipuolistaa asiakasomistajien palvelutarjontaa S-ryhmässä tehtyjen päätösten mukaisesti. Lisäksi SOK harjoittaa

market- ja autokauppaa sekä maatalouskauppaa tytäryhtiöidensä kautta Baltian alueella.

SOK – S-ryhmän keskusliike

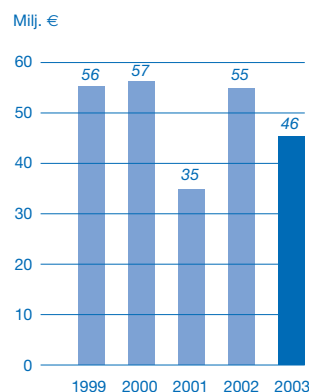
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta on ryhmän strateginen pää-töksentekoyksikkö sekä osaamis- ja palvelukeskus.

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan hallintoneuvosto päättää S-ryhmän toimintaa koskevista yhteistoimintaperiaatteista ja pitkän tähtäyksen suunnitelmista. Nämä linjaukset muodostavat perustan S-ryhmän toiminnalle.

SOK:n johtajisto valmistelee hallitukselle esitettävät koordinaointia vaativat S-ryhmän ja SOK-yhtymän liiketoimintastrategioita, tavoitetasoja, toimintasuunnitelmia ja budjetteja koskevat asiat.

SOK:n ketjuohjaus ja tukitoiminnot varmistavat, että koko S-ryhmä toimii yhteisten tavoitteiden mukaisesti ja että kaikki ryhmän eri yksiköt toteuttavat omalla strategiallaan koko ryhmän strategiaa.

SOK-yhtymän liikevaihto

SOK-yhtymän liikevaihto toimialoittain

	Milj. € 1.1.–31.12. 2003	Milj. € 1.1.–31.12. 2002	±Ed.v. %
Maatalous- ja rautakauppa	770	768	0,3
Hotellit ja ravintolat	168	160	4,8
Autokauppa	341	284	20,1
Sokokset	134	126	6,0
Market-kauppa	53	32	64,6
Käyttötavarahankinta	425	408	4,1
OVT-laskutus	1 212	1 211	0,1
Kiinteistö-, vuokraus- ja muu palvelutoiminta	195	187	4,4
Myyty ja lopetettu liiketoiminta	0	5	
Eliminoinnit	-186	-184	1,5
Yhteensä	3 112	2 998	3,8

SOK-yhtymän liikevoitto toimialoittain

	Milj. € 1.1.–31.12. 2003	Milj. € 1.1.–31.12. 2002
Maatalous- ja rautakauppa	9,1	9,7
Hotellit ja ravintolat	9,9	11,6
Autokauppa	8,5	4,1
Sokokset	-0,5	-0,3
Market-kauppa	0,1	-0,6
Käyttötavarahankinta	-0,1	3,7
OVT-laskutus	0,5	0,3
Kiinteistö-, vuokraus- ja muu palvelutoiminta	17,8	12,6
Myyty ja lopetettu liiketoiminta	0,0	-0,5
Osuus osakkuusyritysten tuloksista	2,1	11,7
Eliminoinnit	-1,0	2,7
Yhteensä	46,4	55,0

*) Ei sisällä konsernin sisäisen liikearvon kertaluonteisia poistoja.

S-ryhmä-strategia ohjaa kaikkien liiketoiminta-alueiden kilpailustrategioiden suunnittelua. S-ryhmän strategisesti merkittäviä liiketoiminta-alueita ovat: market-kauppa, ravintolatoiminta, liikennemyymälät ja polttonestekauppa, erikoisliikkeet ja tavaratalot, hotellitoiminta, autokauppa ja maatalouskauppa.

S-ryhmän hankinta- ja tukipalvelustrategiat tukevat liiketoiminta-alueiden kilpailustrategioita.

Alueosuuskauppojen ja SOK-yhtymän strategiat määrittelevät näiden roolin ja tehtävät ryhmästrategian toteuttamisessa.

Tuki- ja palvelutoiminnot S-ryhmälle ja SOK-yhtymälle

SOK:n tehtävänä on tukea ja palvella osuuskauppoja ja omia liiketoimintaa harjoittavia tytäryhtiöitään niin, että ne pystyvät tuottamaan kilpailukykyisesti palveluja ja etuja S-ryhmän asiakasomistajille.

SOK:n vastuulle kuuluvat S-ryhmän työnjaossa yhteiset kehittämis- ja ohjaustehtävät, joita ovat mm.:

- strateginen ohjaus
- ketjuohjaus ja kehittäminen
- asiakasomistajuuden vahvistaminen
- liiketoiminnan tukipalvelujen kehittäminen ja kustannustehokas hoito
- uusien liiketoimintamallien kehittäminen
- henkilöstön ja luottamusjohdon kehittäminen
- etujen ja toiminnan valvonta.

Lisäksi SOK vastaa S-ryhmän liiketoimintojen tarvitsemien hankinta- ja logistiikkapalvelujen tuottamisesta tai järjestämisestä tytäryhtiöittensä tai osakkuusyhtiöittensä avulla. Merkittävä osa päivittäistavarakaupan hankintavastuusta on organisoitu SOK:n ja Tradeka-yhtymän tasaomisteiselle Inex Partners Oy:lle. Inex Partners Oy vastaa laajasti S-ryhmän eri toimialojen logistiikkapalveluista.

Strateginen ohjaus

SOK:n kehitystoimintojen ja ketjuohjausorganisaatioiden eräs keskeinen tehtävä on koko S-ryhmää koskevien kilpailu- ja tukipalvelustrategioiden kehittäminen, käytäntöön vienti sekä strategioitten tuloksellisuuden arviointi. Koko S-ryhmää koskeva strateginen päätöksenteko tapahtuu SOK:n päätöksenteko-organisaatiossa.

Ketjuohjaus

SOK:n ketjuohjauksella varmistetaan liiketoiminta-alueiden kehittyminen sekä tuotteiden ja palvelujen taso kaikissa S-ryhmän kauppa- ja palveluketjuissa. Ketjuohjauksen avulla yhdistetään S-ryhmässä oleva kokemus ja erityisammattitaito tukemaan kaupallista menestystä. Keskitetyt suunnittelupalvelut, yhtenäiset toimintamallit sekä hankinta- ja logistiikkapalvelut lisäävät ketjujen toiminnan tehokkuutta ja tuovat kustannussäästöjä. Ketjuohjauksen toimintaa kuvataan tarkemmin liiketoiminta-alueiden yhteydessä.

Seuraavilla S-ryhmän liiketoiminta-alueilla on oma ketjuohjausorganisaatio:

- Market-kauppa
- ABC-liiketoiminta

- Hotelli- ja ravintolaliiketoiminta
- Sokos-ketju
- Maatalouskauppa

Kentän ohjaus

SOK Kentän ohjaus -yksikön tehtävänä on alueosuuskauppojen strategiaproessin tukeminen ja osuuskaupparakenteen kehittämisen ohjaus. Kentän ohjaus -yksikössä valvotaan myös osuuskauppojen taloudellista tilaa ja strategista tuloksellisuutta sekä ohjataan tarvittavia toimenpiteitä.

Asiakasomistaja- ja markkinointipalvelut

Asiakasomistaja- ja markkinointipalvelut -yksikön tehtävänä on huolehtia siitä, että asiakasomistajuus kehittyy ja vahvistuu S-ryhmän keskeisenä menestystekijänä.

Yksikkö ylläpitää ja kehittää S-ryhmän yhteistä asiakasomistajajärjestelmää, joka muodostuu jäsenhallinnon, S-Etukortin, säästökassatilien, S-Etuluoton, Bonuslaskennan, osuuspääoman hallinnan sekä viestinnän, analysoinnin ja tunnistamisen tietojärjestelmistä.

Asiakasomistaja- ja markkinointipalvelut auttaa ketjuja ja osuuskauppoja asiakasomistajalähtöisen liiketoiminnan kehittämisessä tuottamalla asiakastietopalveluja. Yksikkö myös ohjaa ja kehittää partneritoimintaa.

Asiakasomistaja- ja markkinointipalvelut ohjaa ja kehittää asiakasomistajakonseptin toteutusta sekä koordinoi asiakasomistaja-markkinoinnin suunnittelua. Palvelut tuotetaan ketjujen, osuuskauppojen ja bonuspartnereiden toimeksiannosta.

Talous

SOK Talouden tehtävänä on ohjata, koordinoita ja kehittää S-ryhmän taloustoimintoja ja verotusta. Lisäksi yksikkö vastaa SOK-yhtymän talouden ohjauksesta, laskennan ja verotuksen toteuttamisesta sekä talouden järjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä.

Keskeisenä toiminnan painopisteenä on viime vuosina ollut S-ryhmän taloushallinnon prosessien ja niihin liittyvien tietojärjestelmien kehittäminen. Tavoitteena on saada aikaan toiminnallista tehokkuutta ja konkreettisia säästöjä sekä edistää liiketoiminnan kilpailukykyä koko S-ryhmässä. S-ryhmän yksiköiden laskentajärjestelmien uusiminen valmistuu pääosin vuoteen 2006 mennessä.

SOK Talouden ohjaamana käynnistettiin vuonna 2003 projekteja, joilla valmistellaan IAS-säännösten käyttöönottoa S-ryhmässä.

Rahoitus

Rahoitusyksikkö vastaa keskitetysti SOK-yhtymän vieraan pääoman hankinnasta ja rahalaitossuhteista, rahoituskustannusten optimoinnista sekä likviditeetin ja rahoitusriskien hallinnasta. Lisäksi rahoitusyksikkö ostaa tarvittavan sähköenergian suurimpaan osaan SOK-yhtymän kiinteistöistä ja vastaa sähkön hintariskin hallinnasta. Yksikkö hallinnoi ja kehittää myös S-ryhmän lahjakortteja. Rahoitusyksikön tehtävänä on myös rahoitukseen liittyvien palvelujen tuottaminen ja kehittäminen S-ryhmälle.

Rahoitusyksikön muodostavat SOK:n rahoitusosasto sekä SOK:n 100 prosenttisesti omistamat tytäryhtiöt SOK-Takaus Oy, S-Etuluotto Oy ja 1.9.2003 käynnistetty Rekla Oy. SOK-Takaus Oy myöntää takauksia osuuskappojen ja SOK:n tytäryhtiöiden puolesta. S-Etuluotto Oy on S-ryhmän kulutusluottojen hallinnointiin erikoistunut yhtiö. Rekla Oy on rahahuoltopalveluihin erikoistunut vartiointiliike, joka myy palvelujaan koko S-ryhmälle.

S-ryhmän rahoitustoiminnon uuden palvelustrategian mukaisesti kehitettiin vuonna 2003 S-ryhmän yksiköille tarjottavia varainhankinta-, varallisuuden hoito-, maksuliikenne- ja rahahuoltopalveluita sekä määriteltiin S-ryhmän sähkön hankinnan toimintaperiaatteet ja riskienhallintaperiaatteet.

Tietohallinto

Tietohallinnon kehittämisen painopisteet olivat vuonna 2003 hallintamallin ja IT-strategian uudistaminen, ketjujen ja tukitoimintojen järjestelmien kehittäminen sekä tietohallinnon palvelevuuden tehostaminen. Tietohallintoon perustettiin ketjumallin mukaiset IT-hallitus ja IT-ohjausryhmä. Näiden tehtävänä on S-ryhmän IT-strategian uudistaminen, niin että se toteuttaa ryhmän liiketoimintastrategiaa ja toimintamalliuudistusta.

Järjestelmiä kehitettiin tukemaan ketjujen ja tukitoimintojen kilpailu- ja palvelustrategioita. Painopistealueena oli ryhmätason IT-strategian arkkitehtuurin kehittäminen. Tietohallinnon palvelevuutta ja tehokkuutta parannettiin sekä IT-infrastruktuurin uusilla palveluilla että toimintaprosessien uudistuksilla. Kehitystyössä kiinnitettiin huomiota tietojärjestelmien häiriöttömyyden turvaamiseen sekä lisääntyviin ulkoisiin uhuihin että perinteisiin ongelmiin.

Kiinteistötoiminnot

SOK-yhtymän kiinteistötoiminnot vastaa yhtymän käytössä olevasta kiinteistöomaisuudesta, toimitalopalvelujen tuottamisesta ja kiinteistöomaisuuden kehittämisestä. S-ryhmätason palvelutarjontaa kehitetään S-ryhmän kiinteistöhallituksen johdolla.

Kiinteistökehitysyksikön keskeiset tehtäväalueet ovat uusien ja nykyisten liikepaikkojen kehittäminen sekä näihin liittyvät asiantuntija- ja rakennuttamispalvelut. Yksikkö tarjoaa S-ryhmän yritysille keskitetysti kaikkia kauppapaikkojen kehittämiseen tarvittavia rakennuttajapalveluja kaavoituksesta kiinteistöjen kuntoarvio- ja kunnossapitoprosesseihin.

Kiinteistötoimintojen merkitys S-ryhmän kestävän kehityksen ja yhteiskuntavastuun kannalta konkretisoituu S-ryhmän toimipaikka-verkoston elinkaaren hallintana.

Hallintopalvelut

Hallintopalvelut vastaa keskitettyjen toimisto- ja hallintopalvelujen tuottamisesta Ässäkeskuksessa toimiville yksiköille.

Palvelutoiminta kattaa seuraavat palvelualueet: toimisto- ja edustustilojen vuokraaminen, turvallisuus- ja kulunvalvonta, toimistokalusteiden ja -tarvikkeiden hankinta, puhelinvaihteen välityspalvelut, matkapuhelinlaitteiden ja -tarvikkeiden hankinta, vastaanotto- ja info-

palvelut, postitus- ja monistuspalvelut, työajanseuranta, arkistopalvelut, henkilöstöravintolan lounasruokailu-, edustus- ja vierastarjoilupalvelut sekä siivouspalvelut.

Hallintopalvelujen tehtäviin kuuluvat myös S-ryhmätasoinen turvallisuuspalvelujen, telesopimusten ja toimistotarvikkeiden kilpailuttaminen ja sopimusten teko.

Lakiasiat

Lakiasiat-yksikkö hoitaa keskitetysti SOK-yhtymän lakiasiat ja avustaa osuuskappoja oikeudellista asiantuntemusta vaativissa kysymyksissä. Lakiasiat-yksikön toiminnassa painottuvat erilaiset liiketoimintaan liittyvät sopimukset ja muut liikejuridiikkaa koskevat asiat. Kertomusvuonna valmisteltiin mm. yrityskauppoihin, osuuskappafuusiioihin, kiinteistöjärjestelyihin ja hankintatoimintaan sekä Baltian liiketoimintoihin liittyviä sopimuksia ja hoidettiin kilpailuoikeudellisiin kysymyksiin liittyviä asioita.

Viestintä ja julkaisut

Viestintä ja julkaisut organisoitiin pääjohtajan alaiseksi tuki- ja palveluyksiköksi vuoden 2003 alusta ja kesäkuussa 2003 yksikön johtoon nimitettiin viestintäjohtaja tehtäväänsä S-ryhmän ja SOK-yhtymän viestinnän johtaminen, kehittäminen ja koordinoiti. SOK:n hallinto-neuvosto hyväksyi S-ryhmän viestintästrategian maaliskuussa 2003.

SOK:n viestintä ja julkaisut organisoitiin uudelleen 1.1.2004 alkaen. Aiempi jako S-julkaisuihin ja tiedotukseen purettiin ja viestinnän toiminnot jaettiin neljään alueeseen, joita ovat viestinnän kehittäminen ja koordinoiti, sisäinen viestintä, ulkoinen viestintä ja Yhteis-hyvä/Samarbete. Ryhmätason koordinoiti on varmistettu organisoimalla viestintätoiminnot S-ryhmän ketjutoimintamallin mukaisesti.

Toimintaa kehitetään parhaillaan useissa projekteissa tavoitteena viestinnän sisältöjen ja visuaalisen ulkoasun sekä toimintamallien yhtenäistäminen. Päämääränä on integroida viestintä S-ryhmän liiketoimintaan ja luoda kaupparyhmälle yhtenäinen ja tavoitteellinen tapa viestiä.

Kansainväliset järjestöyhteydet

Kansainväliset osuustoiminnalliset järjestöyhteydet hoidettiin vuoden 2003 loppuun asti Suomen Kuluttajaosuustoiminnan Liiton, KOL ry:n nimissä. Liitto on ollut Kansainvälisen Osuustoimintaliiton ICA:n, sekä Brysselissä toimivan kuluttajaosuustoiminnan etujärjestön Eurocoopin jäsen. Vuoden 2004 alusta SOKL ry. on S-ryhmän edustajana ja jäsenenä em. kansainvälisissä liitoissa.

ICA:han kuuluu 236 jäsenyhteisöä yli 100 maasta ja sillä on jäsenyhteisöissään yli 760 miljoonaa jäsentä. Järjestö on maailman toiseksi suurin järjestö YK:n jälkeen.

Eurocoopissa on jäsenenä 15 Euroopan maan kuluttajaosuustoiminta. Eurocoop edustaa yhteensä yli 3 200 osuuskuntaa ja niiden 21 miljoonaa jäsentä. Eurocoopilla on EU-status ja sen painoarvo lausunnontantajana ja vaikuttajana on Brysselissä voimakkaassa kasvussa. SOK:n yhteysjohtaja Anne Santamäki on sekä ICA Euroopan (ICA:n Euroopan organisaatio) että Eurocoopin varapuheenjohtaja.

*S-ryhmän
ABC-ketjuun kuuluu
42 liikennemyymälää
ja 140 automaatti-
asemaa*

Liiketoimintakatsaus

SOK-yhtymän liiketoimintakatsaus

SOK-yhtymän liiketoiminta-alueet ovat hotelli- ja ravintolatoiminta, autokauppa, tavaratalokauppa ja maatalouskauppa Suomessa sekä market-kauppa, hotellitoiminta, autokauppa ja maatalouskauppa Baltiassa. SOK:n ketjuohjaus toimii market-kaupassa, liikennemyymälä- ja polttonestekaupassa, hotelli- ja ravintolaliiketoiminnassa, tavaratalokaupassa sekä maatalouskaupassa.

SOK-yhtymän liikevaihto vuonna 2003 oli 3 112 miljoonaa euroa (2 998 M€). Kasvua oli edelliseen vuoteen verrattuna 3,8 prosenttia. SOK-yhtymän ylijäämä ennen satunnaisia eriä oli 51,8 miljoonaa euroa (55,2 M€). Em. tulos sisältää liiketoiminnan muut tuotot, osuuden osakkuusyritysten tuloksista, arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä ja sijoituksista sekä niiden palautukset ja pakollisten varausten muutoksen. SOK-yhtymän operatiivinen tulos, joka ei sisällä edellä mainittuja eriä, oli edellistä vuotta parempi. SOK-yhtymän investoinnit olivat 56 miljoonaa euroa (43 M€). Merkittävimmät investoinnit viime vuonna olivat Hotelli Virun liiketoiminnan osto sekä Radisson SAS Seaside -hotellin ja Sokos Hotel Helsingin tilojen parannuskorjaukset. Lisäksi investointeja kohdistettiin eri liiketoimintojen palvelutiloihin sekä jatkettiin liiketoimintoja palvelevien tietojärjestelmähankkeiden toteuttamista.

SOK-yhtymän palveluksessa oli 4 949 henkilöä (4 645) vuonna 2003.

Toimialueiden liiketoimintakatsaukset

Market-kauppa

S-ryhmässä market-kaupassa toimitaan kolmella myymäläkonseptilla: hypermarket (Prisma), supermarket (S-market) ja pienmyymälä (Sale/Alepa). Market-ketjuihin kuuluu 593 (585) toimipaikkaa. SOK-yhtymä harjoittaa market-kauppaa Virossa AS Prisma Peremarketissa.

S-ryhmän market-kaupan vähittäismyynti oli 4 160,1 miljoonaa euroa. Kasvua oli edelliseen vuoteen verrattuna 3,1 prosenttia. Market-kaupalla on keskeinen asema S-ryhmässä asiakasomistajien palvelemisessa. Yli 75 prosenttia asiakasomistajien ostoista S-ryhmässä tehdään market-kaupan toimipaikoissa.

Päivittäistavaramyynni kasvoi 3,2 prosenttia ja markettien käytötavaramyynni 4,5 prosenttia.

Toimialan kilpailutilanne muuttui kuluneen vuoden aikana huomattavasti. Kilpailua kiristivät kotimaisten yritysten lisäksi myös kansainväliset toimijat. Kaikki S-ryhmän ketjut olivat voitollisia. Eniten myyntiään kasvattivat S-marketit. Voimakkaasti muuttuneesta market-kaupan markkinatilanteesta huolimatta S-ryhmä säilytti markkinaosuutensa.

Koti- ja ulkomaisten kilpailijoiden aktivoituminen lisäsi kilpailua parhaista liikepaikoista. Kilpailu kasvatti myös markkinointipanoksia. Hinnan merkitys ostopaikan valintaan vaikuttavana tekijänä vahvistui. Asiakkaiden liikkuvuus ja ostopaikkojen vaihtaminen lisääntyivät etenkin suurivolyymisessä viikonloppukaupassa vuoden 2003 aikana. Väestön ikääntyminen ja kotitalouksien koon pienentyminen näkyivät mm. eri liikeideoilla toimivien lähikauppojen aseman vahvistumisena.

S-ryhmän päivittäistavarakaupan markkinaosuus vuonna 2003 oli 31,1 prosenttia.

Market-kaupan ketjuohjaus ja kehittäminen

Market-ketjuohjausyksikön toimintavastuulle kuuluu S-ryhmän market-kaupan ketjutoiminnan kehittäminen ja ohjaus. Market-ketjuohjausyksikön organisaatio muodostuu ketjujohdosta, päivittäis- ja käytötavarakaupan valikoimasuunnittelusta ja ohjauksesta, myymälä- ja verkostosuunnittelusta sekä tietohallinnosta. SOK:n hallituksen päätöksen mukaisesti perustettiin market-ketjuohjauksen yhteyteen S-ryhmän koko rautakaupan kehittämisen projektiorganisaatio, joka aloitti toimintansa elokuussa. Market-kaupan kilpailustrategia päivitettiin vuonna 2002 vuosille 2003–2005. Vuoden 2003 aikana käynnistettiin liikeideoiden ja konseptien päivitys kaikissa ketjuissa vastaamaan strategiaa.

Vuoden 2003 aikana kehittämisen painopiste oli market-kaupan koko arvoketjua ja sen prosesseja koskevissa tehostamishankkeissa ja näitä tukevilla järjestelmissä.

Järjestelmätuen kehittämisessä painotettiin erityisesti asiakkaalle näkyviä asioita; parempaa valikoimaa ja parempaa hyllysaatavuutta.

Market-kaupan toimintamallin kehittämiseen liittyy mittava valmennusohjelma, johon vuonna 2003 käytettiin 3 800 työpäivää ja 0,6 miljoonaa euroa. S-ryhmässä käynnistettiin ja jatkettiin hankinta-

ja jakelukanavissa muutosprosesseja, joista merkittävimpiä ovat kansainvälistymisen vahvistaminen sekä kaupan ja teollisuuden yhteistyöprosessien kehittämishankkeet.

Market-ketjujen liiketoiminnan kehitys

S-marketit muodostavat edelleen S-ryhmän ja koko maan suurimman päivittäistavaraketjun. Siihen kuului vuoden lopussa 347 toimipaikkaa, missä on lisäystä kahdeksan toimipaikkaa edelliseen vuoteen. Ketjun vähittäismyynti oli 2 066,7 miljoonaa euroa. Kasvua oli 4,0 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Ketjun päivittäistavaramyynnin lisäys oli 4,2 prosenttia.

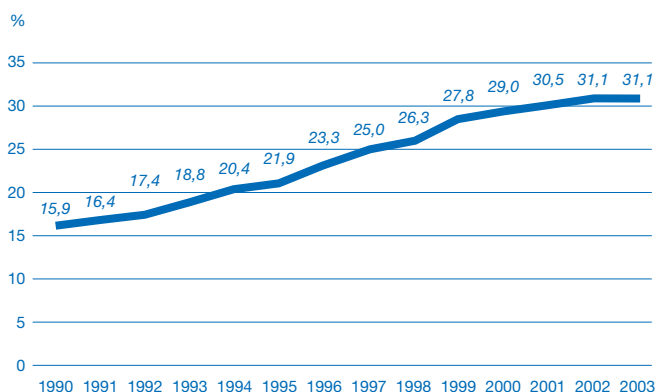
Prisma-ketju on maan johtava hypermarket-ketju. Ketjun myynti oli 1 700,2 miljoonaa euroa. Kasvua oli 2,9 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Päivittäistavaroiden myynti kasvoi 1,5 prosenttia ja käyttötavaroiden myynti 5,0 prosenttia. Vuoden lopussa Prisma-ketjuun kuului Suomessa 41 toimipaikkaa. Tallinnassa toimii lisäksi neljä Prismaa.

Sale-ketjun toimipaikkoja oli 159, joiden myynti oli 237,3 miljoonaa euroa. Kasvua oli 2,6 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna.

Alepa-ketjun myynti oli 136,5 miljoonaa euroa. Vähennystä oli 2,9 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Toimipaikkoja oli vuoden lopussa 46.

Hintavertailututkimusten mukaan S-ryhmän market-kaupan ketjut menestyivät edelleen parhaiten. Imagotutkimusten mukaan S-market oli supermarket-sarjan kärjessä ja Prisma-ketju vastaavasti hypermarket-sarjan kärjessä.

S-ryhmän päivittäistavarakaupan markkinaosuus

Liikennemyymälä- ja polttonestekauppa

S-ryhmä kasvatti viime vuonna voimakkaasti liikennemyymälä- ja polttonestekauppaverkostoa.

Liikennemyymälä- ja polttonestekaupan vähittäismyynti S-ryhmässä oli 665,1 miljoonaa euroa, jossa oli kasvua edelliseen vuoteen verrattuna 12,4 prosenttia (luku sisältää market-yksiköiden yhteydessä olevien polttonesteautomaattien myynnin). S-ryhmän bensiinikaupan markkinaosuus nousi 3,7 prosenttia ollen 14,2 prosenttia. Se on 0,5 prosenttiyksikköä edellistä vuotta suurempi. Kasvuun vaikuttivat erityisesti ABC-verkoston valtakunnallinen laajentuminen ja asiakasomistajien polttonesteostojen keskittyminen entistä enemmän S-ryhmän polttonesteitä myyviin yksiköihin.

Toimialan kilpailuedellytysten vahvistamiseksi SOK perusti polttonesteiden hankintayhtiö North European Oil Trade Oy:n, jonka osakekannasta myytiin 34 prosenttia Greeni Oy:lle keväällä 2003. Polttonestetoimitukset osuuskaupoille alkoivat vuoden 2004 alussa.

HOK-Elannon ABC-liikennemyymäläkaupan kehittämiseksi perustettiin Uudenmaan ABC Oy -niminen yhtiö, josta SOK omistaa 90 prosenttia ja Helsingin Osuuskauppa Elanto 10 prosenttia.

ABC-ketjuohjaus

ABC-ketjuohjaus on S-ryhmän liikennemyymälätoimialan ja polttonestekaupan kehitysyksikkö. Sen keskeisenä tehtävänä on toimialan kilpailustrategian ja ketjuliikeideoiden kehittäminen sekä alueosuuskauppojen avustaminen ja ohjaus liiketoiminta-alueen kehittämisessä.

Ketjuohjauksen toiminta keskittyi ABC-liikennemyymälöiden ja ABC-automaattiasemien konseptinmukaiseen suunnitteluun, toteutukseen ja toiminnan ohjaukseen sekä liikepaikkahankintaan.

ABC-ketjun liiketoiminnan kehitys

ABC-ketjuun kuuluu 42 liikennemyymälää, jotka sijaitsevat valtaväylien varsilla, ja 140 ABC-automaattiasemaa, jotka toimivat yleensä Prismojen, S-marketien ja Sale-myymlöiden yhteydessä. ABC-liikennemyymäläketjun keskeisiä palveluja ovat monipuoliset kahvila-ravintola- ja market-kaupan palvelut sekä polttonesteiden myynti. ABC-automaattiasemaketjun palvelut keskittyvät polttonesteisiin. ABC-verkosto toimii jo 21 alueosuuskaupan ja 4 paikallisuosuuskaupan alueella. S-ryhmän osuuskaupoilla oli yhteensä 253 polttonesteitä myyvää yksikköä vuoden 2003 lopussa. Näistä oli liikennemyymälöitä 87 ja muita, pääosin automaattiasemia 166 yksikköä. Nettolisäys edelliseen vuoteen oli 19 yksikköä.

ABC-ketju jatkoi vuonna 2003 voimakasta kasvua. Ketjun yksiköitä avattiin eri puolilla Suomea ja valtakunnallinen saavutettavuus parani merkittävästi. Vuoden aikana avattiin 9 ABC-liikennemyymälää ja 41 ABC-automaattia. Ketjun laajentuminen jatkuu vuonna 2004 edelleen voimakkaasti. Kahdensadan yksikön raja ylitetään vuoden ensimmäisen puoliskon aikana.

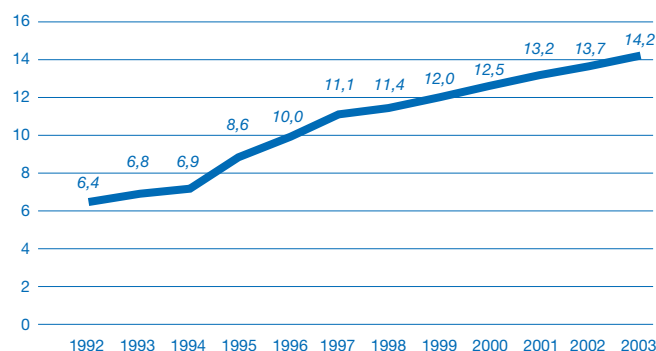
Hotelli- ja ravintolaliiketoiminta

S-ryhmän hotelli- ja ravintolaliiketoiminta koostuu kattavasti ympäri Suomea sijaitsevista 46 hotellista sekä vajaasta 400 ravintolasta, joista 270 toimii erillisinä ravintoloina ja loput hotellien yhteydessä. Hotelleista 37 kuuluu Sokos Hotels -ketjuun, 6 Radisson SAS -ketjuun. Näiden lisäksi ryhmällä on 3 hotelliä, jotka eivät toimi ketjuliikeidealla. Ravintolayksiköistä 182 palvelee asiakasomistajia ketjuliikeideoiden alla. Lisäksi S-ryhmä harjoittaa hotelli- ja ravintolaliiketoimintaa Virossa, jossa on yksi hotelli ravintoloinaan ja Sikupillin Prisma-keskuksen yhteydessä toimiva ravintolamaailma.

S-ryhmän ravintolatoiminnan liikevaihdosta noin puolet koostuu ketjuravintoloitten myynnistä. Suurimmat ravintolaketjut ovat Rosso, Fransmanni, Night-iltaravintolat, Amarillo, Memphis ja Public Corner. Kahvila- ja pikaruokaketjuja ovat Coffee House, Presso ja Rosso Express. Lisäksi Hesburger-ketjun kanssa harjoitetaan yhteistyötä hampurilaisbisneksessä.

Liiketoiminnan omistus jakautuu SOK-yhtymän ja alueosuuskauppojen kesken. SOK-yhtymän hotelli- ja ravintolaryhmän muodostavat SOK:n liiketoimintatytäryhtiöt Sokotel Oy ja Virossa toimiva AS Sokotel sekä SOK:ssa toimivat S-ryhmän hotelli- ja ravintolatoimintojen ohjaus- ja tukiyksiköt. Alueosuuskauppojen omistamat hotelli- ja ravintolayksiköt muodostavat noin 65 prosenttia toimialan koko liikevaihdosta S-ryhmässä.

S-ryhmän bensiinikaupan markkinaosuus

Hotelli- ja ravintolaliiketoiminnan kehitys

S-ryhmän hotelli- ja ravintolaliiketoiminnan myynti vuonna 2003 oli 538,9 miljoonaa euroa, jossa oli kasvua edelliseen vuoteen 2,7 prosenttia. S-ryhmän kasvu ylitti alan keskimääräisen kasvun. S-ryhmän markkinaosuus hotellien liikevaihdolla mitattuna oli 22 prosenttia, millä osuudella S-ryhmä on Suomen suurin yksittäinen hotelliliiketoiminnan harjoittaja. Asiakasomistajia palvelevan vapaa-ajan kaupan osuus on S-ryhmän hotelleissa ollut vuosi vuodelta kasvussa. S-ryhmän hotellien käyttöaste oli 61 prosenttia, kun koko maassa käyttöasteet laskivat reiluun 47 prosenttiin.

Ravintolaliiketoiminnan markkinaosuus 16 prosenttia oli myös suurin Suomessa, kun mitataan A-, B- ja C-oikeuksilla varustettujen ravintoloiden myyntiä.

Hotelli- ja ravintola-alalla Suomessa myynnin kehitys vuonna 2003 oli nollatasoa. Kokonaisuutena volyymit putosivat, mutta hinnan muutosten kautta myynnin arvo pysyi edellisen vuoden tasolla. Yöpymisteen määrä kasvoi noin 2 prosenttia, mutta ravintolakaupassa erityisesti alkoholijuomien myynti laski edelleen. Ravintoloista nopeaan syömiseen keskittyneet ravintolat kasvattivat myyntiään, muiden myynti alitti edellisen vuoden tason.

Hotelli- ja ravintolatoiminnan ketjuohjaus

Liiketoiminnan ohjaus- ja tukiyksiköt Ässäravintolat sekä Sokos Hotels -ketjuohjausyksikkö vastaavat S-ryhmän ketjuravintoloiden ja Sokos Hotels -ketjun ohjauksesta ja liikeideoiden kehityksestä. Sokotel Oy:ssä toimivat tuki- ja palveluyksiköt. Myynti ja markkinointi sekä Service Center (talous- ja tietohallinto, logistiikka/projekti) tarjoavat keskitettyjä palveluja koko S-ryhmän hotelli- ja ravintolatoimialalle.

Sokos Hotels -ketjuohjausyksikkö ohjaa ja kehittää Sokos Hotels -ketjun toimintaa. Ketjuohjaus huolehtii liikeidean ja hotellikonseptien kilpailu- ja tuloksentekokyvyn kehittämisestä. Vuonna 2003 päätettiin uusi vapaa-ajan kauppaan liittyvä kilpailustrategia, jonka myötä ketjuun liittyi vuoden 2004 alusta Sokos Hotellit Viru, Tahkavuori ja Koli.

Radisson SAS -hotelliketju on maailmanlaajuinen, korkeatasoinen liikematkustukseen ja kokoushotellitoimintaan erikoistunut ketju. SOK:illa on yksinoikeus Radisson SAS -liikemerkillä harjoitettavaan liiketoimintaan Suomessa. Radisson SAS -hotellien ketjuohjaus tapahtuu ketjun pääpaikalta Brysselistä.

Ässäravintolat ohjaa S-ryhmän ketjuravintoloita ja kehittää niiden liikeideoita, valvoo ravintolaketjujen kannattavuutta ja kilpailukykyä sekä ylläpitää ja kehittää brandien vetovoimaisuutta. Vuonna 2003 käynnistettiin uusi logistinen toimintamalli ja siihen liittyvä tietojärjestelmäprojekti.

Sokotel Oy:n liiketoiminnan kehitys

Sokotel Oy on SOK:n 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö, joka vastaa SOK-yhtymän Suomen hotelli- ja ravintolaliiketoiminnasta. Sokotel Oy:n liiketoiminta koostuu 14 Sokos-hotellin ja 6 Radisson SAS -hotellin toiminnasta 10 kaupungissa Suomessa. Molemmat hotelli-brandit toimivat yhtiössä erillisinä liiketoimintaryhminä omilla konsepteillaan.

S-ryhmällä on
16 prosentin osuus Suomen
ravintolaliiketoiminnan
markkinoista

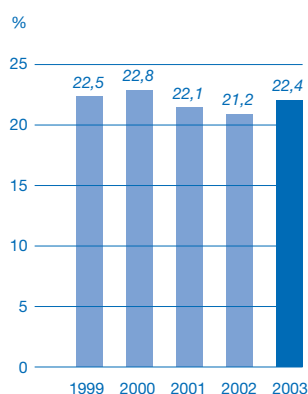
Yhtiön strategisina tavoitteina vuodelle 2003 olivat liikepaikka-verkoston kehittäminen, useiden suurien laajennus- ja peruskorjaus-hankkeiden läpivienti sekä toiminnallisen tehokkuuden lisääminen. Lisäksi Sokotel Oy:n tavoitteena oli S-ryhmän majoitustoiminnan kilpailustrategian mukaisesti kehittää uutta tarjontaa vapaa-ajan segmenttiin ja myös tähän liittyen käynnistää hotelli- ja ravintolaliiketoiminta Baltiassa.

Sokotel Oy saavutti liikepaikkaverkostoon ja investointeihin liittyvät strategiset tavoitteensa. Sokotelin toiminnallinen tehokkuus parani selkeästi edelliseen vuoteen verrattuna myyntikatteella ja henkilöstötehokkuudella mitattuna.

Vuonna 2003 Sokotel Oy:n liiketoiminta kokonaisuutena kehittyi suunnitelmien mukaisesti. Liikevaihdolla ja tuloksella mitattuna majoitustoiminta ylitti selkeästi tavoitteensa, mutta ravintolatoiminta seurasi alan yleistä kehitystä ja jäi tavoitteistaan sekä liikevaihdon että tuloksen osalta. Sokotel Oy:n liikevaihto oli 164 miljoonaa euroa (160 M€). Kasvua oli 2,2 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Yhtiön palveluksessa oli vuonna 2003 keskimäärin 1 058 henkilöä (1 126).

Radisson SAS Seaside avattiin alkuvuodesta, Radisson SAS Hotel Hesperia sulki ovensa marraskuussa ja Sokos Hotel Vaasan Vaakuna siirtyi Osuuskauppa KPO:lle vuoden 2004 alussa.

S-ryhmän hotellien huonemyynnin markkinaosuus

Tavaratalokauppa ja erikoisliikkeet

S-ryhmällä on 19 Sokos-tavarataloa ja 7 kosmetiikkaan ja naisten aluspukeutumiseen erikoistunutta Emotion-myyrmälää. Lisäksi S-ryhmän erikoisliiketarjonta sisältää 6 Pukumies-myyrmälää ja 6 muuta erikoisliikettä.

S-ryhmän tavaratalo- ja erikoistavarakaupan vähittäismyynti oli viime vuonna 299,2 miljoonaa euroa. Kasvu oli 4,9 prosenttia, mikä vastasi alan yleistä kehitystä. Tavaratalojen ja hypermarkettien käyttötavarakaupassa Sokosten markkinaosuus oli 9,9 prosenttia. Se säilyi lähes edellisen vuoden tasolla. Erikoistavarakaupassa kansainvälisten ketjujen osuus on kasvanut ja niiden nopearytminen toimintamalli on luonut uusia haasteita myös S-ryhmän tavaratalo- ja erikoisliikekaupalle.

Sokos-ketju oli vuonna 2003 S-ryhmän ketjuista viidenneksi suurin market-ketjujen ja liikennemyymälöiden jälkeen asiakasomistajaostoilla ja neljänneksi suurin jaetun bonuksen määrällä mitattuna.

SOK-yhtymä harjoitti Sokos-liiketoimintaa SOK:n ja alueosuuskauppojen yhteisesti omistamissa yhtiöissä Helsingin Sokos Oy, Tampereen Sokos Oy, Turun Sokos Oy ja Porin Sokos Oy. SOK:n omistusosuus em. yhtiöistä on 90 prosenttia.

SOK-yhtymän erikoisliikeryhmään kuuluvat em. Sokos-yhtiöiden lisäksi käyttötavaroiden verkkokauppa harjoittanut Netista Oy sekä Sokos- ja Emotion-ketjuohjaukset.

Sokos-ketjuohjaus

Sokos-ketjuohjauksen tehtävänä on Sokos-tavaratalojen ja Emotion-erikoisliikkeiden valikoimarakenteen ja myyntivalikoiman määrittely sekä ketjujen liikeideoiden, konseptien ja tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito. Ketjuohjaus tuottaa sovitut markkinointi-, logistiikka- ja tietojärjestelmäpalvelut sekä valmistelee ketjujen toimintaa ohjaavat kannanotot ketjujen päätöksentekoaikavälillä.

SOK-yhtymän omistamien Sokos-yhtiöiden liiketoiminnan kehitys

Sokos-yhtiöissä toimi vuonna 2003 kuusi Sokos-tavarataloa ja osan vuotta kaksi Emotion-erikoisliikettä. Tampereen Sokos Oy:tä lukuun ottamatta ruokakauppa Sokos-liikepaikoissa on paikallisen alueosuuskaupan liiketoimintaa. Sokos-yhtiöiden liiketoiminta on suunnitelmien mukaan siirtymässä alueosuuskaupoille. Toistaiseksi vain Porin yhtiön liiketoiminnan siirrosta on tehty päätös ja siirto toteutui 1.1.2004. Sokos-yhtiöiden liikevaihto 134,0 miljoonaa euroa kasvoi 6,0 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna.

Sokos-yhtiöiden liikevaihto oli 0,5 miljoonaa euroa (0,3 M€). Yhtiöiden palveluksessa vuonna 2003 oli keskimäärin 588 henkilöä (567).

Sokos-tavaratalot

Sokos-tavaratalojen, joita oli 19, myynti oli 262,8 miljoonaa euroa. Kasvua oli 3,8 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna.

Sokos-tavarataloissa asiakasomistajien ostot kasvoivat asiakasomistajakunnan kasvun mukaisesti. Naisten sisäpukeutumisen myyn-

nin kehitys vuoden jälkipuoliskolla oli selvästi keskiarvoa parempi. Myös alemmissa hintaryhmissä tarjonta lisääntyi selvästi. Lahden ja Kuopion tavaratalot uusiutuivat kokonaan ja lisäksi monta tavarataloa uusittiin osittain. Asiakkaat kokivat muutokset hyvinä.

Sokos-ketjun käyttötavarakaupan liiketulos oli positiivinen ja parempi kuin edellisenä vuonna. Sokos-liikepaikkojen liiketulos oli selvästi voitollinen ja jonkin verran edellisvuotta parempi.

Emotion-ketju

Emotion-ketjun yksiköt ovat kosmetiikan ja naisten aluspukeutumiseen keskittyneitä suurten kauppakeskusten ja suurehkojen kaupunkikeskustojen erikoisliikkeitä. Liikkeet monipuolistavat S-ryhmän käyttötavaratarjontaa sijaintipaikkakunnillaan. Vuoden 2003 lopussa yksiköitä oli seitsemän. Emotion-yksiköiden myynti oli 9,2 miljoonaa euroa ja kasvu verkostomuutosten vuoksi 43,3 prosenttia. Koko kalenterivuoden vuosina 2002 ja 2003 toimineiden yksiköiden myynnin kasvu oli 5,5 prosenttia.

Netista Oy

Netista Oy erillisenä käyttötavarakaupan verkkokauppana päätettiin lopettaa. Jokainen ketju ja liiketoimintaryhmä kehittävät verkkoliiketoimintaa osana oman liiketoimintansa monikanavaisuutta.

Autokauppa

Peugeot on S-ryhmän oma maahantuontimerkki. S-ryhmän markkinaosuus uusien autojen myynnistä oli viime vuonna vajaa 11 prosenttia. Peugeotin markkinaosuus oli 6,7 prosenttia, jossa oli 0,1 prosenttiyksikön lisäys. Autokaupan osuus S-ryhmän vähittäismyynnistä oli 10 prosenttia. S-ryhmä säilytti markkina-asemansa uusien henkilöautojen kaupassa. Autokauppaa harjoitti SOK-yhtymän lisäksi 14 alueosuuskauppaa. SOK-yhtymän autokauppa muodostui Maan Auto-konsernista ja Kommet Auto -konsernista. S-ryhmällä oli vuoden lopussa 43 (41) autoliikettä. Autoliikkeet edustivat 18 eri automerkkiä.

S-ryhmän autokaupan vähittäismyynti oli 690,5 miljoonaa euroa, jossa oli kasvua 14,6 prosenttia. Koko markkinat kasvoivat 14,5 prosenttia. Uusia henkilöautoja myytiin 26 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Uusien autojen myynti kohosi 147 405 kappaleeseen. Yksityisten henkilöiden käyttöön rekisteröityjen henkilöautojen määrä kasvoi 31 prosenttia, kun taas yritysmyynti kasvoi kokonaismarkkinoita hitaammin. Yksittäin maahan tuotiin käytettyjä henkilöautoja 31 994 kappaletta.

SOK-yhtymän autokaupan liikevaihto oli 341 miljoonaa euroa (284 M€). Kasvua oli edelliseen vuoteen verrattuna 20,1 prosenttia. Liikevoitto oli 8,5 miljoonaa euroa, mikä oli 4,4 miljoonaa euroa edellistä vuotta parempi. Autokaupan keskimääräinen henkilömäärä oli 523 (454).

Toimintaympäristön kehitys

Autokaupan toimintaympäristö muuttui, kun EU:n ryhmäpoikkeusasetus astui vuoden siirtymäajan jälkeen voimaan 1.10.2003. Se vapautti toimialaa merkittävästi erilaisista kilpailurajoituksista niin uusien autojen kuin niiden korjaamo- ja varaosakaupan osalta. Myös käytettyjen tuontiautojen verotusmuutokset muuttivat markkinatilannetta lisäten huomattavasti käytettyjen autojen tuontia ulkomailta. Odotettavissa on, että toimialalla tapahtuu edelleen muutoksia varsinkin huolto- ja varaosatoiminnan alueella.

Vuonna 2003 toteutettu autoverolain muutos oli ensimmäinen askel kohti kuluttajahintapohjaista ja läpinäkyvää autoverotusta. Se alensi uusien ja selkeytti käytettynä maahantuotujen henkilöautojen verotusta. Henkilöautojen hinnat alenivat keskimäärin 7–8 prosenttia, mutta muutoksissa oli suuria merkki- ja mallikohtaisia eroja. Autoveroalennus näkyi myös vaihtautojen hinnoissa. Vähän käytettyjen autojen hinnat alenivat samassa suhteessa kuin uusien autojen hinnat.

Autoveron alennus lisäsi selvästi uusien autojen kauppaa. Myynnin kasvu toi alalle lisää uusia työpaikkoja. Alan yritykset panostivat voimakkaasti henkilöstön kehittämiseen ja laatuohjelmiin.

Autoalan kilpailua säätelevä EU:n komission uusi ryhmäpoikkeusasetus astui voimaan 1.10.2003. Uusien autojen myynti- ja korjaamotoimintaa sekä varaosien myyntiä koskeva asetus vaikutti autoliikkeiden omistuksen keskittymiseen ja edustusten vaihtumiseen. Suurimmat muutospaineet kohdistunevat tulevaisuudessa huolto- ja korjaustoimintaan, koska asetus vapauttaa autojen huolto- ja korjaamotoimintaa.

S-ryhmän palveluverkostoon
kuuluu 19 Sokos-tavarat
sekä 7 Emotion-myymälää

Maan Auto -konserni

Maan Auto Oy on SOK:n tytäryhtiö, joka tuo Suomeen ja markkinoi sekä oman verkostonsa, tytäryhtiönsä Hämeen Leijona Auto Oy:n, että muun valtakunnallisen jälleenmyyjäverkostonsa välityksellä Peugeot-autoja, varaosia ja lisätarvikkeita. Maan Auton jälleenmyyjäverkostoon kuului 36 täyden palvelun autoliikettä. Näistä 5 oli yhtiön omia, 16 alueosuuskauppojen ja 13 yksityisten yrittäjien omistuksessa.

Maan Auto Oy perusti 1.10.2003 Hämeen Leijona Auto Oy -nimisen tytäryhtiön, joka toimii Peugeot-jälleenmyyjänä Lahdessa ja Hämeenlinnassa ostettuaan Peugeot-liiketoiminnot kyseisillä paikkakunnilla.

Maan Auto Oy osti 31.12.2003 Oy Motortrans Ab:n osakekannan. Yritys toimii Hangossa autojen maahantuontihuoltajana, jonka toiminnasta Peugeot-autojen maahantuontikunnostus on muodostanut pääosan.

Uuden ryhmäpoikkeusasetuksen astuttua voimaan 1.10.2003 Automobiles Peugeot edellyttää, että maahantuonti ja vähittäiskauppa eriytetään eri yhtiöihin. Tämän johdosta tehtiin päätös Maan Auton oman vähittäiskaupan yhtiöittämisestä Automaa Oy:ksi 1.1.2004 alkaen.

Peugeot-henkilöautoja rekisteröitiin 9 839 kappaletta, joka oli 27,3 prosenttia edellisvuotta enemmän. Peugeot-henkilöautojen markkinaosuus oli 6,7 prosenttia, jossa lisäystä oli 0,1 prosenttiyksikköä. Markkinaosuuden kasvu perustui ensisijaisesti Peugeot 206 ja Peugeot 307 -mallistojen hyvään menestykseen. Peugeot-tavara-autojen rekisteröinti kasvoi 8,5 prosenttia ollen 891 kappaletta. Tavara-autojen markkinaosuus kasvoi 4,6 prosentista 4,9 prosenttiin.

Peugeot-autojen vähittäiskauppaa ja huoltokorjaamotoimintaa harjoitettiin Helsingin, Espoon, Vantaan, Tampereen ja Turun omissa Automaa-liikkeissä. Markkinoiden kasvu Automaa-alueella oli koko maan kasvua pienempi uusissa autoissa. Automaa luovutti Peugeot-autoja 4 474 kappaletta, jossa lisäystä oli 30,7 prosenttia. Vaihtoautoja myytiin 4 383 kappaletta.

Automaa-liikkeiden tulokset kehitys oli myönteinen. Siihen vaikuttivat erityisesti uusien autojen kasvanut volyymi sekä käytössä oleva Leijona-vaihtoauto-ohjelma. Asiakasomistajabonus oli käytössä automyynti-, huolto- ja varaosatoiminnoissa. Asiakasomistajat muodostivat 70 prosenttia uusien autojen yksityisasiakkaista ja 40 prosenttia vaihtoautomyyntistä.

Maatalouskauppa, rautakauppa ja puutarhakauppa

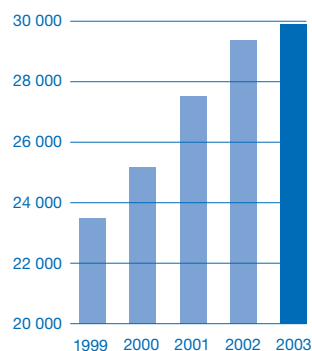
S-ryhmän maatalouskauppaliiketoiminta-alueeseen kuuluvat maatalouskauppa, konekauppa, rautakauppa ja puutarhakauppa. Maatalouskauppaan kuuluvat kasviravinteet, kasvinsuojeluaineet, säilöntäaineet, rehut, maataloustyökoneet, poltto- ja voiteluaineet sekä siemenet ja vilja. Konekauppaan kuuluvat traktorit ja leikkuupuimurit, ympäristöhoitokoneet, varaosat, konetarvikkeet ja sopimushuolto. Rautakaupan tärkeä painopistealue on maatalarakentamisen palvelujen kehittäminen. Puutarhakauppa tarjoaa tuotteita puutarhaharrastajalle.

S-ryhmässä maatalouskauppaliiketoimintaa hoidetaan 139 Agrimarketin, 7 konekeskuksen ja 1 John Deeren Keskusten Agrimarket-ketjussa, jonka Hankkija Maatalous Oy muodostaa yhdessä Etelä-Pohjanmaan Osuuskaupan, Suur-Seudun Osuuskaupan ja Kymenlaakson Agrimarket Oy:n kanssa. Agrimarket-ketjulla on yhteensä 30 000 Agribonusasiakasta.

S-ryhmän maatalouskauppa säilytti markkinajohtajan aseman 42 prosentin osuudellaan.

S-ryhmän rauta-maatalouskaupan vähittäismyynti oli 954 miljoonaa euroa. Siinä oli vähennystä 0,2 prosenttia. Agrimarket-ketjun vähittäismyynti vuonna 2003 oli 669 miljoonaa euroa, missä oli kasvua 2 prosenttia. Maatalarakentamiseen kohdistetun panostuksen seurauksena ketjun rautakauppa kasvoi alan keskimääräistä kehitystä paremmin ja lisäsi markkinaosuutta noin 2 prosenttia. Puutarhakaupassa asemat säilyivät ennallaan.

Agrimarket-ketjun kanta-asiakasmäärät

Maatalouden kokonaismarkkinat pysyttelivät Suomessa edellisen vuoden noin 1 900 miljoonan euron tasolla. Vähittäisrautakaupassa kokonaiskysyntä kasvoi noin 7 prosenttia, ja puutarhakaupassa kasvu oli 5 prosentin tasoa. Maatiloilla käytettävien tuotantopanosten kysyntä säilyi lähes ennallaan, ainoastaan teollisten rehujen kokonaismarkkinat kasvoivat hieman. Maatalouskoneiden teknologinen kehitys ja tehokkuuden voimakas kasvu ylläpitivät työkonekaupan volyymin aikaisempien vuosien tasolla.

Maatalouden voimakkaan rakennemuutoksen seurauksena maatilojen yksikkökoko kasvoi edelleen. Suurilla maatiloilla hankintojen kilpailuttaminen on yleistymässä voimakkaasti.

Maatalouskaupan kilpailun seurauksena keskeisten tuoteryhmien myyntikatekertymä supistui vuonna 2003. Kilpailutilanne kiristyi erityisesti massatavarakaupassa. Loppuvuoden kaupankäyntiä ja suurimpia investointeja jarruttivat viljelijöiden tukitasoa alentaneet EU-neuvottelut ja niitä seuranneet ratkaisut.

Rautakaupassa jatkettiin valikoimien kehittämistä vastaamaan yhä enemmän myös asiakasomistajakysyntää. Puutarhakaupassa tarjottiin pihapiirin kunnostajille kattava valikoima kasveja, tarvikkeita, koneita ja työvälineitä. Asiakasomistajien ostot kasvoivat näillä alueilla merkittävästi vuoden aikana.

Uusimman tuoteryhmän ympäristökone- ja golfkonekaupan alueella käynnistettiin kohderyhmälähtöisiä, asiakkuuksia vahvistavia toimenpiteitä.

Hankkija Maatalous Oy

SOK:n 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö Hankkija Maatalous Oy tarjoaa strategiansa mukaisesti palveluja asiakasomistajille ja maaseutuasukkailla. Hankkija-Maatalous Oy:n liikevaihto vuonna 2003 oli 686 miljoonaa euroa (684 M€), jossa on kasvua edelliseen vuoteen 0,3 prosenttia. Hankkija-Maatalous Oy:n osuus on noin 81 prosenttia Agrimarket-ketjun liikevaihdosta.

Traktoreiden kokonaismarkkinat kasvoivat edellisestä vuodesta 232 kappaletta 5 353 traktoriin. Hankkija-Maatalous Oy:n yksinmyyntimerkin John Deeren asema vahvistui vuoden aikana ja sen markkinaosuus oli vuoden lopussa 16,5 prosenttia.

Suomessa myytiin vuonna 2003 lähes 500 leikkuupuimuria ja niistä 60 prosenttia oli Agrimarket-ketjun toimittamia Sampo Rosenlew -puimureita. Ympäristö- ja golfkonekaupassa saavutettiin asetetut myyntitavoitteet.

Hankkija-Maatalous Oy:n logistiikkatoimintojen siirtojärjestelyt Movere Oy:lle toteutettiin, kun Hankkija-Maatalous Oy oli ostanut kolmasosan Movere Oy:n osakekannasta. Palveluverkostoon ja tietojärjestelmiin investoitiin vuoden aikana yhteensä 2,1 miljoonaa euroa.

Hankkija-Maatalous Oy hankki kesällä omistukseensa Latviassa ja Virossa maatalouskauppaa harjoittavan Agribalt Oy:n koko osakekannan. Vuoden lopulla Hankkija-Maatalous Oy osti Osuuskauppa Osla Handelslagetin maataloustoimialan liiketoiminnat. Varsinainen siirto tapahtui 1.1.2004.

Hankkija-Maatalous Oy:n liikevoitto oli 7,7 miljoonaa euroa (8,7 M€). Yhtiön palveluksessa oli vuoden 2003 aikana keskimäärin 869 henkilöä (836).

Hankinta ja logistiikkatoiminta

S-ryhmässä hankinta- ja logistiikkayhtiöt hoitavat ketjuohjausten ja S-ryhmän vähittäiskauppayksiköiden toimeksiannosta tuotehankinnan ja logistiikan.

Intrade Partners Oy

Intrade Partners Oy on S-ryhmän ketjujen käyttötavaroiden hankinta- ja logistiikkayhtiö. Hankintavastuun piiriin kuuluvat pääasiassa pukeutumisen, kosmetiikan, vapaa-ajan ja asumisen tuotealueet. Yhtiön suurimmat asiakasketjut ovat Prisma, Sokos, S-Market ja Agrimarket. Lisäksi pienempiä asiakasketjuja ovat Sale, Alepa sekä ABC-huoltamoketju. Käyttötavaroiden lisäksi Intrade Partners Oy toimittaa myymäläkalusteita S-ryhmän toimipaikoille.

Intrade Partners Oy:n tehtävänä on tuoda lisäarvoa asiakasketjuilleen niiden liikeideaan sopivalla tuotteistuksella, tehokkaalla asiakasketjuihin integroituneella toimintaprosessilla ja tietojärjestelmillä sekä hankintojen keskittämällä saavutettavalla volyymiedulla. Vuoden 2003 aikana Intrade Partners Oy:n asiakasketjujen käyttötavarakauppa on kehittynyt suotuisasti erittäin kireästä kilpailutilanteesta huolimatta.

Vuoden 2003 aikana toimintaprosesseja on kehitetty tiiviissä yhteistyössä asiakasketjujen sekä tavarantoimittajien kanssa. Suurimpien toimittajien osalta on keskitytty erityisesti saatavuuden parantamiseen. Tehty työ on tuottanut positiivista kehitystä tällä alueella.

Intrade Partners Oy:n liikevaihto oli 425,1 miljoonaa euroa (408,3 M€). Kasvua oli edelliseen vuoteen verrattuna 4,1 prosenttia. Liikevoitto oli -0,1 miljoonaa euroa (3,7 M€).

Yhtiön palveluksessa oli vuonna 2003 keskimäärin 234 henkilöä (243).

Vuoden 2004 näkymät ovat positiiviset ja tulevalta tilikaudelta odotetaan liikevaihdon kasvua erityisesti neljän uuden Prisma-yksikön johdosta.

Rainex Yrityspalvelu Oy

Rainex Yrityspalvelu Oy:llä on kuusi myyntipistettä: Helsingissä, Jyväskylässä, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella ja Turussa. Yhtiön pääkonttori ja hallinto toimivat Helsingissä (Pukimäki). Varastot sijaitsevat Vantalla (Hakkila ja Maantiekylä), Oulussa ja Turussa.

Rainex Yrityspalvelu Oy panosti vuonna 2003 edelleen sähköiseen laskutukseen edi-pohjaisena tai verkkolaskuna. Vuonna 2003 käynnistettiin laskujen vastaanotto sähköisessä muodossa.

Yhtiön liikevaihto oli 84,0 miljoonaa euroa. Kasvua oli edelliseen vuoteen verrattuna 0,6 prosenttia. Liikevoitto oli 1,5 miljoonaa euroa (1,1 M€).

Yhtiön palveluksessa oli vuonna 2003 keskimäärin 43 henkilöä (43).

Vuoden 2004 rautakaupan markkinoiden odotetaan kasvavan lievästi lähinnä pientalo- ja korjausrakentamisen osalta.

Inex Partners Oy -konserni

Inex Partners Oy -konserni on SOK:n 50 prosenttisesti omistama osakkuusyhtiö. Konserniin kuuluivat vuoden 2003 päättyessä emoyh-

tiö Inex Partners Oy ja sen 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö Meira Nova Oy. Inex Partners Oy:n omistavat tasaosuuksin Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta ja Osuuskunta Tradeka-yhtymä. Pakas-
teologistiikkaa hoidetaan yhteistyössä osakkuusyhtiö Finnfrost Oy:n kanssa.

Inex-konsernin liiketoiminta kehittyi hyvin vuonna 2003. Tähän vaikuttivat asiakasketjujen hyvä menestys ja oma tuloksellinen toiminta. Yhtiön toiminnasta syntynyt lisäarvo on vahvistanut suoraan asiakasketjujen kilpailukykyä.

Inex-konsernin myynti kasvoi edellisestä vuodesta 5 prosenttia 1 839 miljoonaan euroon. Inex Partners Oy:n, Meira Nova Oy:n ja Finnfrost Oy:n myynnin kehitys on edelleen alan yleistä kehitystä korkeampi. Tästä johtuen Inexin hankinta- ja logistiikka-asema on vahvistunut markkinoilla.

Liiketoiminnassa kehitettiin tuotevalikoimia, kaupan omia merkkejä, kansainvälistä hankintayhteistyötä, toimintaprosesseja, tiedonhallintaa, toimintavarustusta ja henkilöstöä.

Konsernin taloudellinen tulos oli voitollinen ja tavoitteita parempi. Konsernin rahoitusasema oli hyvä.

Päivittäis- ja erikoistavarakaupan valikoima-, hankinta- ja logistiikkapalveluja tuottavan Inex Partners Oy:n hyvä kehitys jatkui vuonna 2003. Yhtiön myynti oli 1 649 milj. euroa. Kasvua edellisestä vuodesta oli 4 prosenttia. Kehittämishankkeet toteutettiin suunniteltua paremmin, mikä mahdollisti tehokkuuden, toimintavarmuuden, laadun ja tuloksen paranemisen. Yhtiön kilpailuedut asiakkaille ja asema markkinoilla vahvistuivat. Inex Partners Oy:n taloudelliset tulokset olivat tavoitteita paremmat.

Myös HoReCa-alan valikoima-, hankinta- ja logistiikkapalveluja tuottavan Meira Nova Oy:n hyvä kehitys jatkui vuonna 2003. Myynti oli 196 milj. euroa. Kasvua edellisestä vuodesta oli 15 prosenttia. Meira Novan osuus HoReCa-alan toimitustukkukaupasta on noin 25 prosenttia.

Pakasteiden hankinta- ja logistiikkapalveluja tuottavan osakkuusyhtiö Finnfrost Oy:n myynti oli erinomainen, 165 milj. euroa, jossa oli kasvua 9 prosenttia.

Inex-konsernin ja sen asiakasketjujen hyvä kehitys jatkuu pääosin vuonna 2004. Kilpailutekijöinä korostuvat hintakilpailukyky, kustannustehokkuus, toimitusvarmuus, erityisesti kaupan omat merkit sekä kuluttajalta tuotantoon ulottuvan arvoketjun tehokkuus.

Inex-konsernin henkilöstön määrä oli vuoden 2003 lopussa 2 214 henkilöä.

North European Oil Trade Oy

North European Oil Trade Oy (NEOT) on Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan ja Greeni Oy:n yhteisesti omistama polttonesteiden hankintayhtiö. Oma hankintayhtiö vahvistaa S-ryhmän asemaa polttonesteiden hankintatoimissa sekä kotimaisilla että ulkomaisilla markkinoilla.

NEOT Oy aloitti polttoainetoimitukset 1.2.2004. Yhtiön asiakkaina ovat S-ryhmän ABC-ketju sekä Greeni Oy:n St1-ketju.

Lähialueet

S-ryhmä toimii Baltiassa market-kaupassa, hotelli- ja ravintolatoimialalla, autokaupassa ja maatalouskaupassa.

SOK:n hallintoneuvosto vahvisti S-ryhmälle uuden lähialuestrategian. Sen mukaisesti S-ryhmän lähialueliiketoiminnasta vastaa SOK. Toteutetut investoinnit luovat perustan liiketoiminnan edelleen laajentamiselle Baltian alueella painotuksena market-kauppa.

Strategian pohjalta SOK:n hallitus vahvisti Baltian liiketoiminnalle uuden organisaation. Baltian liiketoiminta kuuluu Kenttäryhmään. Myynti sekä tulostavastuu Baltiassa keskiterään maajohtajalle.

Vuonna 2003 jatkettiin Baltian alueelle kohdistuvaa strategia- ja investointisuunnittelua market-, auto- ja maatalouskaupassa sekä hotellitoiminnassa.

SOK:n ensimmäinen Baltiaan suuntautunut hotelli-investointi toteutettiin ostamalla Tallinnassa toimivan Hotelli Virun liiketoiminta SOK:n tytäryhtiölle AS Sokotelille.

Baltian liiketoiminta saavutti toimintavuonna sille asetetut tavoitteet.

AS Prisma Peremarket

SOK:n 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö AS Prisma Peremarket harjoittaa vähittäiskauppaa Tallinnassa kolmessa eri kauppakeskuksessa sijaitsevilla Prisma-hypermarketeilla Sikupillin, Kristiinen ja Mustamäen kaupunginosissa. Lisäksi ketjuun kuuluu ketju- ja management-sopimuksin Tallinnassa Rocca al Maren kauppakeskuksessa Haberstin kaupunginosassa toimiva ETK:n tytäryhtiön Ramare AS:n omistama Prisma. Prismojen markkinaosuus oli ketjuuntuneesta kaupasta Tallinnassa n. 22 prosenttia.

Yhtiö harjoittaa myös ravintolatoimintaa Sikupillin kauppakeskuksessa Prismen yhteydessä toimivassa foodcourt-tyyppisessä ravintolassa Rosso-, Rosso Express-, Coffee House- ja Hesburger-konsepteilla.

AS Prisma Peremarketin liikevaihto vuonna 2003 oli 52,7 miljoonaa euroa (32,0 M€) ja liikevoitto 0,07 miljoonaa euroa (-0,6 M€).

Yhtiön palveluksessa oli vuonna 2003 keskimäärin 372 henkilöä (277).

AS Sokotel

AS Sokotel on SOK:n 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö, joka osti Tallinnassa toimivan Hotelli Virun liiketoiminnan kesäkuussa 2003 allekirjoitetulla sopimuksella. Liiketoiminnan luovutus SOK:n tytäryhtiölle tapahtui 1.9.2003. Yhtiö palvelee S-ryhmän asiakasomistajia, liikematkustajia ja muita asiakkaita Viron suurimmassa hotellissa. Hotellissa on keväällä 2004 valmistuvan laajennuksen jälkeen 513 huonetta, viisi ravintolaa ja kokoustiloja

Hotelli Viru on Sokos Hotels -ketjun ensimmäinen ulkomainen yksikkö. Sokos Hotel Viru laajentaa S-ryhmän vapaa-ajan tarjontaa ja avaa uuden markkina-alueen hotelli- ja ravintolaliiketoiminnalle.

AS Sokotelin neljän ensimmäisen toimintakuukauden liikevaihto ja tulos ylittivät tavoitteen. Liikevaihto oli 4,1 milj. euroa ja liike-tappio 0,4 milj. euroa.

Vuonna 2003
S-ryhmän hotellien
käyttöaste oli
61 prosenttia

Yhtiön palveluksessa oli vuonna 2003 keskimäärin 251 henkilöä.

Vuodesta 2004 odotetaan hyvää Viron EU-jäsenyyden myötä kiristyvistä kilpailusta huolimatta.

Kommest Auto -konserni

AS Kommest Auto on SOK:n tytäryhtiö, jolla on Peugeot-autojen edustus Virossa ja Latviassa sekä Pietarin alueella. SOK:n omistusosuus yhtiöstä on 90 prosenttia. Kommest Auton kokonaan omistamista tytäryhtiöistä AS Lauva Auto toimii myyntiyhtiönä Latviassa ja ZAO Kom-Motors toimi Peugeot-autojen maahantuojana Pietarissa. Kom-Motorsin toiminta maahantuojana lopetettiin 31.12.2003, kun Automobiles Peugeot aloittaa vuoden 2004 aikana oman maahan tuontinsa koko Venäjän alueelle.

Baltian maiden liittyessä EU:n jäseniksi maahantuonti ja vähittäiskauppa eriytetään eri yhtiöihin myös Virossa ja Latviassa. Tämän vuoksi Kommest Auton ja Lauva Auton vähittäiskaupat yhtiöitettiin maahantuontiyhtiöiden kokonaan omistamiksi tytäryhtiöiksi.

1.5.2004 alkaen autojen vähittäiskauppaa harjoittaa Virossa OÜ Kommest Autokeskused ja Latviassa SIA Lauva Autocenters.

Viron kokonaismarkkinat vuonna 2003 olivat 17 951 uutta henkilö- ja pakettiautoa. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 7,7 prosenttia. Latvian kokonaismarkkinat olivat 9 777 henkilö- ja pakettiautoa. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 9,2 prosenttia.

Kommest Auto -konsernilla oli vuoden lopussa viisi omaa auto liikettä, joista kaksi on Tallinnassa, yksi Tartossa ja kaksi Riikassa. Vuoden aikana myytiin autoliike Pärnussa ja rakennettiin uusi autoliike Tallinnaan.

Kommest Auto myi Peugeot-autoja Virossa yhteensä 2 282 kappaletta ja Latviassa 851 kappaletta. Peugeot-henkilöautojen markkinaosuus oli Virossa 11,7 prosenttia ja Latviassa 8,3 prosenttia. Pakettiautojen markkinaosuus oli Virossa 19,8 prosenttia ja Latviassa 13,1 prosenttia. Peugeot-autojen markkinaosuus laski Virossa 15,1 prosentista 12,7 prosenttiin. Latviassa markkina-asema säilytettiin. Kommest Auton välityskauppa oli 2 318 autoa.

Kommest Auto -konsernin liikevaihto vuonna 2003 oli 73,7 miljoonaa euroa (58,8 M€). Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 25,4 prosenttia. Liikevoitto oli 1,6 miljoonaa euroa (1,6 M€).

Konsernin henkilömäärä oli vuonna 2003 keskimäärin 195 henkilöä (180).

Agribalt Oy

Maataloustarvike- ja konekauppaa harjoittavaan Agribalt Oy -konserniin kuuluu Virossa Paidessa toimiva AS Agribalt sekä Latviassa Jelgavassa toimiva SIA Agribalt.

SOK:n tytäryhtiö Hankkija-Maatalous Oy lunasti Lännen Tehaat Oyj -konsernilta sen 50 prosentin omistusosuuden Agribalt Oy:stä. SOK:n omistusosuus yhtiöstä Hankkija-Maatalous Oy:n kautta on siten 100 prosenttia.

Agribalt-konsernin liikevaihto vuonna 2003 oli 14,1 miljoonaa euroa (8,5 M€). Liikevoitto oli 0,3 miljoonaa euroa (-0,4 M€).

SOK-yhtymän johtaminen ja valvonta

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan, SOK, hallinnointi perustuu 1.1.2002 voimaan tulleen osuuskuntalakiin. Tähän lakiin perustuvat Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan uudistetut säännöt on hyväksytty osuuskunnan kokouksessa 23.4.2003 ja merkitty kaupparekisteriin 14.5.2003.

Muut SOK-yhtymän hallinnointia ohjaavat periaatteet ja työjärjestykset ovat

- SOK:n hallintoneuvoston työjärjestys
- SOK:n hallintoneuvoston puheenjohtajiston työjärjestys
- SOK:n hallituksen työjärjestys
- SOK-yhtymän konserniperiaatteet

Asiakasomistajan rooli

Asiakasomistajat ovat jäseninä S-ryhmään kuuluvissa osuuskaupoissa. Jäsenellä on oikeus osallistua osuuskaupan hallintoon. Asiakasomistaja voi osallistua osuuskaupan hallintoon äänestämällä edustajiston vaaleissa ja/tai asettumalla ehdokkaaksi edustajistoon tai muihin hallinto-elimiin.

Osuuskunnan kokoukset

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan ylin päättävä elin on osuuskunnan kokous.

Kukin osuuskauppa on oikeutettu lähettämään osuuskunnan kokoukseen äänimääränsä vastaavan määrän kokousedustajia, joilla on puheoikeus, mutta joista yhdellä on oikeus käyttää äänivaltaa. Edustajien enimmäismäärä on viisi. Edustajat Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan kokouksiin valitsee jokaisen osuuskaupan hallintoneuvosto.

Osuuskunnan kokous vahvistaa tuloslaskelman ja taseen sekä konsernituloslaskelman ja -taseen sekä päättää toimenpiteistä, joihin vahvistetun taseen ja konsernitaseen mukainen ylijäämä tai tappio antaa aihetta. Kokous päättää hallintoneuvoston puheenjohtajan, varapuheenjohtajien sekä tilintarkastajien palkkiot. Kokous päättää myös hallintoneuvoston jäsenten ja tilintarkastajien lukumäärästä ja valitsee tarvittavat jäsenet hallintoneuvostoon, tilintarkastajat ja hallinnon tarkastajat.

Osuuskunnan toimielimet

Hallintoneuvosto

Hallintoneuvostoon kuuluu 12–25 jäsentä, joista on vuosittain erovuorossa lähinnä yksi kolmannes. Hallintoneuvoston jäsenten toimikausi on kolme vuotta. Hallintoneuvostoon kuuluu lisäksi kaksi henkilöstön edustajaa. Hallintoneuvostoon valittavan tulee olla Suomen kansalainen, osuuskaupan jäsen ja alle 65-vuotias.

Hallintoneuvosto valvoo, että osuuskunnan ja SOK-yhtymän hallintoa hoidetaan lain, sääntöjen, osuuskunnan kokouksen ja hallintoneuvoston päätösten sekä osuuskunnan edun mukaisesti. Hallinto-

neuvosto ottaa ja erottaa osuuskunnan jäsenet ja nimittää ja vapauttaa pääjohtajan ja muut hallituksen jäsenet sekä päättää muiden kuin osuuskunnan palveluksessa olevien hallitusten jäsenten palkkiot. Hallintoneuvosto vahvistaa myös tytär- ja osakkuusyhtiöiden hallintoneuvostojen ja hallitusten sekä ketjujen vastaavien yhteistyöelinten ehdokasasettelua koskevat hallituksen esitykset.

Lisäksi hallintoneuvosto päättää S-ryhmän toimintaa koskevista yhteistoimintaperiaatteista ja pitkän tähtäyksen suunnitelmista. Nämä ratkaisut muodostavat perustan S-ryhmän toiminnalle.

Hallintoneuvostossa oli 25 jäsentä vuonna 2003 sekä kaksi henkilöstön edustajaa.

Hallintoneuvosto kokoontui 6 kertaa vuonna 2003.

Hallintoneuvoston puheenjohtaja

Puheenjohtajan tehtävänä on erityisesti valmistella ja valvoa hallintoneuvostossa käsiteltävien asioiden valmistelua. Puheenjohtaja päättää yhdessä hallintoneuvoston varapuheenjohtajien kanssa pääjohtajan palkkaeduista ja pääjohtajan esityksestä osuuskunnan palveluksessa olevien hallitusten jäsenten palkkaeduista. Hallintoneuvoston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat voivat olla harkintansa mukaan tarvittaessa läsnä hallituksen kokouksessa ja käyttää siellä puhevaltaa.

Hallintoneuvoston puheenjohtajana toimi vuonna 2003 Otto Mikkonen.

Hallitus

Hallituksen muodostavat osuuskunnan pääjohtaja ja vähintään kolme ja enintään kahdeksan muuta jäsentä, jotka valitaan vuodeksi kerrallaan. Hallitus edustaa osuuskuntaa ja huolehtii sen hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä lain ja sääntöjen puitteissa.

Hallitus vahvistaa mm. tytäryhtiöiden tavoitteet, toimintasuunnitelman ja voimavarojen kohdentumisen sekä valvoo näiden päätösten toteuttamista. Hallitus valvoo SOK-yhtymän ja S-ryhmän etuja osakkuusyhtiöiden toiminnassa. Hallitus valvoo myös osuuskauppojen harjoittamaa säästökassatoimintaa.

Hallitus päättää pääjohtajan esityksestä johtajiston asettamisesta sekä hallitukseen kuulumattomien johtajiston jäsenten nimityksistä ja palkkaeduista sekä muista johdon nimityksistä määrittelemiensä periaatteiden mukaisesti.

Osuuskaupan palveluksessa tai sen luottamushenkilönä oleva hallituksen jäsen ei osallistu osuuskauppojen tilintarkastajia ja tilintarkastusta koskevien päätösten valmisteluun tai päätöksen tekoon eikä osuuskauppojen säästökassatoiminnan valvontaan.

Hallituksessa oli 8 jäsentä vuonna 2003. Hallitus kokoontui 13 kertaa vuoden aikana.

Pääjohtaja

Pääjohtaja toimii hallituksen puheenjohtajana. Hänen tehtävänä on johtaa hallituksen ja osuuskunnan toimintaa lain, sääntöjen ja hallintoelinten päätösten mukaisesti.

Pääjohtajana toimii TTT Kari Neilimo.

Tytäryhtiöiden hallitus

Tytäryhtiön hallituksen puheenjohtajana toimii pääsääntöisesti ao. toiminnasta vastaava SOK:n palveluksessa oleva hallituksen tai johtajiston jäsen. Tytäryhtiön hallitus päättää yhtiön strategiasta, toimintasuunnitelmista ja budjeteista sekä toimitusjohtajan ottamisesta, työehdoista ja erottamisesta. Päätöksissään hallitus ottaa huomioon konserniperiaatteet, SOK:n hallituksen päätökset yhtiön tavoitteista, toimintasuunnitelmista ja voimavarojen jakamisesta.

Ketjuohjaus

Ketjuohjausorganisaatio on osuuskauppojen ja SOK-yhtymän keskeinen kaupallinen yhteistoimintaorganisaatio, joka muodostuu ketjuhallituksesta, ketjuohjausryhmistä, SOK:n ketjuohjausyksiköistä sekä eri tarkoitusta varten perustetuista pysyvistä tai tilapäisistä työryhmistä.

Ketjuhallitukset koostuvat osuuskauppojen toimitusjohtajista, toimialajohtajista sekä SOK:n palveluksessa olevista henkilöistä. Ketjuhallituksen puheenjohtajana toimii pääsääntöisesti SOK:n palveluksessa oleva hallituksen jäsen tai johtajiston jäsen.

Ketjuhallituksen päätökset sitovat ketjusopimuksen perusteella kaikkia ko. ketjuun kuuluvia yksiköitä. Ketjuhallitus päättää ketjuohjausorganisaation eri osien työnjaosta ja valtuuksista ja budjeteista. Ketjuhallituksen esityksestä kilpailustrategiat ja resurssien suuntaukset päättää SOK:n hallitus ja vahvistaa hallintoneuvosto. Budjetit ja avainresurssinimitykset vahvistaa SOK:n hallitus.

Johtajisto

Johtajiston tehtävänä on avustaa pääjohtajaa ja hallitusta hallituksen määrittämien puitteiden mukaisesti. Johtajisto valmistelee hallitukselle esitettävät koordinoivia vaativat S-ryhmän ja SOK-yhtymän liiketoimintastrategioita, tavoitetasoja, toimintasuunnitelmia ja budjetteja koskevat asiat.

Valvontajärjestelmä

Tilintarkastus ja hallinnon tarkastus

SOK:n osuuskunnan kokous valitsee vuosittain vähintään kaksi, enintään kolme tilintarkastajaa ja kaksi hallinnon tarkastajaa seuraavalle tilikaudelle. Hallinnon tarkastajat osallistuvat myös SOK-yhtymän tilintarkastukseen.

Tarkastuskomitea toimii tilintarkastajien ohella osana SOK-yhtymän omistajavalvontaa. Komitean tehtävänä on kiinnittää huomiota SOK-yhtymän tarkastustoiminnan kokonaistoteutukseen ja SOK-yhtymän toimielinten päätöksiin ja niiden toteutumiseen S-ryhmässä. Komitea arvioi myös S-ryhmän strategian tuloksellisuutta.

Controller-toiminnot ja sisäinen valvonta

Controller-toiminnot toimii SOK-yhtymässä pääjohtajan alaisuudessa riippumattomana, liiketoimintalähtöisenä toiminnan seuranta-, valvonta- ja analyysiyksikkönä. Controller-toimintojen tehtävänä on tukea SOK-yhtymän ja S-ryhmän organisaatioita strategioiden, tavoitteiden ja toimintasuunnitelmien saavuttamisessa. Toiminnan tarkoituksena on SOK-yhtymän edun, varallisuuden ja riskienhallinnan valvonta sekä strategisen toiminnan varmistaminen. Yksikkö avustaa yhtymän johtoa ja ulkoista tilintarkastusta sisäisessä tarkkailussa sekä tilinpäätöstarkastuksissa.

Yksikön tavoitteena on tulevaisuuteen suuntautuva toiminta, jossa keskeistä on ennaltaehkäisevä riskien kartoitus ja kehittämis-toimenpiteiden käynnistyksen varmistaminen.

Lisäksi SOK-yhtymässä on monipuolinen talouden raportointijärjestelmä sekä mm. hallituksen päättämät konserni- ja yrityskauppa-periaatteet, jotka määrittävät esimerkiksi investointeja, realisoitteja ja erityisesti S-ryhmän sisäisiä liiketoimintasiirtoja koskevan päätöksentekojärjestelyn.

SOK-yhtymän organisaatio 2004

SOK:n hallintoneuvosto 2003

Otto Mikkonen (s. 1949)

Joensuu
puheenjohtaja
dipl.ins
KM-Yhtymä Oy:n
toimitusjohtaja
Pohjois-Karjalan Osuuskaupan
hallintoneuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2004

Håkan Smeds (s. 1948)

Espoo
ensimmäinen varapuheenjohtaja
kauppaneuvos
Andelslaget Varubodenin
toimitusjohtaja
erovuorossa 2004

Eino Laaksonen (s. 1936)

Oulu
toinen varapuheenjohtaja
23.4.2003 saakka
opetusneuvos
Pohjankartanon yläasteen rehtori
Osuuskauppa Arinan hallinto-
neuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2004

Max van der Pals (s. 1945)

Lohja
toinen varapuheenjohtaja
23.4.2003 alkaen
maanviljelijä
Osuuskauppa Seudun hallinto-
neuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2004

Arto Arvonen (s. 1944)

Salo
kauppaneuvos
Salon Seudun Osuuskaupan
toimitusjohtaja (31.12.2002 saakka)
23.4.2003 saakka

Esko Hakala (s. 1952)

Kajaani
Osuuskauppa Maakunnan
toimitusjohtaja
23.4.2003 saakka

Jukka Huiskonen (s. 1945)

Mikkeli
varatuomari
asianajaja, As.tsto J. Huiskonen
Osuuskauppa Suur-Savon
hallintoneuvoston puheenjohtaja
23.4.2003 saakka

Jouko Härkönen (s. 1939)

Kajaani
maanviljelijä
Osuuskauppa Maakunnan
hallintoneuvoston puheenjohtaja
23.4.2003 alkaen
erovuorossa 2006

Heikki Ikonen (s. 1943)

Nurmes
kunnallisuusneuvos
maanviljelijä
Jukolan Osuuskaupan hallinto-
neuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2005

Pekka Kangasmäki (s. 1945)

Porvoo
ekonomi
Osuuskauppa OSLA Handelslagin
toimitusjohtaja
erovuorossa 2006

Kimmo Koivisto (s. 1956)

Pertteli
maanviljelijä
Salon Seudun Osuuskaupan
hallintoneuvoston puheenjohtaja
23.4.2003 alkaen
erovuorossa 2005

Simo Kutinlahti (s. 1957)

Keuruu
maanviljelijä
Keskimaa Osk:n hallintoneuvoston
puheenjohtaja
erovuorossa 2004

Leo Laukkanen (s. 1947)

Mikkeli
kauppaneuvos
Osuuskauppa Suur-Savon
toimitusjohtaja
23.4.2003 alkaen
erovuorossa 2006

Jouko K. Leskinen (s. 1943)

Helsinki
varatuomari
Helsingin Osuuskauppa HOK:n
hallintoneuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2005

Maija-Liisa Lindqvist (s. 1951)

Lahti
kansanedustaja
Osuuskauppa Hämeenmaan
hallintoneuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2005

Seppo Linjakumpu (s. 1958)

Kuusamo
agrologi
Koillismaan Osuuskaupan
hallintoneuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2006

Ahti Manninen (s. 1950)

Lappeenranta
Etelä-Karjalan Osuuskaupan
toimitusjohtaja
erovuorossa 2006

Jorma Niiniahio (s. 1945)

kauppaneuvos
kauppatiet. maisteri
Osuuskauppa Ympyrän
toimitusjohtaja
erovuorossa 2006

Matti Ojanperä (s. 1941)

Pori
kauppaneuvos
Satakunnan Osuuskaupan
toimitusjohtaja
31.12.2003 saakka

Jorma Sieviläinen (s. 1954)

Rauma
tal. maist.
Osuuskauppa Keulan toimitusjohtaja
erovuorossa 2005

Timo Sonninen (s. 1948)

Iisalmi
yrittäjä
Osuuskauppa PeeÄssä'n hallinto-
neuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2005

Antero Taanila (s. 1941)

Kokkola
maakuntaneuvos
Outokumpu Zinc Oy:n
hallintojohtaja
Osuuskauppa KPO:n hallinto-
neuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2005

Ulla-Maija Tolonen (s. 1951)

Tampere
tal. maist.
Pirkanmaan Osuuskaupan
toimitusjohtaja
erovuorossa 2005

Eeva Ukkola (s. 1941)

Anjalankoski
emäntä
Osuuskauppa Ympäristön
hallintoneuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2004

Hanna Valtari (s. 1948)

Seinäjoki
Seinäjoen ammattioppilaitoksen
koulutusjohtaja
Etelä-Pohjanmaan Osuuskaupan
hallintoneuvoston varapuheenjohtaja
erovuorossa 2004

Matti Vanto (s. 1945)

Raisio
varatuomari
Naantalin kaupungin lakimies
Turun Osuuskaupan hallinto-
neuvoston puheenjohtaja
erovuorossa 2004

Henkilöstön edustajat

Tapani Tikkala (s. 1947)

Helsinki
asiakasomistajapalvelujen tieto-
hallinnon projektipäällikkö
erovuorossa 2005

Annikki Heikkinen (s. 1942)

Helsinki
kiinteistöhuollon sihteeri
erovuorossa 2005

SOK:n hallitus 2003

Kari Neilimo (s. 1944)
pääjohtaja 1.8.2002 alkaen
tal. tri
Liiketaloustieteen professori
Tampereen ja Lapin yliopistoissa ja
Lappeenrannan teknillisessä korkea-
koulussa vuosina 1983–2002
Neiconsulting Oy:n toimitusjohtaja
vuosina 1991–2002
Pirkanmaan Osuuskaupan
hallituksen jäsen 1988–1991 ja
hallintoneuvoston puheenjohtaja
1992–2002
SOK:n hallintoneuvoston puhe-
johtaja vuosina 1991–2002

Jukka Salminen (s. 1947)
pääjohtajan varamies
kauppaneuvos
tal. maist.
SOK:n eri tehtävissä vuodesta 1974
SOK:n hallintoryhmän johtaja ja
hallituksen jäsen vuodesta 1988

Esko Hakala (s. 1952)
Osuuskauppa Maakunnan
toimitusjohtaja
SOK:n hallituksen jäsen
1.8.2003 alkaen

Arto Hiltunen (s. 1958)
ekonomi
Helsingin Osuuskauppa Elannon
toimitusjohtaja
SOK:n hallituksen jäsen 2000–2001,
2003 alkaen

Kalle Lähdesmäki (s. 1952)
kauppat. maist.
Etelä-Pohjanmaan
Osuuskaupan toimitusjohtaja
1.7.1985–31.7.2003
SOK:n kenttäryhmän johtaja
1.8.2003 alkaen
SOK:n hallituksen jäsen
vuodesta 2001

Reijo Lähteenmäki (s. 1941)
kauppaneuvos
yht. maist.
SOK:n eri tehtävissä vuodesta
1985 alkaen
SOK:n kenttäryhmän johtaja ja
hallituksen jäsen vuodesta 1999
31.7.2003 saakka

Kuisma Niemelä (s. 1958)
fil. maist.
Keskimaa Osk:n toimitusjohtaja
SOK:n hallituksen jäsen vuodesta
2002

Eero Saukkonen (s. 1947)
ekonomi
kauppaneuvos
Osuuskauppa PeeÄssän
toimitusjohtaja
SOK:n hallituksen jäsen
vuodesta 2002

Jouko Vehmas (s. 1956)
ekonomi
Osuuskauppa Ympäristön
toimitusjohtaja
SOK:n hallituksen jäsen
vuodesta 2001

SOK:n hallitus 2003. Jukka Salminen (vas.), Jouko Vehmas, Arto Hiltunen, Kari Neilimo, Eero Saukkonen, Kuisma Niemelä, Esko Hakala ja Kalle Lähdesmäki. Kuvasta puuttuu Reijo Lähteenmäki (hallituksen jäsen 31.8.2003 saakka).

SOK:n johtajisto

Kari Neilimo
s. 1944
pääjohtaja
tal. tri
liiketaloustieteen professori
Tampereen yliopistossa
hallituksen jäsen
elokuusta 2002 alkaen
johtajiston jäsen
elokuusta 2002

Jukka Salminen
s. 1947
pääjohtajan varamies
kauppaneuvos
johtaja
SOK Hallintotoiminnot
tal. maist.
hallituksen jäsen
vuodesta 1988
johtajiston jäsen
vuodesta 1998

Kalle Lähdesmäki
s. 1952
johtaja
SOK Kenttäryhmä
kauppat. maist.
hallituksen jäsen
vuodesta 2001
johtajiston jäsen
elokuusta 2003

Taavi Heikkilä
s. 1962
johtaja
SOK Kehitystoiminnot
(31.5.2004 saakka)
kauppat. maist.
johtajiston jäsen
vuodesta 2000

Ensio Hytönen
s. 1952
toimitusjohtaja
Hankkija-Maatalous Oy
maat. ja metsät. lis.
johtajiston jäsen
vuodesta 2003

Reijo Kaltea
s. 1946
ketjunjohtaja
SOK Erikoisliike-
ryhmä
ekonomi
johtajiston jäsen
huhtikuusta 2002

Suso Kolesnik
s. 1961
viestintäjohtaja
SOK Viestintä ja julkaisut
yht. maist.
johtajiston jäsen
kesäkuusta 2003

Matti Pulkki
s. 1947
toimialajohtaja
SOK Hotelli- ja
ravintolaryhmä
ekonomi, MBA
johtajiston jäsen
syyskuusta 2002

Antti Sippola
s. 1955
markettaupan
johtaja
SOK Market-
ketjuohjausyksikkö
kauppat. maist.
johtajiston jäsen
vuodesta 2003

Heikki Strandén
s. 1954
ketjunjohtaja
SOK ABC-ketjuohjaus
johtajiston jäsen
lokakuusta 2003

Aino Toikka
s. 1947
johtaja
SOK Henkilöstö-
toiminnot ja koulutus
fil. maist.
johtajiston jäsen
vuodesta 1998

SOK:n tilintarkastajat 2003

Varsinaiset

Tomi Englund

kauppat. maist., oik. kand.
KHT

Tapani Rotola-Pukkila

toimitusjohtaja
KHT

Juhani Heiskanen

kauppat. toht.
KHT

Varatilintarkastajat

Ernst & Young Oy

Eero Huusko

kauppat. maist.
KHT

SOK:n tilintarkastuskomitea 2003

Hallinnon tarkastajat

Kristina Dufholm

varatuomari

Andelslaget Varubodenin hallintoneuvoston
puheenjohtaja 31.12.2003 saakka

Matti Suokas

talousjohtaja
HTM

Varamiehet

Mikko Ruohonen

professori
Salon Seudun Osuuskaupan hallituksen jäsen

Risto Tuori

asianajaja

Tilintarkastuskomiteaan kuuluvat lisäksi SOK:n tilintarkastajat

Yritysturvallisuus ja riskienhallinta

Yritysturvallisuustoiminnan ja riskienhallinnan päämääränä on tukea S-ryhmän keskeisten toimintojen ja prosessien jatkuvuutta liiketoiminnan strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tavoitteena on turvata henkilöstö, asiakkaat, omaisuus, toiminnan häiriöttömyys ja jatkuvuus, S-ryhmän ja asiakkaiden tiedot sekä ympäristö vahingoilta, onnettomuuksilta ja rikoksilta.

S-ryhmän yritysturvallisuustoimintaa ohjaavat yritysturvallisuuspolitiikka, ohjausmalli sekä yritysturvallisuuden hallintamalli hyväksyttiin SOK:n hallituksessa 12.6.2003. SOK:n yritysturvallisuusyksikkö aloitti toimintansa 1.1.2003.

Yritysturvallisuustoiminnan ohjaus ja vastuut S-ryhmässä

Osuuskauppojen ja SOK:n hallituksilla on vastuu omien organisaatioidensa yritysturvallisuustoiminnasta ja riskienhallinnasta. S-ryhmän taloustoimintojen hallitus ohjaa ja valvoo hyväksytyn strategian ja politiikan sekä periaatteiden toteutumista S-ryhmässä sekä hyväksyy yritysturvallisuustoiminnan kehittämiseen liittyvät tavoitteet, suunnitelmat, resurssit ja budjetit.

SOK:n yritysturvallisuusyksikkö kehittää ja määrittelee yritysturvallisuustoimintaa koskevia periaatteita, pelisääntöjä ja tavoitteita sekä tukee, ohjaa ja seuraa niiden soveltamista ja toteutumista S-ryhmässä.

Osuuskaupat, SOK:n tytäryhtiöt ja yksiköt nimeävät yritysturvallisuustoiminnasta vastaavan henkilön, jonka keskeisenä tehtävänä on S-ryhmän yritysturvallisuuden hallintamallin ja -ohjelman toteuttaminen omassa organisaatiossa.

S-ryhmän henkilöstö perehdytetään, koulutetaan ja ohjataan tuntemaan työhönsä liittyvät turvallisuusmenettelyt sekä toiminta uhkatilanteissa.

Yritysturvallisuuden ja riskienhallinnan kehittäminen vuonna 2003

Turvallisuusjohtamisen osa-alueella toiminta painottui kriisitilanteiden hallinnan ja tietoturvallisuuden johtamisen kehittämiseen. SOK-yhtymän yhtiöiden ja yksiköiden turvallisuusohjelmat etenivät suunnitelmien mukaisesti.

Kriisitilanteiden hallintaa kehitettiin ottamalla ryhmän eri yhtiöissä käyttöön erityis- ja poikkeustilanteiden johtamisjärjestelmä. Turvallisuusauditointeja suoritettiin alueosuuskaupoissa ja SOK:n tytäryhtiöissä ja yksiköissä sekä uusien liiketoimintojen suunnittelussa. Liiketoimintariskien tunnistamiseen ja analysointiin kehitettyä työvälinettä käytettiin liikeriskianalyseissa Osuuskauppa Arinassa ja Hankija-Maatalous Oy:ssä.

Henkilöturvallisuutta S-ryhmässä varmistettiin Jollas-instituutin koulutuksella ja avausvalmennuksilla. ABC-ketjun ja Helsingin Osuuskauppa Elannon avausvalmennukset muodostivat merkittävän osan koulutuksesta.

Rikosturvallisuuden alueella jatkettiin Kaupan Keskusliiton Turvasuojattu-kampanjaan liittyvien toimipaikkojen turvallisuustason tarkastuksia. Vuoden lopulla hyväksyttyjä vaatimukset täyttäviä toimipaikkoja oli 210 kappaletta.

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden alueella yritysturvallisuusyksikkö osallistui uusien, rakennettavien ketjutoimipaikkojen suunnitteluun.

Pelastustoiminnan alueella kehitettiin viranomaisyhteistyötä. Helsingin pelastuslaitoksen kanssa solmittiin yhteistyösopimus tammiukuussa 2004. Sopimus koskee SOK:n ja HOK-Elannon Helsingissä sijaitsevia toimipaikkoja.

Tietoturvallisuuden kehittämisessä keskityttiin tietoturvalisuusohjeiden ja menettelytapojen kehittämiseen. Erityisesti painopisteiksi asetettiin henkilöstön tietoturvaluustoiminnan ohjeistaminen ja lain yksityisyyden suojasta työelämässä asettamien vaatimusten noudattaminen.

Työsuojelutoimintaa kehitettiin edelleen SOK:n tytäryhtiöissä ja yksiköissä. Työturvallisuuden painoarvoa lisättiin turvallisuuskouluksissa ja yhdessä Jollas-instituutin kanssa mallinnettiin S-ryhmän työturvallisuuskorttia.

Toiminnan turvallisuutta kehitettiin laatimalla henkilöstölle uusia turvallisuusohjeita.

Sintra-verkkopalveluun avattiin yritysturvallisuussivut. Ässäkeskuksessa sijaitsevien, S-ryhmän kannalta keskeisten ohjaus- ja johtamistoimintojen siirtosuunnittelua jatkettiin liiketoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi. Tähän projektiin liittyy myös S-ryhmän liiketoiminnan uhkien tunnistaminen ja analysointi sekä riskien valinta.

Ulkomaantoimintojen turvallisuutta lähialueilla kehitettiin päivittämällä Crisis Management -organisaatio ja ohjemateriaali, sekä järjestämällä vuosittainen toimintaharjoitus. Sokos Hotel Virun osalta suoritettiin turvallisuusauditointi ja laadittiin yritysturvallisuuden kehittämissuunnitelma.

Ympäristönsuojelua ja -turvallisuutta kehitettiin yhteistyössä SOK-yhtymän ympäristöasiantuntijoiden kanssa. Yhteistyötä tehtiin erityisesti ABC-ketjun ympäristöturvallisuuden parantamiseksi.

Sidosryhmäyhteistyössä SOK on ollut aktiivisesti mukana Kaupan Keskusliiton turvallisuusvaliokunnassa, Suomen Riskienhallintayhdistyksessä, kauppakeskusten turvallisuutta kehittävässä työryhmässä sekä Secman turvallisuusfoorumissa.

Kehityssuunnat

S-ryhmän yritysturvallisuusohjelma vuosille 2004–2006 hyväksyttiin S-ryhmän taloustoimintojen hallituksessa 10.11.2003.

S-ryhmän yritysturvallisuuspolitiikan periaatteet ja hallintamalli on jo kattavasti toteutuksessa SOK-yhtymässä ja koko S-ryhmä pyrittään sitouttamaan toimintaan vuosien 2004–2006 aikana. Maastoutamisen onnistumista tullaan seuraamaan erillisellä mittarilla.

Keskeisiä kehityshankkeita vuodelle 2004 ovat

- yritys- ja tietoturvaluusuohjelmaan 2004 sisältyvien hankkeiden toteuttaminen
- SOK:n riskienhallintastrategian, roolien ja vastuiden määrittäminen
- S-ryhmän vahinkouhkien (ml. tietoriskit) tunnistaminen ja analysointi
- yhteistoimintasopimus Helsingin pelastuslaitoksen kanssa ja toiminta-ohjelmaan 2004 sisältyvien toimenpiteiden toteutus
- SOK:n keskeisten ohjaus- ja johtamistoimintojen jatkuvuussuunnittelu S-ryhmän lähtökohdista.

S-ryhmän yhteiskuntavastuu

SOK:n hallitus hyväksyi marraskuussa 2002 S-ryhmän yhteiskuntavastuun periaatteet, jotka on laadittu vuonna 1999 hyväksytyn S-ryhmän ympäristöpolitiikan pohjalta. Periaatteet sisältävät yhteiskuntavastuun taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöluottavuudet.

S-ryhmän ensimmäinen vastuullisuusraportti julkaistaan vuonna 2004. Yhteiskuntavastuuseen liittyvien asioiden raportointi on pitkällä aikavälillä tarkoitus liittää osaksi normaalia vuosiraportointia. Kerättävien tietojen määrä ja laajuus muuttuvat jonkin verran tietojärjestelmien ja tiedontarpeiden kehittymisen myötä.

Yhteiskuntavastuu nähdään luontevana osana S-ryhmän arvo maailmaa ja periaatteet viedään käytäntöön toimenpideohjelmilla toimintayksiköissä. Tavoitteena on taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöinformaation hallinnan kehittämisellä tuottaa lisäarvoa S-ryhmän liiketoiminnalle ja edelleen sitoutuneille asiakasomistajille.

SOK hyväksyttiin tammikuussa 2003 jäseneksi Finnish Business & Society -yhdistykseen, joka perustettiin 4.11.2002 ja jonka perustajajäseniin kuuluivat Helsingin Osuuskauppa ja Inex Partners Oy. Yhdistyksen tarkoituksena on yritysten, julkisen sektorin sekä kuluttajien ja kansalaisten välisen verkoston avulla edistää yritysten yhteiskuntavastuuta.

S-ryhmän henkilöstö

S-ryhmän toiminta-ajatukseen, visioon ja arvoihin perustuva S-ryhmän uusittu HR-strategia hyväksyttiin SOK:n hallintoneuvostossa maaliskuussa 2003.

S-ryhmän tavoitteena on olla palvelualan kilpailukykyinen työnantaja, jossa osaava ja sitoutunut henkilöstö toimii virikkeellisessä työympäristössä avoimesti, vuorovaikutteisesti ja ottaa huomioon asiakkaan tarpeet. S-ryhmässä henkilöstöä johdetaan S-ryhmän arvojen mukaan ja hyvät suoritukset palkitaan.

HR-strategian tavoitteena on luoda henkilöstöstä ainutlaatuisen kilpailuetu sekä tukea ja varmistaa kilpailustrategioiden toteuttamista henkilöstöresurssien ja toimintatapojen kautta.

HR-asioiden organisointi ja kehittäminen

HR-toiminto organisointiin ketjuohjausmallin mukaiseksi. Toimintaa koordinoi ja valvoo HR-hallitus ja HR-ohjausryhmä, joissa on edustajia alueosuuskaupoista ja SOK-yhtymästä.

Syksyllä 2003 alkoi S-ryhmän HR-ammattilaisille suunnattu vuoden mittainen HR-valmennus, jonka tavoitteena on HR-strategian jalkauttaminen, yhteisten toimintamallien kehittäminen sekä tehokkaan HR-verkoston luominen.

Henkilöstöasioista tiedottamista tehostettiin sähköisten työvälineiden avulla. HR-sähköinen työpöytä intranetissä sisältää mm. ohjeistuksia, toimintamalleja ja lomakkeita. Sisäiseen verkkoon avattiin henkilöstöammattilaisten oma keskustelukanava HR-foorumi.

Henkilöstötutkimuksissa siirryttiin vuonna 2003 käyttämään S-ryhmä-tasoisista Hyvä S-ryhmäläinen työpaikka -kyselymalleja. Tulokset jaetaan neljään alakohtaan: alueosuuskauppa/SOK-yhtymä työnantajana, työyhteisön tavoitteellisuus, esimiestoiminta, kehittyminen ja oppiminen. Tutkimuksilla saadaan vertailuaineistoa ja löydetään parhaita käytäntöjä pitkäjänteisen kehittämisen tueksi. Henkilöstötutkimuksen tulokset ovat osa S-ryhmän tuloskorttia.

muksen tulokset ovat osa S-ryhmän tuloskorttia.

Vuonna 2003 käynnistettiin HR-järjestelmäprojekti, jonka tavoitteena on S-ryhmätasoisien HR-järjestelmien luominen.

Työnantajakuva ja rekrytointi

S-ryhmän HR-strategian yksi strateginen painopistealue on varmistaa S-ryhmän kilpailukyky työnantajana sekä työvoiman saaminen. Työnantajakuva on myös mukana S-ryhmän mittaristossa.

Vuonna 2003 S-ryhmä oli mukana Universum-tutkimuksessa, jossa mitataan korkeakouluopiskelijoiden työnantajamielikuvia. Tutkimuksen tulosten mukaan S-ryhmän vahvuuksia olivat mm. liiketoiminnan menestyminen, vahva yrityskulttuuri, sisäiset kehittymismahdollisuudet ja turvallisuus työnantajana.

Vuoden 2003 aikana pilotoitiin työnantajakuvatutkimus kahdessa alueosuuskaupassa. Pilottitutkimuksia hyödynnetään jatkotutkimuksien kehittämisessä.

SOK-yhtymässä siirryttiin käyttämään sähköistä rekrytointin hallintavälinettä, joka merkittävästi tehostaa rekrytointia ja vahvistaa hyvää työnantajakuva.

SOK Henkilöstöhallinto ja kehittäminen -yksikkö rekrytoi yhteistyössä alueosuuskauppojen kanssa kaksi kenttäkoulutusryhmää: helmikuussa aloittaneeseen kaupallisen kenttäkoulutuksen tiedekorkeakouluryhmään 14 koulutettavaa ja kesäkuussa aloittaneeseen ammattikorkeakouluryhmään 15 koulutettavaa. Kenttäkoulutusohjelmilla varmistetaan avainhenkilöiden saaminen ja tarvittavaa osaamista S-ryhmän eri toimialoilla ja paikkakunnilla.

Palkkaus ja kannustaminen

Tulospalkkausta sovellettiin laajasti S-ryhmässä. Tulospalkkauksen tavoitteena on tukea toimintasuunnitelmien toteuttamista sekä kannustaa ja palkita henkilöstöä tuloksellisuudesta ja osaamisen kehittämisestä.

SOK:n henkilöstötoimintojen yhteydessä toimiva S-ryhmän Työnantajat SOKTA ry vastasi S-ryhmän työmarkkinayhteistyöstä ja edustuksesta työnantajaliitoissa. Kehittämisen kohteina olivat mm. S-ryhmän kaupan esimiesten työehtosopimus sekä ABC-liikennemyy-mälöissä sovellettava työehtosopimus.

Työpaikkaterveydenhuolto S-ryhmässä

S-ryhmän työpaikkaterveydenhuolto on järjestetty pääosin omien ja ryhmän yritysten yhteisten työterveysyksiköiden avulla. Työterveyshuolto on yleislääkäritasoisista työterveyshuoltopainotteista sairaanhoidtoa. Työterveyshuolto vastaa myös ennaltaehkäisevästä ja työhyvinvointia kehittävästä työviretoiminnasta.

Jollas Instituutti

Jollas Instituutti toimii S-ryhmän valmennus- ja oppimiskeskuksena. Instituutti on ammatillinen erikoisoppilaitos, joka kouluttaa S-ryhmään kuuluvien alueosuuskauppojen ja SOK-yhtymän henkilöstöä. Jollas Instituutti tarjoaa valmennus- ja koulutuspalveluja kaikille S-ryhmän ketjuille ja henkilöstöryhmille. Toiminnan pääpaino on S-ryhmän HR-strategian mukaisesti osaamisen kehittämisessä liiketoimintojen kilpailukyyn turvaamiseksi.

Vuonna 2003
Suomessa rekisteröity
9839 Peugeot-henkilöautoa

Vuoden 2003 toiminnassa painottuivat esimiesvalmennukset; esimiesten toimeenpanokyvyn ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Vähittäiskaupan teknologian uudistuessa roolit ja vastuut eri toimijoilla uudistuvat koko vähittäiskaupan arvoketjussa. Tällöin valmennuksellisesti korostuvat tietojärjestelmien tehokas hyödyntäminen sekä vuorovaikutustaidot arvoketjussa toimivien osapuolten kesken.

Sinulle Asiakas 2002 -valmennus, jossa teemana oli asiakasomistajuuden vahvistaminen kilpailuetuna, päättyi kesäkuussa.

Teknologian kehittyminen on tehostanut myös koulutustointa. Verkko-opiskelu soveltuu S-Jollas Instituutissa mm. uuden henkilöstön perehdyttämiseen sekä opiskeluryhmissä keskinäiseen vuorovaikutukseen kurssijaksojen välillä.

Näkymät vuodelle 2004

Vuoden 2004 painopisteinä Jollas Instituutin toiminnassa ovat edelleen esimieskunnan valmiuksien kehittäminen. Valmisteilla oleva Sinulle Asiakas 2004 -valmennus tukee esimiesten valmiuksia kehittää oman työryhmänsä tehokasta toimintaa ja asiakkaan saamaa palvelukokemusta. Vuoden 2003 aikana uudistetut S-ryhmän luottamusmiesten henkilöstön valmennukset käynnistyvät helmikuussa 2004. Valmennuksissa korostuvat niiden tietojen ja taitojen kehittäminen, joita kukin luottamusmiesthenkilö tarvitsee osallistuessaan S-ryhmän päätöksentekoon esim. osuuskaupan hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenenä.

S-ryhmän ympäristöasiat

S-ryhmän ympäristöasioihin kuuluvat ympäristöjohtaminen, henkilöstön ympäristöosaaminen, kiinteistöt, energian ja veden käyttö, hankinta ja logistiikka, valikoimat, pakkaukset, jätehuolto, asiakkaille tarjottavat kierrätyspalvelut, ympäristöviestintä ja sidosryhmäyhteistyö. Vuonna 2003 painopiste oli rakennuttamisen elinkaaritavoitteiden laatiminen ja käyttöönotto.

Ympäristöjohtaminen

Ympäristöpolitiikan keskeisiä periaatteita ovat jatkuva parantaminen ja henkilöstön ympäristötiedon ylläpito ja kehittäminen. Selkeänä tavoitteena on kehittää S-ryhmän toimintoja kestävä kehityksen periaatteiden pohjalta. Vuonna 2003 ympäristöjohtamisessa jatkettiin vuonna 1999 päivitetyn S-ryhmän ympäristöpolitiikan käytäntöön viemistä.

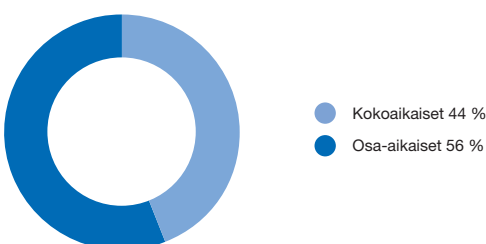
S-ryhmässä ympäristöasioiden hoito ja käytännön toteutus on sekä SOK-yhtymän yksiköiden että osuuskauppojen vastuulla. SOK:n tehtävänä on koordinoita ja tarjota asiantuntijapalveluita ympäristöasioissa kaikille S-ryhmäläisille. SOK Kehitystoiminnoissa ympäristöalan asiantuntijoina toimivat ympäristöpäällikkö ja ympäristöasian-tuntija. Heidän ohella jokaiseen SOK-yhtymän liiketoimintayksikköön on nimetty ympäristöasioiden vastuuhenkilö. Joissakin yksiköissä on lisäksi erillinen ympäristötyöryhmä tai ympäristöasiat käsitellään johtoryhmässä. Ympäristöasioiden kehittämisessä keskeinen rooli on ympäristökoordinoitutyöryhmällä, johon kuuluvat yksiköiden vastuuhenkilöt sekä yhtymän ympäristöasiantuntijat. Vuonna 2003 työryhmä kokoontui 4 kertaa.

Järjestelmällinen ympäristötyö perustuu yhdenmukaiseen toimintatapaan. Tätä kautta on luotu yhteinen ymmärrettävä ympäristökieli. SOK Kehitystoiminnoilla on ohjausvastuu ympäristöpolitiikan viemisestä käytännön tasolle eri liiketoimintayksiköissä. Ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi on yksikkökohtaisesti kuvattu aikataulut, vastuuhenkilöt sekä päätetyt toimenpiteet. Edellä kuvattu järjestelmällinen toimintatapa liittyy ympäristöasiat osaksi jokapäiväistä päätöksentekoprosessia.

S-ryhmätasoisien ympäristölaskennan kehittämistyö käynnistettiin vuonna 2002. Vuonna 2003 keskityttiin ympäristövastuuta kuvaavien tunnuslukujen määrittämiseen ja laskentasaäntöjen laatimiseen.

SOK-yhtymän eri yksiköissä ympäristöohjelmat ja niihin pohjautuneet useat ympäristöprojektit ovat luoneet vankan perustan järjestelmälliselle ympäristöasioiden hoidolle. Vaikka ympäristöasioiden hoidossa noudatetaan kansainvälistä ISO 14001 -ympäristöstandardia, ei pääasiallisena tarkoituksena ole kuitenkaan sertifioida ympäristöjärjestelmää. Sertifiointi on perusteltua, mikäli se tuottaa selkeää lisäarvoa toiminnalle. Hankkija-Maatalous Oy:n siemen- ja viljakauppa sai vuonna 1999 laatujärjestelmäsertifikaatin ja siementuotanto vastaavasti vuonna 2000 laatu- ja ympäristöjärjestelmäsertifikaatin. Inex-konsernilla on ISO 14001 -standardin mukaiset ympäristöjärjestelmät Inex Partners Oy:n Espoon Kilon ja Vantaan Hakkilan logistiikkakeskuksissa sekä Meira Novan Vantaan Piispankylän logistiikkakeskuksessa.

S-ryhmän henkilöstön työsuhteet
31.12.2003

Henkilöstön ympäristöosaaminen

Henkilökunnan ympäristötiedon lisääminen ja ylläpito ovat olleet voimakkaasti mukana vuoden 2003 toiminnassa. Tietoa on välitetty koulutuksen, seminaarien, viestinnän, raportoinnin, pilotointien ja viranomaisyhteistyön avulla. Ympäristöalan koulutusta on toteutettu yhteistyössä Jollas Instituutin ja S-ryhmän yksiköiden kanssa. Jollaksessa ympäristöasiat ovat olleet mukana mm. avausvalmennuksissa, hallinnon koulutuspäivillä, kaupallisessa kenttäkoulutuksessa, johtoryhmäseminaareissa sekä myynnin ja liikennemyymälämyynnin ammatitutkinnoissa. Vuonna 2003 käynnistettiin ABC-jakeluasemanhoitajille tarkoitettu ympäristö- ja turvallisuuskoulutus, joka on osoittautunut erittäin tarpeelliseksi ABC-ketjun voimakkaasta kasvusta johtuen.

Lisäksi S-ryhmän yksiköillä on ollut omaa sisäistä koulutusta mm. yhteistyössä tavarantoimittajien ja muiden sidosryhmien kanssa. Ympäristöasioita on markkinoitu henkilökunnalle Ässä-lehden, nettisivujen ja SOK-yhtymän ympäristöraportin välityksellä. Myös erilaiset ammattilehdet, oppaat, esitteet, konseptit, messut ja työryhmät ovat olleet tärkeitä tiedonlähteitä.

Kiinteistöt

Ympäristöasioiden huomioon ottaminen on ollut voimakkaasti esillä S-ryhmän kiinteistöjen uudis- ja korjausrakentamiskohteissa sekä ylläpitopalvelujen ja huollon kehittämisessä. SOK:n Kiinteistötoiminnot on osallistunut kiinteistö- ja rakennusalan edelläkävijäohjelmiin. Ympäristöohjelma ProGresSissa määriteltiin toimiala- ja yritysکوhtaiset tunnusluvut. Vuonna 2002 otettiin koekäyttöön PromisE, jota voidaan käyttää rakennusten ympäristöominaisuuksien luokitteluun ja vertailuun. Tulevaisuudessa kiinteistöjen omistajat, käyttäjät ja sijoittajat voivat arvioida ja vertailla PromisE:n avulla kiinteistöjen ympäristöominaisuuksia. SOK Kiinteistötoiminnot on osallistunut hankkeen ohjausryhmän työhön kauppakiinteistöjen asiantuntijana. Vuoden 2002 lopulla koeluokiteltiin Osuuskauppa Seudun Nummelan Prisma ja vuonna 2003 Kauppakeskus Mylly Raisiossa.

Vuonna 2002 laadittiin Sokos Hotels- ja ABC-ketjuille rakennuttamisen elinkaaritavoitteet, jotka toimivat rakennuttamisessa suunnittelun ohjauksen työkaluna. Elinkaaritavoitteet määritetään rakennuspaikalle, rakennukselle ja rakentamisprosessille. Sokos Hotels -ketjussa elinkaaritavoitteita on sovellettu käytäntöön Hotelli Arinan rakennushankkeessa Oulussa ja Hotelli Vantaan laajennushankkeessa Tikkurilassa. ABC-ketjussa elinkaaritavoitteiden pilottina toimi Salon Seudun Osuuskaupan ABC Piihovi Salossa, joka avattiin marraskuussa 2003.

Vuonna 2003 käynnistettiin kaupparakennusten elinkaaritavoitteiden laatiminen. Tavoitteet on kehitetty osana Rakennusteollisuuden vetämää REM rakennusten elinkaarimittaristo-hankkeen pilottiprojektia. Pilottikohteena on Lohjan keskusta rakennettava Suur-Seudun Osuuskauppa SSO:n Prisma.

Kauppakeskus Mylly osallistui kiinteistö- ja rakennusklusterin järjestämään Vuoden ympäristöhanke -kilpailuun, johon tuli yhteensä

14 ehdotusta. Mylly sijoittui hienosti neljänneksi ja oli paras kaupan ympäristöhankkeista.

Energian ja veden käyttö

SOK Kiinteistötoiminnot on mukana vapaaehtoisessa kiinteistö- ja rakennusalan energiansäästösopimuksessa (KRESS). Sopimus edellyttää yritykseltä energiankäytön tilanneselvitystä, energiankäytön tehostamissuunnitelman laatimista, suunnitelman mukaisia tehostamistoimenpiteitä ja vuosittaista raportointia.

Sähkön yhteishankinnan laajentaminen koko kaupparyhmää koskeväksi edellyttää toimipaikkakohtaista tuntitason kulutustietojen seuranta. Vuoden 2003 loppupuolella käynnistyi hanke, jossa selvitetään mahdollisuudet tuottaa keskitetysti sähköenergian kulutustietoja S-ryhmän toimipaikoista. Sähkön kulutustietojen tuottaminen palvelee yhteishankinnan lisäksi yhteiskuntavastuuraportointia ja erityisesti muutaman vuoden päästä voimaan astuvia energiatehokkuusdirektiivin pakollisia vaatimuksia.

Hankinta ja logistiikka

Yli puolet S-ryhmän ketjujen myymästä päivittäistavarasta kulkee myymälöihin Inex Partners Oy:n hankinnan, varastoinnin ja jakelun kautta. S-ryhmän ja Inexin yhteistyö ympäristöasioissa on tärkeä osa koko logistiikkaketjua. Hyvä esimerkki toimivasta yhteistyöstä on tuotetuotteiden muovinen kierrätyslaatikko Transbox. Tavara kulkee laatikossa tavarantoimittajalta kuljetusketjun kautta myymälään, jossa tavara voidaan suoraan ilman tarpeettomia välikäsitteilyjä viedä myyntiin. Transboxin ansiosta on vähennetty pakkausjätteiden määrää, helpotettu käsittelytyötä, säästetty aikaa ja vältetty tuotetavaran laadun heikkenemistä.

Intrade Partners Oy toimii S-ryhmän ketjujen käyttötavaroiden hankinta- ja logistiikkayhtiönä. Yhtiön päätehtävänä on tarjota asiakasketjuilleen hinta-laatusuhteiltaan kilpailukykyisiä tuotteita sekä laadukasta toiminnallista palvelua.

Pakkausvaatimuksissa korostetaan liiallisen pakkaamisen välttämistä ja kierrätettävien tai muuten hyödynnettävien pakkausmateriaalien käyttämistä. PVC-muovin käytöstä pakkaamisessa pyritään kokonaan eroon ja EPS-muovin käyttö halutaan minimoida ja korvata kuitupohjaisilla pakkausratkaisuilla. Asiakasketjujen omien merkien pakkausissa ei käytetä PVC- eikä EPS-muovia. Pakkausmateriaali ja sen kierrätettävyyden merkittävä EU-käytännön mukaisesti. Ympäristöä vähemmän kuormittavilla tuotteilla on oltava kansallisesti tai kansainvälisesti hyväksytty ympäristömerkintä. Tavarantoimittajille on ohjeissa kohdistettu ympäristö- ja eettiset vaatimukset, jotka otetaan huomioon uuden toimittajan arvioinnissa.

Valikoimat

Valikoimissa ympäristömerkittyjen tuotteiden määrä on jatkuvassa kasvussa. Elintarvikesektorilla luomutuotteet ovat vakiinnuttaneet asemansa. Valtakunnallisissa ketjuvalikoimissa oli vuoden 2003 lopussa lähes 200 luomutuotetta. Parhaimmillaan toimipaikkojen luomutuot-

teiden määrä on ylittänyt 400 tuotteen rajan.

Käyttötavarapuolen ympäristömerkityt tuotteet koostuvat Pohjoismaisella Joutsenmerkillä, EU:n kukalla ja FSC-metsäsertifikaatilla merkityistä tuotteista. Vuonna 2003 noin 1 000 tekstiilivalikoima-tuotteella oli Öko-Tex 100 -standardin mukainen tuoteturvallisuus-merkki Turvallinen tekstiili - tutkitusti haitta-aineeton. Rakennustarvikkeissa ovat yleistyneet tuotteiden ympäristöselosteet.

Syksystä 1999 lähtien on markkinoilla ollut Reilun kaupan tuotteita, joiden kriteereistä tunnetuin on lapsityövoiman käytön kieltö. Reilun kaupan -merkillä merkityillä tuotteilla on myös tiukat ympäristökriteerit; torjunta-aineita käytetään mahdollisimman vähän ja vesistöjä ja maaperää suojellaan tarkkojen määräysten mukaan. Osa Reilun kaupan tuotteista täyttää myös luomutuotteille asetetut vaatimukset, mistä maksetaan viljelijöille lisähintaa. Vuonna 2003 market-kaupan valikoimista löytyi Reilun kaupan kahvia, teetä, kaakaota, hunajaa, suklaata, sokeria ja banaania. Syksyllä 2003 norsumerkki sai väistyä ja tilalle tuli yleiseurooppalainen Reilun kaupan uusi logo.

Perinteisten muovi- ja paperikassien ja -pussin rinnalle on valikoimiiin otettu asiakkaille myytävät maissitärkkelyksestä valmistetut biohajoavat kauppakassit sekä hedelmä- ja vihannespussit.

Maatalouskaupassa Agrimarket-ketjun siemenvalikoimissa on biologisella Cedemon-valmisteella kemiallisesti peitattu kylvösiemen, joka soveltuu sekä perinteiseen että luomuviljelyyn. Valikoimissa on Kemiran kanssa kehitetty I-Seed, jossa jyvän ympärillä oleva starttilannoite mahdollistaa tehokkaan ravinteiden käytön. Vuonna 2001 Agrimarket-ketjussa käynnistynyt puupellettikauppa on jatkanut kasvuaan. VAPO Oy Energian puupelletti on kotimainen, ympäristöystävällinen ja taloudellinen polttoaine, jonka valmistukseen käytetään kutterinpurua, hiontapölyä ja sahanpurua. Puupellettejä myydään lähinnä omakotitaloille ja maatiloille. Puupellettien myynnin kasvu on lisännyt myös pellettipolttimien ja -takkojen kysyntää.

Jätehuolto

Kaupan toiminnassa syntyvät jätteet ovat pääsääntöisesti pakkausjätteitä. Pakkausjätteiden syntyä on voitu ehkäistä ja määrää on voitu vähentää mm. kierrätettävien kuljetusyksiköiden kehittämisellä ja käyttönotolla (rullakot, lavat, laatikot). Syntyvät pakkausjätteet ohjataan mahdollisuuksien mukaan kierrätykseen tai muuhun hyötykäyttöön. Hyvin toimiva jätehuolto merkitsee kaatopaikalle menevän jätteen määrän vähentämistä alle 10 prosenttiin koko jätemäärästä. Parhaimmillaan kaatopaikkajätteen määrä on onnistuttu pudottamaan 5 prosenttiin, mikä edellyttää motivoitunutta henkilökuntaa, hyvää ohjeistusta, tehokasta yhteistyötä ympäröivän yhteiskunnan kanssa sekä potentiaalisia kierrätyks- ja hyötykäyttökohteita. Yksi syy hyötykäyttöasteen nousuun on muovi- ja puupakkausten lajittelu energijätteeseen, josta valmistetaan kierrätyspolttoainetta energiantuotantoon. Kaupan toiminnoissa syntyvien jätteiden lajittelussa keskitytään neljään pääjätelajiin: biojäte, pahvi, energiajäte ja kaatopaikkajäte.

S-ryhmän omassa toiminnassa syntyvien jätteiden lajittelua on kehitetty kuntakohtaisia jätehuoltomääräyksiä noudattaen. Parhaiten

on hyödynnetty aaltopahvi, jonka osuus esim. Prismojen ja S-marke-tien koko jätemäärästä on noin 50 prosenttia. Sokotel Oy:ssä hotellien ja ravintoloiden jätteiden hyötykäyttöaste on keskimäärin 60 prosenttia. Parhaimmillaan on saavutettu jopa 80 prosentin hyötykäyttöaste. Sokos-ketjun jätteiden hyötykäyttöaste oli keskimäärin 58 prosenttia.

Raisiossa lokakuussa 2001 avatussa Kauppakeskus Myllyssä on pilotoitu uudentyypistä keskitettyä jätehuoltojärjestelmää, jossa kaikki jätehuoltoon liittyvät palvelut hankitaan yhdeltä operaattorilta. Myllyn testattu ja hyväksi havaittu toimintamalli on laajentunut vuoden 2003 aikana Osuuskauppa Arinan noin 60 toimipaikkaan eri puolilla Pohjois-Suomea. Joulukuussa 2003 Hankkija Maatalous Oy sopi vastaavanlaisesta ympäristöhuoltopalvelusta yli 100 Agrimarket-ketjun toimipaikassa.

Jätteiden syntyä voidaan ehkäistä, jätemääriä vähentää ja hyötykäyttöä tehostaa myös tuotteiden myyntikunnostuksen keskittämisel-lä. Pääkaupunkiseudulla on toteutettu käyttötavaroiden myyntikun-nostusta Inex Partners Oy:n Hakkilan logistiikkakeskuksessa Vantaalla.

Jätelainsäädännössä tapahtuvat muutokset merkitsevät tiuken- nuksia paikallisiin viranomaismääräyksiin ja sitä kautta uutta haastetta myös S-ryhmälle. Vuoden 2003 aikana S-ryhmän eri liiketoiminta-alueilla on varauduttu eläinten sivutuoteasetuksen, sähkö- ja elektro-niikkaromua ja romuajoneuvoja koskevien direktiivien vaatimiin toi-menpiteisiin.

Asiakkaille tarjottavat kierrätyspalvelut

Pullon- ja tölkinpalautusjärjestelmä on tunnetuin asiakkaille tarjotta-vista kierrätyspalveluista. Vastaanotto hoidetaan pääasiassa pullon- ja tölkinpalautusautomaateilla. Pantillisten lasi- ja muovipullojen palau-tusaste on yli 95 prosenttia ja alumiinitölkkien vastaavasti yli 90 pro-senttia. Muut kierrätyspalvelut liittyvät ekopisteisiin ja rengaskierrä-tykseen. SOK-yhtymästä Hankkija-Maatalous Oy ja Maan Auto Oy ovat tehneet sopimuksen Suomen Rengaskierrätys Oy:n kanssa. Käy-tettyjen renkaiden kierrätystoiminta rahoitetaan uusien renkaiden oston yhteydessä perittävällä kierrätysmaksulla.

Viestintä

Sidosryhmille suunnattua ympäristöviestintää on toteutettu SOK-yhtymän ympäristöraportin, vuosikertomuksen ympäristösivujen ja S-ryhmän internetsivujen välityksellä. Raportin internettilausmahdol-lisuus on osoittautunut erittäin suosituksi.

Ympäristöviestintä on viety kotitalouksiin Yhteishyvän kautta. Alueosuuskaupat ovat välittäneet ympäristötietoa esitteiden, ekoasian-tuntijoiden, infotaulujen ja erilaisten tapahtumien välityksellä. S-ryh-män sisäisen viestinnän työkaluina ovat olleet Ässä-lehti ja S-Intranet.

Sidosryhmät

SOK on jatkanut aktiivista vuoropuhelua kansainvälisessä ympäristö-yhteistyössä sekä Eurocoop:in ympäristötyöryhmässä että EuroCom-merce:n ympäristö- ja logistiikkakomiteassa. Keskeisiä teemoja ovat olleet EU:n kestävä kehityksen strategiaa, kasvinsuojeluaineiden kes-

tävää käyttöä, sähkö- ja elektroniikkaromun kierrätystä, pakkausten hyödyntämistä ja ympäristömerkintää koskevat asiat. SOK on aktiivisesti johtanut Kaupan Keskusliiton ympäristövaliokunnan työtä. SOK on ollut edustettuna myös seuraavissa työryhmissä: Ympäristöministeriön jättesäätövaliokunta, Maa- ja metsätalousministeriön elintarvikkeiden laatustrategia-työryhmän ympäristöjärjestelmätyöryhmä ja TEKESin yhdyskuntien jätevirroista liiketoimintaa -hankkeen (Streams) johtoryhmä.

Vapaaehtoinen vastuullisuus

Vuoden 2003 aikana sponsorointia ohjattiin vahvistetun sponsorointistrategian mukaisesti voimakkaasti yhteiskuntavastuullisuuden suuntaan. S-ryhmä solmi mittavan kolmevuotisen sopimuksen Punaisen Ristin kanssa. Yhteistyötä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa jatkettiin. Näkyvimpänä osana yhteistyössä oli kaikille ekaluokkalaisille suunnattu Hyvä alku koulutielle -kampanja.

Yhteistyötä jatkettiin myös mm. Suomen Kansallisopperan, Pori Jazzin, Taidekeskus Salmelan, Neste Rally Finlandin, Sirkus Finlandian ja Suomen Freestyle-maajoukkueen kanssa. Freestyle-maajoukkue menestyi jälleen erinomaisesti, Mikko Ronkainen voitti kumpareiden maailmanmestaruuden ja Janne Lahtela parikumpareet. S-ryhmän tuki mahdollisti 18 eri puolilla Suomea toimivan freestyle-koulun toiminnan koko talveksi.

Svenska Teaternin kanssa solmittiin vuoden vaihteessa kolmevuotinen yhteistyösopimus, vuosiksi 2004–2006. Sopimuksella halutaan ottaa huomioon myös ruotsinkieliset asiakasomistajat.

S-RYHMÄN MAATALOUSKAUPPA ON

MARKKINAJOHTAJA

42 | PROSENTIN MARKKINAOSUUDELLA.

Hallituksen toimintakertomus

Kaupan yleinen toimintaympäristö 2003

Maailmantalouden kasvu voimistui vuoden 2003 aikana. Kansainvälisten jännitteiden vähentyminen ja eri maissa toteutettu elvyttävä talouspolitiikka voimistivat maailmantalouden kasvua vuoden jälkipuoliskolla. Talouden kasvun painottuminen loppuvuodelle antaa viitteitä talouskasvun voimistumisesta vuoden 2004 aikana. Kasvu nopeutui etenkin Yhdysvalloissa ja Aasiassa. Euroalueella kasvun käynnistyminen on ollut hitaampaa. Euroalue on ollut käytännössä taantumassa, mutta viime vuoden kolmannella vuosineljänneksellä talous kääntyi hitaaseen kasvuun.

Suomen bruttokansantuotteen kasvu oli tammi-syyskuussa 1,5 prosenttia. Kansantalouden tuotantoa on ylläpitänyt ja lisännyt kotitalouksien kulutus. Investoinnit ovat jääneet edellisen vuoden alapuolelle ja teollisuustuotannon volyymin vuosimuutos jäänee vain 0,7 prosenttiin. Ulkomaankaupan kehitys on ollut vaatimatonta sekä viennin että tuonnin suhteen. Vientihintojen lasku on ollut suurempaa kuin viennin määrällinen kasvu. Tavaraviennin arvon kehitys jäi lievästi negatiiviseksi lokakuun loppuun mennessä. Syys-lokakuun vientiluvut olivat kuitenkin merkittävästi odotuksia ja edellistä vuotta paremmat. Työllisyys heikkeni lievästi vuonna 2003.

Kuluttajien luottamus omaan talouteensa on pysynyt hyvällä tasolla ja jopa parantunut lievästi. Luottamus omaan talouteen on selvästi paremmalla tasolla kuin luottamus Suomen talouteen. Työttömyyden suhteen kuluttajat ovat pessimistisiä. Teollisuuden luottamus tulevaisuuteen parani vuoden aikana. Luottamus on edelleen pitkäaikaisen keskiarvon alapuolella. Yksityisen kulutuksen kasvu säilyi hyvällä tasolla. Kolmen vuosineljänneksen kulutuksen arvon kasvu oli 5,5 prosenttia. Kestokulutustavaroiden voimakasta yli 13 prosentin kulutuksen kasvua tammi-syyskuussa tuki koko vuoden matalana pysynyt korkotaso. Puolikestävien kulutustavaroiden kasvuprosentti oli 3,6 ja lyhytikäisten tavaroiden 6,8. Palveluiden kulutuksen kasvu oli 3,4 prosenttia.

Vuoden 2003 keskimääräinen inflaatio oli 0,9 prosenttia. Elinarvikkeiden, ennen kaikkea vihannesten ja maitotaloustuotteiden kallistuminen nosti kuluttajahintoja eniten, 0,3 prosenttiyksikköä. Sähkön hinnan nousu vaikutti inflaatioon 0,2 prosenttiyksikköä ja ravintolahintojen sekä terveydenhoidon kallistuminen lähes saman verran. Inflaatiota hillitsi eniten korkojen lasku, 0,6 prosenttiyksikköä ja henkilöautojen halpeneminen 0,3 prosenttiyksikköä.

Vähittäiskaupan myynti voimistui vuoden varrella lähinnä autokaupan vilkastumisen johdosta. Tilastokeskuksen mukaan vähittäiskaupan myynnin arvo kasvoi tammi-marraskuussa 4,1 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajanjaksoista. Autokaupan kasvu oli samana aikana 14,5 prosenttia. Uusia henkilöautoja myytiin 26 prosenttia edellisvuotta enemmän. Kodinkoneiden kaupassa päästiin yli kymmenen prosentin lisäykseen lokakuun loppuun mennessä. Rautakaupassa kasvua oli 9,4 prosenttia. Päivittäistavarakaupan myynnin kasvun arvioidaan olevan vajaa 3 prosenttia.

Maatalouskaupan arvo pysyi Suomessa entisellä tasollaan ollen noin 1,9 miljardia euroa. Maatiloilla käytettävien tuotantopanosten kauppa säilyi lähes ennallaan, ainoastaan teollisten rehujen kokonais-

markkinat kasvoivat hieman. Traktorikaupassa kokonaismarkkinat kasvoivat 5 prosenttia, sen sijaan maataloustyökonekauppa pysyi edellisvuosien tasolla. Maassa korjatusta 3,8 mrd. kilon viljasadosta tulee kauppaan noin puolet.

Suomen majoitusliikkeissä yövyttiin 13,8 miljoonaa kertaa viime vuoden lokakuun loppuun mennessä. Yöpymisten määrä oli kaksi prosenttia pienempi kuin edeltävänä vuonna. Hotellien käyttöaste laski lievästi ja oli 48,6 prosenttia. Ravintola-alalla myynnin kasvua kertyi vain hieman.

Konsernirakenteen muutokset

Katsauskauden muutokset

Vuoden 2003 alussa SOK perusti North European Oil Trade Oy:n, jonka tehtävänä on hankkia keskitetysti polttonesteitä S-ryhmän ABC-liikennemyyrmälä- ja automaattiasemaketjulle. SOK myi yhtiöstä huhtikuun lopussa 34 prosentin omistusosuuden polttonesteiden tukkukauppaa harjoittavalle Greeni Oy:lle.

SOK:n kaksi kiinteistötytäryhtiötä myi helmikuussa Osuuskauppa Hämeenmaan toimialueella sijaitsevat liikekiinteistönsä Osuuskauppa Hämeenmaalle, joka harjoittaa niissä liiketoimintaa.

SOK myi maaliskuussa Helsingin Jollaksessa rakennustonttimaata omistavan tytäryhtiön osakekannan rakennusyhtiölle. Omistukseen jäävien ranta-alueiden omistamista varten perustettiin kiinteistötytäryhtiö.

SOK myi vuoden alkupuolella Nurmeksessa, Raisiossa ja Tampereella sijaitsevien kiinteistöosakkuusyhtiöidensä osakkeet. Kesäkuussa SOK myi Valkeakoskella sijaitsevan kiinteistöosakkuusyhtiönsä osakkeet Pirkanmaan Osuuskaupalle, joka harjoittaa yhtiön tiloissa liiketoimintaa.

Hankkija-Maatalous Oy hankki huhtikuussa logistiikkayhtiö Movere Oy:stä apportina osuuden, jolla se tuli yhtiön osakkaaksi tasaosuuksin yhdessä Suomen Rehu Oy:n ja Kemira Grow How Oy:n kanssa.

Merikampin Hotelli Oy, jonka Helsingissä harjoittama hotelli-liiketoiminta on yhdistetty Sokotel Oy:öön, purettiin toukokuussa. Kesäkuun lopussa purettiin Tallinnassa tavaratalotoimintaa harjoittanut Tenco Eesti AS.

Hankkija-Maatalous Oy osti kesäkuussa Baltiassa maatalouskauppaa harjoittavan Agribalt Oy:n 50 prosentin omistusosuuden Lännen Tehtaat Oyj -konsernilta. Kaupan jälkeen Hankkija-Maatalous Oy omistaa 1.7.2003 alkaen Agribalt Oy:n osakekannan kokonaan.

Kesäkuussa tehdyllä kaupalla Tallinnassa toimivan Hotelli Virun liiketoiminnat siirtyivät syyskuusta alkaen SOK:n perustamalle virolaiselle tytäryhtiölle AS Sokotelille.

SOK osti elokuussa rahahuolto-yhtiö Rekla Oy:n liiketoiminnan ja kiinteistön perustettujen yhtiöiden lukuun. Yhtiö tuottaa rahanlaskentapalveluja S-ryhmän yrityksille.

Elokuussa purettiin kolme kiinteistötytäryhtiötä ja Kuusinen Oy sulautui SOK:hon. Yhtiöiden toiminta on loppunut vuonna 2002.

Kiinteistö Oy Asematie 8:sta tuli syyskuussa tehdyllä osakekau-

palla SOK:n osakkuusyhtiö. Yhtiön osakkeiden hankinta liittyy yhteistyössä HOK Liiketoiminta Oy:n kanssa toteutettavaan Tikkurilan Prisman laajennushankkeeseen.

SOK ja HOK perustivat lokakuun lopussa Uudenmaan ABC Oy:n kehittämään liikennemyymäläkauppaa HOK-Elannon toimialueella.

Maan Auto Oy perusti lokakuun alussa Hämeen Leijona Auto Oy:n. Yhtiö harjoittaa autojen vähittäiskauppaliiketoimintaa Hämeenlinnassa ja Lahdessa. Joulukuussa Maan Auto Oy osti Oy Motortrans Ab:n koko osakekannan. Yhtiö harjoittaa autojen maahantuontihuoltoa ja lisävarustelutoimintaa sekä transito-kauppaan liittyvää kunnostustoimintaa Hangossa.

Katsauskauden jälkeiset muutokset

Vuoden alussa tehdyillä kaupoilla Porin Sokoksen liiketoiminta siirtyi Satakunnan Osuuskaupalle ja Sokotel Oy:n harjoittama Sokos Hotel Vaasan Vaakunan liiketoiminta Osuuskauppa KPO:lle.

Uuden ryhmäpoikkeusasetuksen astuttua voimaan Automobiles Peugeot edellyttää, että kaikissa Euroopan Unionin jäsenmaissa Peugeot-autojen maahantuontia ja vähittäiskauppaa on harjoitettava erillisissä yhtiöissä. Alkuvuodesta Maan Auto Oy:n, Virossa toimivan Kommet Auto AS:n ja Latviassa toimivan Lauva Auto A/S:n vähittäiskauppatoiminnot siirtyvät ao. yhtiöiden tätä varten perustetuille tytäryhtiöille.

Kulutustavaroiden verkkokaupasta Netista.comista luovutaan maaliskuuhun vaihteessa ja käynnistetään asteittain tuotteiden verkkokauppa Sokos.fi -palvelussa.

Liikevaihto

SOK-yhtymän liikevaihto oli 3 112 miljoonaa euroa, jossa oli lisäystä 3,8 prosenttia edellisen vuoden arvoon verrattuna. Autokaupan liikevaihdon kasvu oli merkittävä sekä Suomessa että Virossa toimivissa autokaupan yhtiöissä. Merkittävästi kasvoi myös Tallinnan Prisma-liiketoiminnan liikevaihto. SOK:n liikevaihtoon ei ole sisällytetty osakkuusyhtiö Inex Partners Oy:n SOK:n kautta tapahtuvaa OVT-laskutusta.

Maatalous- ja rautakaupan yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi 0,3 prosenttia. Hankkija-Maatalous Oy:n liikevaihto vuonna 2003 oli 686 miljoonaa euroa, jossa kasvua edelliseen vuoteen oli 0,3 prosenttia. Myynnin kehitys eri tuoteryhmissä oli epäyhtenäinen. Voimakkaaimmin kasvoi öljy- ja rautakauppatuotteiden kauppa. Vilja- ja siemenkaupan tuoteryhmien myynti oli aikaisempia vuosia alhaisempi.

SOK-yhtymässä hotelli- ja ravintolatoimintaa harjoittavan Sokotel Oy:n liikevaihto kasvoi edellisestä vuodesta 2,2 prosenttia. Kasvua lisäsivät toteutuneet verkostomuutokset. Vertailukelpoinen liikevaihdon kehitys oli kuitenkin hieman edellistä vuotta pienempi. Tähän vaikutti lähinnä ravintolaliikevaihdon lasku ympäri Suomen sekä Radisson SAS -ketjun vertailukelpoisen liikevaihdon lasku pääkaupunkiseudulla ja Oulussa. Radisson SAS -ketjun liikevaihdon suuri osa kertyy ulkomaisesta liikematkustuksesta, jonka kehitys on ollut laskussa vuodesta 2001 lähtien. Liikevaihdon laskusta huolimatta yhtiön liiketoiminnan tehokkuus parani myyntikatteen, henkilöstöte-

hokkuuden ja kustannuskontrollin myötä. Yhtiön hotellien käyttöaste ja huonetuotto pysyivät lähes edellisen vuoden tasolla ylittäen valtakunnan keskiarvot selvästi. Yhtiön hotellien lukumäärä pysyi ennallaan kun Radisson SAS -ketjuun liitetty Radisson SAS Seaside -hotelli avattiin alkuvuodesta ja Radisson SAS Hesperia -hotelli suljettiin marraskuun lopussa.

Yhtymän autokaupan liikevaihto kasvoi 20,1 prosenttia vuoden 2002 arvoon verrattuna. Liikevaihto kasvoi hyvin sekä Suomessa että Virossa toimivissa autokaupan yksiköissä. Latviassa toimivan autokaupan yksikön liikevaihto sen sijaan laski hieman. Vuoden 2003 alussa aloitettiin autojen maahantuonti Venäjällä AS Kommet Auton tytäryhtiön lukuun. Maan Auto Oy:n maahantuomien Peugeot-henkilöautojen markkinaosuus kasvoi 6,6 prosentista 6,7 prosenttiin sekä Peugeot-pakettiautojen 5,1 prosentista 5,3 prosenttiin. Liikevaihto Viron, Latvian ja Venäjän autokauppayhtiöissä oli yhteensä 86 miljoonaa euroa. Yhtiöiden liikevaihdon kasvu oli 23,4 prosenttia. Yhtiöiden edustaman Peugeotin markkinaosuus laski hieman Virossa ja Latviassa ollen Virossa 12,2 prosenttia ja Latviassa 8,8 prosenttia.

SOK-yhtymä harjoitti Sokos-liiketoimintaa SOK:n ja alueosuuksien yhteisesti omistamissa yhtiöissä Helsingissä, Tapiolas- sa sekä Turussa, Porissa ja Tampereella. Vuoden aikana tehtiin päätös Porin Sokos Oy:n liiketoiminnan myynnistä Satakunnan Osuuskaupalle 1.1.2004. Yhtiöiden liikevaihdon kehitys oli 6,0 prosenttia, mikä oli suunnitellun mukainen ja alan yleistä kehitystä parempi.

Tulos

SOK-yhtymän ylijäämä ennen satunnaisia eriä oli 51,8 miljoonaa euroa. Edellisenä vuonna vastaava tulos oli 55,2 miljoonaa euroa. Em. tulos sisältää liiketoiminnan muut tuotot, osuuden osakkuusyhtiöiden tuloksista, arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä ja sijoituksista sekä niiden palautukset ja pakollisten varausten muutoksen. SOK-yhtymän operatiivinen tulos, joka ei sisällä edellä lueteltuja eriä, oli edellistä vuotta parempi. Yhtymän sijoitetun pääoman tuotto oli 6,9 prosenttia (8,4 %).

Ylijäämän ennen satunnaisia alentumiseen vaikutti merkittävimmin osuus osakkuusyritysten tuloksista, joka pieneni 9,6 miljoonaa euroa. Pienennyksen aiheutti lähes yksinomaan Inex Partners Oy:n edellisvuonna saama myyntivoitto Meira Oy:n liiketoiminnan myynnistä.

Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä olivat lähinnä arvonalentumisia rakennuksista ja rakennelmista.

SOK-yhtymän nettorahoituskulut olivat positiiviset kuten edelliselläkin vuonna ja 5,2 miljoonaa euroa edellistä vuotta suuremmat.

Maatalous- ja rautakaupan liikevoitto oli budjetoidulla tasolla, jonkin verran edellistä vuotta heikompi mutta kohtuullisella tasolla. Hotelli- ja ravintolatoimialan liikevoitto oli budjetoitua heikompi ja hieman edellistä vuotta pienempi. Autokaupan liikevoitto oli budjetoitua ja edellistä vuotta parempi. Sokos-yhtiöiden yhteenlaskettu liiketulos oli suunniteltua ja edellistä vuotta pienempi. Kiinteistötoimintojen ja muun palvelutoiminnan liikevoitto oli budjetoitua ja edellistä vuotta parempi.

SOK:n toiminta

SOK on SOK-yhtymän emoyhteisö. SOK:n tehtävänä on sääntöjensä mukaan S-ryhmän keskusliikkeenä edistää ja kehittää osuuskauppojen ja muiden S-ryhmään kuuluvien yhteisöjen toimintaa, ohjata ja valvoa ryhmän kokonaisvoimavarojen tehokasta käyttöä sekä valvoa S-ryhmän ja sen eri osien toimintaa ja etuja.

SOK vastaa S-ryhmän strategisesta ohjauksesta. Sen tehtävät muodostuvat ketjuohjaus-, asiakasomistaja- ja markkinointipalvelujen sekä muiden ryhmä- ja konsernipalvelujen tuottamisesta S-ryhmän yrityksille sekä näihin palveluihin ja muuhun S-ryhmän toimintaan liittyvästä kehittämistoiminnasta. S-ryhmän liiketoiminnan kannalta merkittäviä palveluita ovat lisäksi hankintapalvelut, vuokrauspalvelut ja teollisuuden suoraan ketjuyksiköille toimittamien tavaroiden valikoima- ja laskutuspalvelut. Valtakunnallisten ja alueellisten tytäryhtiöidensä kautta SOK monipuolistaa asiakasomistajien palvelutarjontaa S-ryhmässä tehtyjen päätösten mukaisesti. Lisäksi SOK harjoittaa market- ja autokauppaa sekä maatalouskauppaa tytäryhtiöidensä kautta Baltian alueella.

SOK:n liikevaihto oli 1 693 miljoonaa euroa ja siinä oli lisäystä 1,5 prosenttia edellisen vuoden arvoon verrattuna. SOK:n ylijäämä ennen satunnaisia eräiä oli 28 miljoonaa euroa, edellisenä vuonna ylijäämä oli 4 miljoonaa euroa. Ylijäämän paraneminen aiheutui pääasiassa positiivisten nettorahoituskulujen kasvusta.

Liiketoiminnan muihin kuluihin sisältyvät vuokrat ovat pääosin SOK-yhtymän tai muille S-ryhmän yrityksille edelleen vuokrattujen tilojen vuokratulua.

Investoinnit ja käyttöomaisuuden myynnit

SOK-yhtymän pysyvien vastaavien hankinnat eli investoinnit käyttöomaisuuteen olivat 56 miljoonaa euroa. Merkittävimmät investoinnit viime vuonna olivat Hotelli Virun liiketoiminnan osto sekä Radisson SAS Seaside ja Sokos Hotel Helsingin tilojen parannuskorjaukset. Lisäksi investointeja kohdistettiin eri liiketoimintojen palvelutiloihin sekä jatkettiin liiketoimintoja palvelevien tietojärjestelmähankkeiden toteuttamista.

Pysyvien vastaavien ja liiketoimintojen myynnit olivat vastaavasti 25 miljoonaa euroa. Suurimmat kohteet olivat Helsingin Jollakselta myyty rakennusmaa sekä Valkeakosken liikekeskuksen kiinteistöjen myynti Pirkanmaan Osuuskaupalle.

Rahoitus

Euroalueen lyhyet korot laskivat vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla, mutta lasku tasaantui loppuvuoden aikana ja ne päättyivät selvästi edellisvuotta alemmalle tasolle. Pitkien korkojen yli vuoden jatkunut lasku päättyi kesäkuussa ja ne kääntyivät nousuun päättyen vuoden lopussa lähes edellisen vuodenvaihteen tasolle.

SOK-yhtymän rahoituslaskelman mukainen kassavirta ennen rahoituseriä oli 55,8 miljoonaa euroa positiivinen.

SOK-yhtymän maksuvalmius pysyi hyvänä koko vuoden. Likvidit kassavarat ja rahamarkkinasijoitukset olivat vuoden lopussa

503,7 miljoonaa euroa. Lisäksi yhtymällä oli 177,4 miljoonaa euroa käyttämättömiä sitovia luottolimiittejä, joista 126,1 miljoonaa euroa oli pitkäaikaisia.

SOK-yhtymän omavaraisuus pysyi edelleen hyvänä ja SOK käytti toukokuussa oikeutensa maksaa ennenaikaisesti takaisin vuonna 1996 liikkeeseen laskemansa 20,2 miljoonaa euron määräisen pääomalainamuotoisen debenttuurilainan. Lainan alkuperäinen eräpäivä oli 22.5.2006.

Yhtymän velkaantuneisuus aleni edelleen tilikauden aikana, jota kuvastaa gearing-tunnusluvun arvon parantuminen 10:sta -2:een. Tilikauden lopussa korolliset nettovelat olivat 8,9 miljoonaa euroa positiiviset, jossa oli parannusta edellisvuoteen 52,5 miljoonaa euroa.

SOK-yhtymän nettorahoituskulut ilman pysyvien vastaavien sijoitusten arvonalentumisia olivat 2,4 miljoonaa euroa positiiviset, jossa oli parannusta edellisvuodesta 3,1 miljoonaa euroa.

Henkilöstö

Tilikauden aikana SOK-yhtymän kokoaikaiseksi muutettu keskimääräinen henkilömäärä oli 4 557 henkilöä. SOK-yhtymän henkilömäärä oli vuoden 2003 lopussa 4 949 henkilöä, josta SOK:n henkilöstöä oli 538 (10,9 %) ja tytäryhtiöiden 4 411 (89,1 %) henkilöä. Henkilömäärä lisääntyi edellisvuotisesta 304 henkilöllä (6,5 %). Henkilöstöstä työskenteli vuoden lopussa ulkomailla yhteensä 914 henkilöä.

Henkilökunnan määrää lisäsivät Agribalt Oy:n, Hämeen Leijona Auto Oy:n, Sokos Hotel Virun sekä Rekla Oy:n siirtyminen SOK-yhtymän omistukseen vuoden 2003 aikana.

Toisaalta henkilömäärää vähensi Sokotel Oy:n luopuminen hotelli Hesperian toiminnasta vuokrasopimuksen päätyttyä.

Tietoja SOK:n johdosta ja tilintarkastajista

SOK:n hallituksen puheenjohtajana on toiminut pääjohtaja Kari Neilimo. Pääjohtajan lisäksi hallituksen muina jäseninä ovat vuonna 2003 toimineet hallintojohtaja Jukka Salminen, toimitusjohtaja Arto Hiltunen, toimitusjohtaja Kalle Lähdesmäki, SOK:n kenttäryhmän johtaja Reijo Lähteenmäki (eläkkeelle 31.7.2003), toimitusjohtaja Esko Hakala (1.8.2003 alkaen), toimitusjohtaja Kuisma Niemelä, toimitusjohtaja Eero Saukkonen ja toimitusjohtaja Jouko Vehmas. Uutena kenttäryhmän johtajana Reijo Lähteenmäen jäätyä eläkkeelle aloitti 1.8.2003 aiemmin Etelä-Pohjanmaan Osuuskaupan toimitusjohtajana toiminut Kalle Lähdesmäki, joka jatkoi hallituksen jäsenenä.

Tilintarkastajina ovat vuonna 2003 toimineet KHT Tomi Englund, KHT Juhani Heiskanen ja KHT Tapani Rotola-Pukkila.

SOK:n hallintoneuvosto on nimittänyt SOK:n hallitukseen 1.1.2004 alkavaksi vuoden toimikaudeksi: pääjohtaja Kari Neilimo puheenjohtaja, hallintojohtaja Jukka Salminen, toimitusjohtaja Esko Hakala, toimitusjohtaja Arto Hiltunen, kenttäryhmän johtaja Kalle Lähdesmäki, toimitusjohtaja Kuisma Niemelä, toimitusjohtaja Veli-Matti Puutio ja toimitusjohtaja Eero Saukkonen.

SOK:n pääjohtajan apuna SOK-yhtymän ja S-ryhmän strategisessa johtamisessa on ollut SOK:n johtajisto, johon ovat vuoden 2003 aikana kuuluneet hallintojohtaja Jukka Salminen, kenttäryhmän joh-

taja Reijo Lähtenmäki (eläkkeelle 31.7.2003), kenttäröhmän johtaja Kalle Lähdesmäki (1.8.2003 alkaen), kehitystoimintojen johtaja Taavi Heikkilä, toimitusjohtaja Ensio Hytönen, erikoisliikeryhmän johtaja Reijo Kaltea, autokaupparöhmän johtaja Risto Mäkeläinen (eläkkeelle 1.2.2003), toimitusjohtaja Matti Pulkki, market-ketjun johtaja Antti Sippola, ABC-ketjun johtaja Heikki Strandén, henkilöstötoimintojen johtaja Aino Toikka ja viestintäjohtaja Suso Kolesnik (1.6.2003 alkaen).

Alkaneen vuoden näkymät

Kansantalouden näkymät vuodelle 2004 ovat myönteisemmät kuin ne ovat olleet kahdelle tätä edeltäneelle vuodelle. Maailmantalouden lähiajan näkymät ovat uusien ennusteiden mukaan valoisat. Pidemmän aikavälin näkymiä leimaa edelleen merkittävä epävarmuus. Yhdysvaltain talouden nopea velkaantuminen jatkuu, ja useissa maissa tarve tervehdyttää julkistalouksia on lähivuosina suuri. Maamme bruttokansantuotteen odotetaan kasvavan hieman vajaat kolme prosenttia. Yksityisen kulutuksen kasvuksi on ennustettu 2,6 prosenttia.

Kotitalouksien luottamus oman talouden kehitykseen on eurooppalaisittain edelleen hyvin vahva. Kotitalouksien ostovoiman arvioidaan kasvavan kuluvana vuonna jopa neljä prosenttia. Säästämisaste säilyy hyvin alhaisella tasolla. Kaupan Keskusliitto ennakoii vähittäiskaupan kasvuksi kuluvana vuonna 1,5 prosenttia ilman autokauppaa. Kasvuennustetta pitää alhaalla päivittäistavarakaupan ennuste nollakasvusta. Ennusteeseen vaikuttavat sekä hintojen aleneminen että EU-laajenemisen ennakoitu vaikutus. Autokaupassa odotetaan 3–5 prosentin kasvua. Erikoistavarakaupassa kasvuennusteet ovat prosenttiyksikön pienemmät kuin autokaupassa.

Verotuksen muuttuminen vaikuttaa vuoden alkupuolella voimakkaasti inflaatioon. Alkoholiverotuksen keventämisen myötä kulutajahintaindeksin vuosimuutos voi useina kuukausina olla lähellä nol-laa. Kun verotuksen ja muiden väliaikaisten tekijöiden vaikutus vai-menee, inflaation odotetaan nopeutuvan vuositasona yhteen prosenttiin.

SOK-yhtymän operatiivisen tuloksen arvioidaan jäävän vuoden 2003 tulosta pienemmäksi. Liiketoimintayhtiöiden tuloksen odotetaan pysyvän lähes edellisen vuoden tasolla. Sokos-liiketoiminnan odotetaan kehittyvän positiivisesti toimintaprosessien tehostumisen myötä. Autokaupan tuloksen arvioidaan jäävän viimevuotisista lukemista johtuen strategisista lisäpanostuksista. Hotelli- ja ravintolatoiminnan tuloksen odotetaan pysyvän vuoden 2003 tasolla. Maatalouskaupan tuloksen arvioidaan kasvavan hieman viime vuodesta. Baltian liiketoimintojen tuloksen odotetaan säilyvän ennallaan. Polttoaineiden hankintayhtiön arvioidaan tuottavan kilpailuetua polttonesteiden vähittäiskaupalle ja saavuttavan jo ensimmäisenä varsinaisena toimintavuotenaan positiivisen tuloksen. SOK:n tuki- ja palvelutoimintojen tulostason arvioidaan heikkenevän vuodesta 2003 johtuen S-ryhmän toimintamallin ja prosessien kehittämiseksi tehtävistä järjestelmä- ja kilpailustrategisista panostuksista.

SOK-yhtymän konsernituloslaskelma

Milj. €	Viite	1.1.–31.12.2003		1.1.–31.12.2002	
Liikevaihto	(1)	3 111,5		2 997,8	
Liiketoiminnan muut tuotot	(2)	11,0		9,5	
Materiaalit ja palvelut					
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	(3)	2 620,2		2 529,2	
Ulkopuoliset palvelut		88,2	2 708,4	85,4	2 614,7
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot		119,9		114,9	
Henkilösivukulut	(4)	29,0	149,0	27,9	142,8
Poistot ja arvonalentumiset	(5)	34,2		34,6	
Liiketoiminnan muut kulut					
Vuokrat		66,8		60,5	
Muut kulut	(6)	119,8	186,6	111,3	171,8
Osuus osakkuusyritysten tuloksista (+/-)		2,1		11,7	
Liikelylijäämä	(1)	46,4		55,0	
Osuus osakkuusyritysten tuloksista (+/-)		-0,0		-0,1	
Rahoitustuotot ja -kulut (+/-)	(8)	5,4		0,3	
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä		51,8		55,2	
Satunnaiset erät (+/-)	(9)				
Ylijäämä ennen veroja		51,8		55,2	
Välittömät verot (+/-)	(11)	-16,7		-10,7	
Vähemmistön osuus (+/-)		0,2		-0,3	
Tilikauden ylijäämä		35,3		44,2	

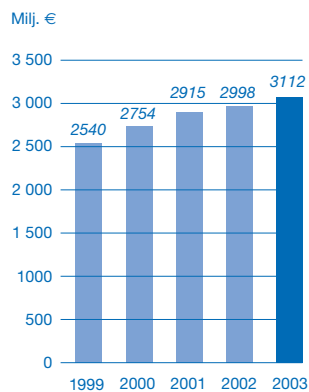
SOK-yhtymän konsernitase

VASTAAVAA Milj. €	Viite	31.12.2003	31.12.2002
PYSYVÄT VASTAAVAT			
Aineettomat hyödykkeet	(12)	59,7	47,3
Konserniliikearvo	(12)	1,2	0,8
Aineelliset hyödykkeet	(12)	302,9	327,8
Osakkuusyritysosakkeet	(13)	72,5	78,0
Muut sijoitukset	(13)	36,6	42,6
		472,9	496,5
VAIHTUVAT VASTAAVAT			
Vaihto-omaisuus	(15)	134,8	133,2
Pitkäaikaiset saamiset	(16)	3,8	7,7
Laskennallinen verosaaminen	(17)	4,4	8,4
Lyhytaikaiset saamiset	(18)	329,0	305,5
Rahoitusarvopaperit	(19)	478,1	402,7
Rahat ja pankkisaamiset		25,7	18,2
		975,8	875,7
		1 448,7	1 372,1
VASTATTAVAA Milj. €			
		31.12.2003	31.12.2002
OMA PÄÄOMA			
	(20)		
Osuuspääoma		68,6	65,8
Lisäosuosuuspääoma		14,8	12,6
Arvonkorotusraho		51,5	77,6
Vararahasto		12,8	11,8
Hallintoneuvoston käyttörahasto		0,2	0,4
Edellisten tilikausien ylijäämä		261,4	224,3
Tilikauden ylijäämä		35,3	44,2
Pääomalaina	(21)	444,6	20,2
		456,8	
VÄHEMMISTÖOSUUS			
		17,0	16,8
PAKOLLISET VARAUKSET			
	(23)	9,2	11,8
VIERAS PÄÄOMA			
Pitkäaikainen vieras pääoma	(24)	32,0	39,9
Laskennallinen verovelka	(25)	10,4	9,7
Lyhytaikainen vieras pääoma	(26)	935,5	837,1
		978,0	886,8
		1 448,7	1 372,1

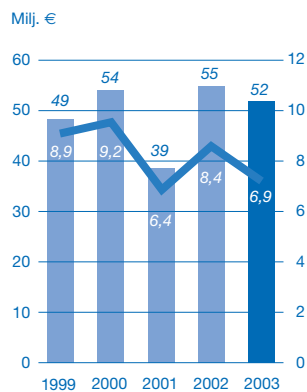
SOK-yhtymän konsernirahoituslaskelma

Milj. €	Viite	1.1.–31.12.2003	1.1.–31.12.2002
LIIKETOIMINTA			
Liikelyljäämä		46,4	55,0
Oikaisut liikelyljäämään	(1)	21,7	10,3
Käyttöpääoman muutos	(2)	21,3	-16,4
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja		89,3	49,0
Maksetut korot ja muut rahoituskulut		-13,9	-17,0
Saadut korot ja muut rahoitustuotot		15,1	21,6
Saadut osingot liiketoiminnasta		3,5	2,2
Maksetut välittömät verot		-13,0	-0,3
Liiketoiminnan rahavirta		81,0	55,4
INVESTOINNIT			
Ostetut tytäryhtiöosakkeet		-1,5	-1,1
Muun käyttöomaisuuden ostot		-54,9	-41,4
Myydyt tytäryhtiöosakkeet		6,1	18,4
Muun käyttöomaisuuden myynnit		18,4	8,9
Muiden pitkäaikaisten sijoitusten muutos		5,1	1,8
Suoriteperusteisten erien oikaisu		0,2	-2,2
Myytyjen ja hankittujen tytäryhtiöiden likvidit varat		0,4	1,8
Saadut osingot investoinneista		0,9	0,9
Investointien rahavirta		-25,3	-12,9
RAHOITUS			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		1,5	20,7
Pitkäaikaisten lainojen vähennys		-39,8	-47,8
Lyhytaikaisten lainojen lisäys (+)/vähennys (-)		66,5	76,2
Lyhytaikaisten saamisten lisäys (-)/vähennys (+)		0,1	0,0
Lyhytaikaisten sijoitusten muutos		-10,0	
Vähemmistöjen sijoitus konserniyhtiöihin		0,1	0,3
Osuuspääoman ja lisäosuuspääoman lisäys		5,0	10,5
Maksetut osuus- ja lisäosuuspääoman korot		-5,9	-5,4
Muu oman pääoman vähennys		-0,4	-0,1
Rahoituksen rahavirta		17,1	54,4
Rahavarojen muutos, lisäys (+)/vähennys (-)		72,9	96,9
Rahavarat tilikauden alussa		420,9	324,0
Rahavarat tilikauden lopussa		493,7	420,9
Oikaisut liikelyljäämään	(1)		
Pysyvien vastaavien myyntivoitot (-) ja tappiot (+)		-8,6	-8,0
Poistot ja arvonalentumiset		34,2	34,6
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		-4,0	-16,3
		21,7	10,3
Käyttöpääoman muutos	(2)		
Liikesaamisten muutos		-15,2	22,2
Vaihto-omaisuuden muutos		0,0	-4,7
Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos		36,5	-33,9
		21,3	-16,4

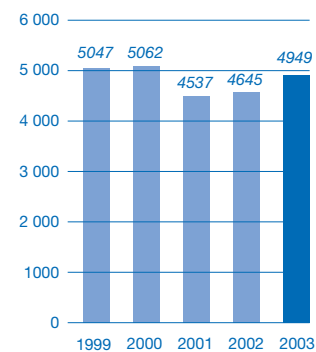
**SOK-yhtymän liikevaihto
1999–2003**

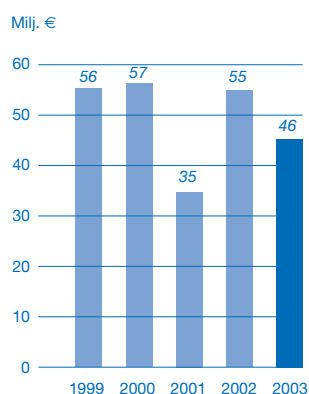
**Tulos ennen satunnaisia eriä
Sijoitetun pääoman tuotto-%**

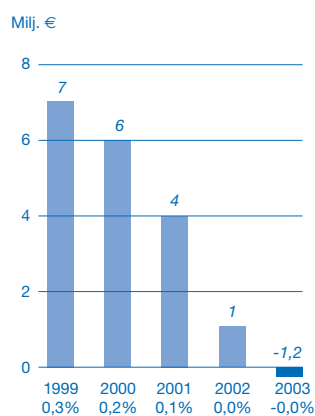
**Henkilöstö 31.12.
1999–2003**

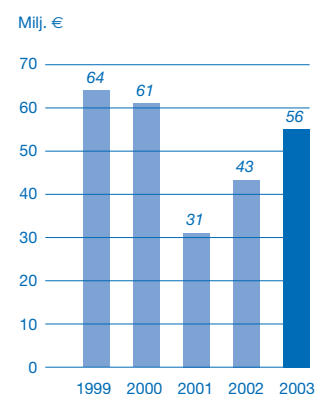
**Liiketulos
1999–2003**

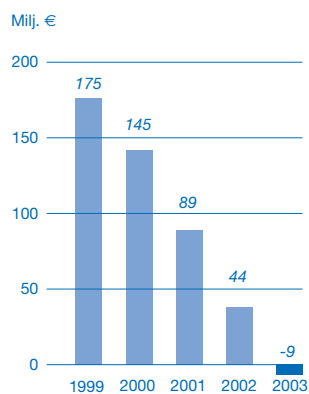
**Nettokorkokulut 1999–2003
(% liikevaihdosta)**

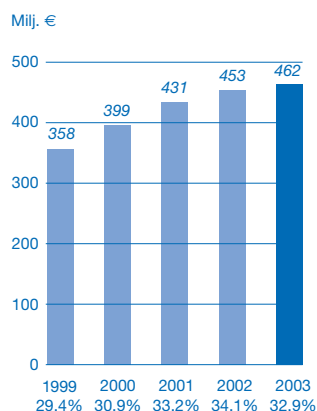
**Bruttoinvestoinnit käyttö-
omaisuuteen 1999–2003**

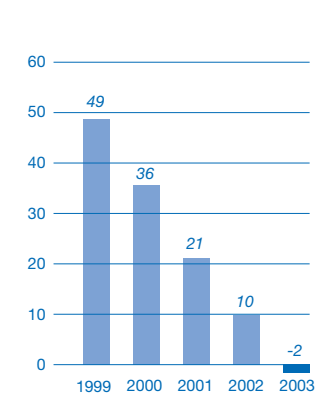
**Korolliset nettovelat 31.12.
1999–2003**

**Oma pääoma* 31.12.
1999–2003 (Omavaraisuusaste, %)**

**Gearing, %
1999–2003**

* ei sisällä pääomallinaa

SOK:n tuloslaskelma

Milj. €	Viite	1.1. – 31.12.2003		1.1. – 31.12.2002	
Liikevaihto	(1)	1 693,0		1 668,4	
Liiketoiminnan muut tuotot	(2)	3,8		3,5	
Materiaalit ja palvelut					
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	(3)	1 533,6		1 523,5	
Ulkopuoliset palvelut		36,9	1 570,5	35,4	1 559,0
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot		21,9		20,6	
Henkilösivukulut	(4)	6,4	28,3	5,8	26,4
Poistot ja arvonalentumiset	(5)	4,8		5,0	
Liiketoiminnan muut kulut					
Vuokrat		58,1		57,7	
Muut kulut	(6)	28,5	86,7	26,2	83,9
Liikelylijäämä (-tappio)	(1)	6,5		-2,4	
Rahoitustuotot ja -kulut (+/-)	(8)	21,3		6,6	
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä		27,8		4,2	
Satunnaiset erät (+/-)	(9)	5,2		15,1	
Ylijäämä ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja		33,0		19,3	
Tilinpäätössiirrot (+/-)	(10)	-0,5		0,0	
Välittömät verot (+/-)	(11)	-10,0		-5,1	
Tilikauden ylijäämä		22,5		14,2	

SOK:n tase

VASTAAVAA Milj. €	Viite	31.12.2003	31.12.2002
PYSYVÄT VASTAAVAT			
Aineettomat hyödykkeet	(12)	22,4	11,5
Aineelliset hyödykkeet	(12)	9,5	9,9
Osuudet saman konsernin yrityksissä	(13)	256,9	253,0
Muut sijoitukset	(13)	245,4	237,0
		534,2	511,4
VAIHTUVAT VASTAAVAT			
Vaihto-omaisuus	(15)	14,1	8,3
Pitkäaikaiset saamiset	(16)	2,4	2,4
Lyhytaikaiset saamiset	(18)	258,2	257,4
Rahoitusarvopaperit	(19)	496,6	421,9
Rahat ja pankkisaamiset		8,1	7,0
		779,4	697,0
		1 313,6	1 208,4
VASTATTAVAA Milj. €			
		31.12.2003	31.12.2002
OMA PÄÄOMA			
	(20)		
Osuuspääoma		68,6	65,8
Lisäosuuspääoma		14,8	12,6
Vararahasto		12,8	11,8
Hallintoneuvoston käyttörahasto		0,2	0,4
Edellisten tilikausien ylijäämä		303,8	296,6
Tilikauden ylijäämä		22,5	14,2
Pääomalaina	(21)	422,7	20,2
		422,7	421,6
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ			
	(22)	3,4	2,9
PAKOLLISET VARAUKSET			
	(23)	6,1	8,9
VIERAS PÄÄOMA			
Pitkäaikainen vieras pääoma	(24)	9,6	17,7
Lyhytaikainen vieras pääoma	(26)	871,9	757,4
		881,5	775,1
		1 313,6	1 208,4

SOK:n rahoituslaskelma

Milj. €	Viite	1.1.–31.12.2003	1.1.–31.12.2002
LIIKETOIMINTA			
Liikelylijäämä		6,5	-2,4
Oikaisut liikelylijäämään	(1)	-0,6	-1,7
Käyttöpääoman muutos	(2)	1,1	-24,1
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja		7,0	-28,2
Maksetut korot ja muut rahoituskulut		-12,8	-16,4
Saadut korot ja muut rahoitustuotot		20,9	28,0
Saadut osingot liiketoiminnasta		3,5	2,2
Maksetut välittömät verot		-11,6	-0,1
Rahavirta ennen satunnaisia eriä		7,0	-14,4
Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta		-0,7	0,0
Liiketoiminnan rahavirta		6,3	-14,4
INVESTOINNIT			
Käyttöomaisuuden ostot		-20,6	-11,8
Käyttöomaisuuden myynnit		12,7	18,2
Muiden pitkäaikaisten sijoitusten muutos		-14,5	8,3
Suoriteperusteisten erien oikaisu		0,0	2,4
Saadut osingot investoinneista		3,7	1,7
Investointien rahavirta		-18,7	18,8
RAHOITUS			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		0,0	13,7
Pitkäaikaisten lainojen vähennys		-31,4	-41,8
Lyhytaikaisten lainojen lisäys (+)/vähennys (-)		104,9	123,3
Lyhytaikaisten saamisten lisäys (-)/vähennys (+)		0,0	-0,1
Lyhytaikaisten sijoitusten muutos		-10,0	0,0
Osuuspääoman ja lisäosuuspääoman lisäys		5,0	10,5
Maksetut osuus- ja lisäosuuspääoman korot		-5,9	-5,4
Muu oman pääoman vähennys		-0,4	0,0
Saadut konserniavustukset		29,1	0,0
Maksetut konserniavustukset		-13,3	-1,2
Fuusiossa tulleet rahavarat		0,0	0,0
Rahoituksen rahavirta		78,1	99,0
Rahavarojen muutos, lisäys (+)/vähennys (-)		65,7	103,4
Rahavarat tilikauden alussa		429,0	325,6
Rahavarat tilikauden lopussa		494,7	429,0
Oikaisut liikelylijäämään	(1)		
Pysyvien vastaavien myyntivoitot (-) ja tappiot (+)		-2,6	-2,4
Poistot ja arvonalentumiset		4,8	5,0
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		-2,8	-4,3
		-0,6	-1,7
Käyttöpääoman muutos	(2)		
Liikesaamisten muutos		-10,2	10,4
Vaihto-omaisuuden muutos		-5,8	-2,0
Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos		17,1	-32,5
		1,1	-24,1

Tuloslaskelman ja taseen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

SOK-konsernista käytetään SOK:n sääntöjen mukaan nimeä SOK-yhtymä. SOK-yhtymän muodostavat Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK) ja sen tytäryhtiöt.

SOK:n tilinpäätös ja konsernitilinpäätös on laadittu Suomen tilinpäätöksen laadintaa säätelevän lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Rahoituslaskelma on laadittu kirjanpitolautakunnan yleisohjeen mukaista epäsuoraa rahoituslaskelmamuotoa soveltaen.

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen sisältyvät emo-osuuskunnan lisäksi kaikki ne yhtiöt, joissa emo-osuuskunnalla on tilikauden päättyessä omistuksen perusteella suoraan tai tytäryhtiöidensä kanssa enemmän kuin puolet osakkeiden tuottamista äänistä. Em. yhtiöistä neljä tytäryhtiötä toimii Virossa, kaksi Latviassa ja yksi Venäjällä.

Osakkuusyhtiöiden (äänivalta 20 %–50 %) tilinpäätöstiedot on yhdistelty konsernitilinpäätökseen.

Tytäryhtiöistä on jätetty konsernitilinpäätöksen ulkopuolelle 2 liiketoimintaa harjoittamatonta nimenkantoyhtiötä. Lisäksi yhdistelmämitta on jätetty 5 asunto-osakeyhtiötä, joista 4 yhtiötä on aravasäännösten alaisia. Em. tytäryhtiöiden ja osakkuusyhtiöiden poisjättämisellä ei ole olennaista vaikutusta konsernin tulokseen ja omaan pääomaan.

Konsernitilinpäätöksen laskentaperiaatteet

Konsernitilinpäätös on laadittu konserniyritysten tuloslaskelmien ja taseiden sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konserniyhtiöiden tilinpäätökset ovat ajalta 1.1.–31.12.2003. Tilivuoden aikana hankitut tai perustetut yhtiöt on yhdistelty konsernitilinpäätökseen hankintai- tai perustamisajankohdasta alkaen. Myydyt tytär- ja osakkuusyhtiöt on yhdistelty konsernitilinpäätökseen myyntihetken saakka.

Sisäinen osakkeenomistus

Konsernin sisäinen tytäryritysosakkeiden omistus on eliminoitu hankintamenomenetelmän mukaan. Konsernin sisäinen osakkeiden omistus on eliminoitu vähentämällä niiden hankintameno sekä tytäryritysten omasta pääomasta määrä, joka vastaa konsernin omistussuutta. Tilikauden 1998 alun jälkeen hankittujen tytäryritysten omaan pääomaan on luettu myös laskennallisella verovelalla vähennettynä poistoero ja vapaaehtoiset varaukset. Eliminoinneissa syntyneet erot siltä osin kuin ne ovat johtuneet kiinteistöjen käypien ja kirjanpitoarvojen erosta on jaettu ao. käyttöomaisuuserille ja muu osa on esitetty taseen konsernilikearvona.

Konserniaktiivan rakennuksiin kohdistetusta osasta on tehty ao. rakennuksen suunnitelman mukainen poisto. Konsernilikearvot poistetaan suunnitelman mukaan tasapoistoina 5 vuodessa.

Sisäiset liiketapahtumat ja katteet

Konsernin sisäiset tuotot ja kulut, voitonjako, saamiset ja velat sekä

sisäisten tapahtumien realisoitumattomat katteet on eliminoitu konsernitilinpäätöksen yhdistelyssä.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuus tuloksesta on esitetty tuloslaskelmassa omana eränä. Vähemmistön osuus omasta pääomasta on esitetty myös omana eränä konsernin taseessa.

Muuntoerot

Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilinpäätökset on muutettu euroiksi tilinpäätöspäivän kurssin mukaan. Oman pääoman eliminoinneissa syntyneet muuntoerot on kohdistettu konsernitaseen edellisten tilikausien ylijäämään.

Osakkuusyritykset

Osakkuusyhtiöt on yhdistelty konsernitilinpäätökseen pääomaosuusmenetelmällä. Konsernin omistussuuden mukainen osuus osakkuusyhtiöiden tilikauden tuloksesta oikaistuna mahdollisilla liikearvon poistoilla ja saaduilla osingoilla on esitetty konsernituloslaskelmassa liikeylijäämän jälkeen. Sitä vastoin konsernin varsinaista liiketoimintaa palvelevien osakkuusyhtiöiden tulos on esitetty liikeylijäämään sisältyen ennen liikeylijäämää. Inex Partners Oy:n SOK:n kautta tapahtuva OVT-laskutus ei sisälly SOK:n liikevaihtoon.

Konsernitaseessa osakkuusyhtiöiden hankintameno ja konsernin omaan pääomaan on lisätty konsernin osuus hankinnan jälkeen kertyneestä osakkuusyhtiön nettovarallisuudesta sisältäen myös tilinpäätössiirtojen kertymän laskennallisella verovelalla vähennettynä.

Konserniyhtiöiden ja osakkuusyhtiöiden väliset sisäiset katteet on eliminoitu omistussuuden suhteessa. Ne on vähennetty konsernin edellisten tilikausien ylijäämästä ja osakkuusyhtiöiden osakkeiden hankintamenosta. Eliminoidut myyntivoitot tuloutetaan poistojen tahdissa.

Ulkomaanrahan määräiset erät ja johdannais-sopimukset

Ulkomaanrahan määräiset liiketapahtumat on kirjattu tapahtumapäivän kurssiin. Tilikauden päättyessä avoinna olevat ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat on muutettu euroiksi EKP:n tilikauden päättymispäivänä noteeraamaan kurssiin ja kurssierot on kirjattu tulosvaikutteisesti.

Suojaustarkoituksessa solmitut johdannais-sopimukset

Valuuttatermiinit

Valuuttatermiinien korkoerot on jaksotettu sopimuskaudelle korkokuluksi tai sen oikaisuksi. Suojaustarkoituksessa tehtyjen valuuttatermiinien kurssierot on kirjattu tulosvaikutteisesti suojauksen kohteesta

syntyntä kurssiero vastaan sen tilikauden aikana, jolloin suojauksen kohteen kurssiero on syntynyt. Realisoitumatonta kurssivoittoa on kirjattu tulosvaikutteisesti enintään suojauksen kohteesta syntyneen tappion verran, tämän ylittävä osuus on kirjattu tasevaikutteisesti. Tase-eriä suojaavien johdannaisten realisoitumattomat kurssitappiot on kirjattu täysimääräisesti tulosvaikutteisesti. Tulevia kassavirtoja suojaavien valuuttatermiinien realisoitumattomat kurssierot on kirjattu taseeseen.

Korkotermiinit ja koronvaihtosopimukset

Korkotermiinien realisoitumattomat arvonmuutokset on kirjattu taseeseen, realisoituneet arvonmuutokset on jaksotettu tulosvaikutteisesti sopimusajalle. Tilinpäätöksessä ei ollut avoimia suojaustarkoituksessa tehtyjä korkotermiineitä.

Koronvaihtosopimusten korot on jaksotettu sopimuskaudelle oikaisemaan korkotuottoja tai -kuluja. Suojaustarkoituksessa tehtyjen koronvaihtosopimusten arvonmuutokset on kirjattu tasevaikutteisesti.

Osaketermiinit

Realisoituneet voitot ja tappiot on kirjattu tulosvaikutteisesti. Osakejohdannaiset on arvostettu tilikauden viimeisen pörssipäivän kurseilla. Osaketermiinien arvostusvoittoa on tuloutettu enintään suojattavasta kohteesta kuluksi kirjatun tappion verran, tämän ylittävä osuus on kirjattu taseeseen. Negatiiviset arvonmuutokset on kirjattu tasevaikutteisesti suojauksen kohteen kirjaamattomaan arvostusvoittoon asti, tämän ylittävä osuus on kirjattu tulosvaikutteisesti. Tilinpäätöksessä ei ollut avoimia osaketermiineitä.

Korko-, valuutta-, osake- ja osakeindeksiopiot

Optioiden saadut ja maksetut preemiot on kirjattu maksettuihin tai saatuihin ennakkomaksuihin. Korko-optioiden preemiot ja realisoituneet voitot tai tappiot on jaksotettu sopimuskaudelle oikaisemaan kirjattuja, suojattuja korkoja. Realisoitumattomat arvonmuutokset on kirjattu taseeseen. Valuuttaoptioiden kurssierot on kirjattu tulosvaikutteisesti suojauksen kohteesta syntyntä kurssiero vastaan sen tilikauden aikana, jolloin suojauksen kohteen kurssiero on syntynyt. Osake- ja osakeindeksiopitioiden arvostusvoittoa on tuloutettu enintään suojattavasta kohteesta kirjatun tappion verran, tämän ylittävä osuus on kirjattu tasevaikutteisesti. Negatiiviset arvonmuutokset on kirjattu tasevaikutteisesti suojauksen kohteen kirjaamattomaan arvostusvoittoon asti, tämän ylittävä osuus on kirjattu tulosvaikutteisesti. Tilinpäätöksessä ei ollut avoimia suojaustarkoituksessa tehtyjä optiosopimuksia.

Sähköjohdannaiset

Sähköjohdannaisia käytetään pääasiassa sähkön hintariskiltä suojautumiseen. Suojaustarkoituksessa solmittujen sähköoptiosopimusten preemiot on kirjattu maksettuihin ennakkomaksuihin, mistä ne on jaksotettu sopimuskaudelle oikaisemaan kirjattuja sähköstoja. Suojaustarkoituksessa tehtyjen sähköoptioiden, -termiinien ja -futuuriin realisoitumattomat arvonmuutokset on kirjattu taseeseen, realisoituneet arvonmuutokset on jaksotettu sopimusajalle.

Muussa kuin suojaustarkoituksessa solmitut sopimukset

Johdannaissopimuksia tehdään pääasiassa suojaustarkoituksessa.

Muussa kuin suojaustarkoituksessa sopimuksia tehdään vain SOK:n hallituksen hyväksymissä yhtymän riskienhallintaohjeissa määritellyn riskilimiittien sallimissa puitteissa. Muussa kuin suojaustarkoituksessa solmittujen johdannaissopimusten tilinpäätöshetkellä avoimena olevien positoiden negatiiviset arvonmuutokset on kirjattu kuluksi. Avoimien positoiden arvostusvoitot on tuloutettu vain siltä osin kuin positioon kuuluvista sopimuksista on aikaisemmin kirjattu tappiota, tämän ylittävä osuus on kirjattu tasevaikutteisesti. Suljettujen positoiden arvonmuutokset on kirjattu tulosvaikutteisesti 31.12.2003.

Muussa kuin suojaustarkoituksessa solmittujen avointen sopimusten käypä-arvo 31.12.2003 oli -43 tuhatta euroa.

Pysyvät vastaavat ja poistot

Pysyvät vastaavat on taseessa arvostettu hankinnasta aiheutuneiden muuttuvien menojen mukaiseen hankintamenuun vähennettynä kertyneillä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Lisäksi eräisiin maa-alueisiin ja rakennuksiin sisältyy aikaisempina vuosina tehtyjä arvonkorotuksia, joista ei ole tehty poistoja. Tilinpäätöstä laadittaessa on suunnitelman mukaisesti peruutettu arvonkorotuksia 26,1 milj. euroa. Konsernitaseen 31.12.2003 arvonkorotusrahasto on 51,5 milj. euroa.

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaan tasapoistona käyttöomaisuuden alkuperäisestä hankintamenusta. Poistot on laskettu kohteen käyttöönottoa seuraavan kuukauden alusta. Poistajat, jotka perustuvat arvioituihin taloudellisiin pitoaikoihin, ilmenevät tuloslaskelman liitetietojen poistokohdasta.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus on fifo-periaatteen mukaisesti merkitty taseeseen hankinnasta aiheutuneiden muuttuvien menojen tai jälleenhankintamenojen tai todennäköisen myyntihinnan määräisenä alinta arvoa käyttäen.

Rahoitusomaisuus

Rahoitusarvopaperit on arvostettu hankintamenuon tai sitä alemmaan markkinahintaan.

Leasing

Leasingmaksut on esitetty tuloslaskelmassa vuokratuloina.

Vastaiset menot ja menetykset

Vastaiset menot ja menetykset, joihin on sitouduttu tai joiden toteutumista pidetään todennäköisenä, on kirjattu kuluksi luonteensa mukaisesti asianomaiseen kuluerään. Taseessa kyseiset kuluvaraukset on esitetty pakollisina varauksina.

Laskennalliset verot

Erillistilinpäätöksissä esitetyt tilinpäätössiirtojen kertymät on konsernitaseessa jaettu laskennalliseksi verovelaksi, omaksi pääomaksi ja vähemmistöosuudeksi sekä niiden muutos on esitetty konsernituloslaskelmassa. Ns. hyllypoistot on otettu em. laskennallista verovelkaa laskettaessa huomioon vähentävänä tekijänä. Konserniyhtiöiden pakollisista varauksista ja vahvistetuista tappioista johtuva laskennallinen verosaaminen on esitetty konsernitaseessa ja sen muutos konsernituloslaskelmassa.

Yhdistelytoimenpiteistä aiheutuva laskennallinen verovelka ja -saaminen sisältyy konsernitaseen laskennalliseen verovelkaan ja -saamiseen sekä niiden muutos konsernituloslaskelman laskennallisen verovelan ja -saamisen muutokseen.

Varovaisuuden periaatteen mukaisesti konsernitaseeseen sisältyy laskennallinen verovelka kokonaisuudessaan ja laskennallinen verosaaminen arvioidun todennäköisen saamisen suuruisena. Laskennallinen verovelka ja -saaminen on laskettu käyttäen vahvistettua 29 prosentin verokantaa.

Eläkejärjestelyt

SOK-yhtymän yhtiöiden eläkevastuut on vakuutettu ulkopuolisissa eläkevakuutusyhtiöissä. SOK-yhtymän palveluksessa oleville entisen Elonvaran jäsenille on otettu lisäeläkevakuutus, jolla turvataan eläkassan sääntöjä vastaavat ansaitut ja tulevat eläke-edut.

Rahoitusriskien ja sähkön hintariskin hallinta 2003

SOK-yhtymän rahoitus ja rahoitusriskien hallinta on keskitetty SOK:n rahoitusyksikköön. SOK-yhtymällä on SOK:n hallituksen vahvistamat rahoituspolitiikka, -strategia ja riskienhallintaohjeet. Näissä määritellään periaatteet rahoitusriskien hallinnalle ja sallitut enimmäismäärät rahoitusriskeille. Lisäksi rahoituksen eri osa-alueille on asetettu numeeriset tavoitteet, joiden avulla pyritään varmistamaan rahoituksen riittävyys, tasapainoisuus ja edullisuus kaikissa olosuhteissa.

Likviditeettiriski

SOK-yhtymä pyrkii minimoimaan maksuvalmius- ja jälleenrahoitusriskit lainojen tasapainoisen maturiteettijakauman ja riittävien rahoitusreservien avulla. Riittävää likviditeettiä ylläpidetään kassavaroilla, tililimiiteillä, likvideillä rahamarkkinasijoituksilla ja pitkäaikaisilla sitovilla luottolimiiteillä. SOK-yhtymä pyrkii rahoitusstrategiansa mukaisesti pitämään likvidien varojen ja käyttämättömien pitkäaikaisen sitovien luottolimiittien määränä vähintään 10 % taseensa loppusummasta lisätynä käyttämättömän luottolimiitin määrällä. Likvidit varat olivat vuoden lopussa 503,7 milj. euroa ja käyttämättömät pitkäaikaiset sitovat luottolimiitit 126,1 milj. euroa, yhteensä 40 %. Quick-ratiolle on määritelty tavoitteeksi yli 1 mukaan luettuna pitkäaikaiset käyttämättömät luottolimiitit. Vuoden lopussa edellä mainitulla tavalla laskettu quick-ratio oli 1,09.

Korkoriski

SOK-yhtymän korkoriskiä tarkastellaan 12 kuukauden ja kolmen vuoden aikajänteillä. Yhden %-yksikön lineaarinen markkinakorkotason muutos ei saa aiheuttaa yli 0,5 %-yksikön lisäystä SOK-yhtymän keskimääräisten korollisten nettovelkojen korkotasoon.

Valuutariski

SOK-yhtymän liikevaihto kertyy pääosin kotimaasta. Kaupalliset valuuttakurssiriskit ovat SOK-yhtymässä kaupan tekvän yksikön vastuulla. Vuoden aikana SOK:n valuuttamääräisillä lainoilla rahoitettiin ainoastaan oman pääoman sijoituksia Baltian tytäryhtiöihin. SOK:n suomalaisilla tytäryhtiöillä ei ollut valuuttamääräisiä lainoja. Baltian tytäryhtiöiden taseeseen liittyvää valuuttariskin suuruutta tarkastellaan taseen lähde-käyttöanalyysin pohjalta. Valuuttariskiä pienennetään ensisijaisesti rahoittamalla yhtiöiden toimintaa samassa valuutassa kuin rahan käyttökäyttö on ja toissijaisesti johdannaisten avulla.

Luottoriski

Kaupalliseen toimintaan liittyvien luottoriskien hallinta on osa liike-toimintayksiköiden toimintaa. Sijoitustoimintaa ja johdannaiskauppaa käydään ainoastaan SOK:n hallituksen hyväksymien vastapuolten kanssa, hallituksen hyväksymän limiitin puitteissa.

Sähkön hintariski

Sähkön hintariskiä tarkastellaan SOK-yhtymässä kolmen vuoden aikajänteellä. Minimisuojausasteet kullekin seuraavalle vuodelle on määritelty SOK:n hallituksen hyväksymässä sähkön hintariskin hallintaohjeistuksessa. Tilinpäätöstä seuraavan kalenterivuoden arvioidusta kulutuksesta on suojattu 100 %, sitä seuraavasta 40 % ja kolmannen vuoden osalta 20 %. Suojausinstrumentteina voidaan käyttää kiinteähintaisia toimitussopimuksia, futuureita, termiineitä, optioita tai muita vastaavia sähköjohdannaisia.

Liitetiedot

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT				
1a. Liikevaihto toimialoittain				
Maatalous- ja rautakauppa	769,8	767,6		
Hotellit ja ravintolat	167,9	160,3		
Autokauppa	341,0	284,0		
Sokokset	134,0	126,4		
Marketauppa	52,7	32,0		
Käyttötavarahankinta	425,1	408,3		
OVT-laskutus *)	1 539,2	1 524,9	1 539,2	1 524,9
Kiinteistö-, vuokraus- ja muu palvelutoiminta	195,2	187,0	153,8	143,4
Myyty ja lopetettu liiketoiminta	0,0	5,0		
Eliminoinnit *)	-513,4	-497,7		
Yhteensä	3 111,5	2 997,8	1 693,0	1 668,4
*) sisältää konsernin sisäistä OVT-laskutusta 327 milj. € (ed.v. 314 milj. €)				
Liikevaihdosta 95,4 % muodostuu kotimaan liiketoiminnasta.				
1b. Liikevoitto toimialoittain				
Maatalous- ja rautakauppa	9,1	9,7		
Hotellit ja ravintolat *)	9,9	11,6		
Autokauppa	8,5	4,1		
Sokokset	-0,5	-0,3		
Marketauppa	0,1	-0,6		
Käyttötavarahankinta	-0,1	3,7		
OVT-laskutus	0,5	0,3	0,5	0,3
Kiinteistö-, vuokraus- ja muu palvelutoiminta	17,8	12,6	6,1	-2,7
Myyty ja lopetettu liiketoiminta	0,0	-0,5		
Osuus osakkuusyritysten tuloksista	2,1	11,7		
Eliminoinnit	-1,0	2,7		
Yhteensä	46,4	55,0	6,5	-2,4
*) ei sisällä konsernin sisäisen liikearvon kertaluonteisia poistoja v. 2003				
2. Liiketoiminnan muut tuotot				
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	10,0	9,0	2,5	3,3
Goodwill-tuotot			1,2	
Muut liiketoiminnan muut tuotot	1,0	0,5	0,1	0,2
Yhteensä	11,0	9,5	3,8	3,5
3. Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	2 622,1	2 532,8	1 539,4	1 525,5
Varastojen muutos (+/-)	-1,9	-3,6	-5,8	-2,0
Yhteensä	2 620,2	2 529,2	1 533,6	1 523,5
4. Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	119,9	114,9	21,9	20,6
Eläkekulut	19,6	18,8	4,6	4,0
Muut henkilösivukulut	9,5	9,1	1,8	1,8
Yhteensä	149,0	142,8	28,3	26,4

Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot esitetty jäljempänä kohdassa 27.

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
5. Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	33,8	32,4	4,8	4,3
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä	0,4	2,2		0,6
Yhteensä	34,2	34,6	4,8	5,0
Poistojen ja poistoeron muutosten tase-eräkohtainen erittely sisältyy taseen liitetietojen pysyvien vastaavien ja tilinpäätössiirtojen kertymän erittelykohtiin.				
Suunnitelman mukaiset poistot perustuvat käyttöomaisuuden alkuperäiseen hankintamenuun ja arvioituun taloudelliseen pitoaikaan. Poistoja ei ole tehty arvonorotuksista. Suunnitelman mukaiset poistoajat ovat:				
		Vuosi		
Rakennukset		30–35		
Kevyet rakennelmat ja rakennusten laitteet		10–15		
Konttori- ja varastokalusto		10		
Varasto-, huolto- ja jalostuskoneet		7		
Ravintola- ja hotellikalusto		5–10		
Myyväläkalusto		5–7		
Moottoriajoneuvot ja tietokoneet (muut kuin mikrotietokoneet)		5		
Liikearvot		5–10		
Muut aineelliset ja aineettomat hyödykkeet		verolain sallimissa rajoissa		
6. Liiketoiminnan muut kulut				
Liiketoiminnan muut kulut	118,3	110,3	27,5	25,3
Käyttöomaisuuden myyntitappiot	1,5	1,0	1,0	0,9
Yhteensä	119,8	111,3	28,5	26,2
Vuokrakulut on esitetty omana eränään tuloslaskelmassa.				
7. Pakollisten varausten lisäykset (-) tai vähennykset (+)				
Vaakaikäytössä oleviin tiloihin kohdistuvat lisäykset	-1,5	-2,1	-1,4	-2,1
Vaakaikäytössä oleviin tiloihin kohdistuvat vähennykset	2,8	3,6	2,8	3,2
Muiden vastaisten menojen ja menetysten lisäys	-2,3	-1,6	-0,0	
Muiden vastaisten menojen ja menetysten vähennys	3,6	9,3	1,4	2,8
Yhteensä	2,6	9,3	2,8	3,9
8. Rahoitustuotot ja -kulut				
Osinkotuotot saman konsernin yrityksiltä			3,9	1,2
Osinkotuotot omistusyhteyserityksiltä			4,9	3,1
Osinkotuotot muilta	1,3	1,2	1,2	1,2
Osinkotuotot pysyvien vastaavien sijoituksista yhteensä	1,3	1,2	10,0	5,5
Korkotuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista				
Saman konsernin yrityksiltä			9,9	10,7
Muilta	0,9	1,0	0,8	0,9
Muut korko- ja rahoitustuotot				
Saman konsernin yrityksiltä			1,9	2,1
Muilta	16,4	16,7	10,5	11,0
Korko- ja muut rahoitustuotot yhteensä	17,3	17,7	23,2	24,6
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista				
Arvonalentumisten palautukset pysyvien vastaavien sijoituksista	-3,0	-0,9	-4,0	-6,1
Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien muista arvopapereista				
	0,0		0,0	0,1
Korko- ja muut rahoituskulut				
Saman konsernin yrityksille			1,2	1,3
Muille	16,1	19,5	13,4	17,0
Korko- ja muut rahoituskulut yhteensä	16,1	19,5	14,6	18,3
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	5,4	0,3	21,3	6,6

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
9. Satunnaiset erät				
Satunnaiset tuotot				
Saadut konserniavustukset			13,8	29,1
Fuusiovoitto			0,1	
Yhteensä			13,8	29,1
Satunnaiset kulut				
Fuusiotappiot			0,7	1,5
Annetut konserniavustukset			7,9	12,4
Yhteensä			8,6	14,0
Satunnaiset erät yhteensä			5,2	15,1
10. Tilinpäätössiirrot				
Poistoerojen lisäys (-)/vähennys(+)			-0,5	0,0
11. Välittömät verot				
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta tilikaudelta	10,1	6,3	4,1	-0,7
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta ed. tilikausilta	4,8	0,8	4,4	1,0
Tuloverot satunnaisista eristä	-0,4		1,5	4,8
Yhdistelytoimenpiteiden vaikutus	-2,5	-1,3		
Laskennallisen verovelan/-saamisen muutos	4,7	4,9		
Yhteensä	16,7	10,7	10,0	5,1

TASEEN VASTAAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

12. SOK-yhtymän aineettomat ja aineelliset hyödykkeet, milj. €

Aineettomat hyödykkeet	Aineettomat oikeudet	Liikearvo	Muut pitkävaikutteiset menot	Ennakkomaksut	Aineettomat hyödykkeet yhteensä	Konserni-liikearvo	Konserni-reservi
Hankintameno 1.1.2003	52,0	16,7	37,6	1,7	108,0	19,1	2,3
Lisäykset	4,5	5,7	1,7	14,6	26,5	0,9	
Vähennykset	-4,3	-0,3	-5,8		-10,4	-0,3	
Siirrot erien välillä	1,6		2,8	-4,4	0,0		
Hankintameno 31.12.2003	53,8	22,1	36,3	11,9	124,0	19,7	2,3
Kertyneet poistot 1.1.2003	27,3	9,8	23,7		60,7	18,3	
Hankitut yhtiöt	0,0				0,0		
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	-4,2	-0,3	-5,3		-9,8	-0,3	
Tilikauden poisto	7,9	1,9	3,7		13,5	0,4	
Arvonlennukset	0,0				0,0		
Kertyneet poistot 31.12.2003	31,0	11,3	22,0		64,4	18,4	
Kertyneet tuloutukset 1.1.2003							2,3
Kertyneet tuloutukset 31.12.2003							2,3
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	22,8	10,8	14,3	11,9	59,7	1,2	0,0
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	24,7	7,0	13,9	1,7	47,3	0,8	0,0

Aineelliset hyödykkeet

	Maa- ja vesialueet	Rakennukset ja rakennelmat	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennakko- maksut ja kesken- eräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	30,2	283,5	107,5	3,5	4,7	429,4
Lisäykset	1,8	2,3	24,6	0,3	17,2	46,2
Vähennykset	-1,4	-6,5	-59,9	-0,1	-4,4	-72,3
Siirrot erien välillä	0,0	10,0	3,3		-13,3	0,0
Hankintameno 31.12.2003	30,7	289,4	75,5	3,7	4,1	403,3
Kertyneet poistot ja arvonlennukset 1.1.2003	1,9	105,0	72,3	0,8		180,0
Hankitut yhtiöt		0,0	0,0	0,0		0,1
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	-0,0	-3,8	-44,0	-0,0		-47,8
Tilikauden poisto		9,4	10,2	0,3		19,9
Arvonlennukset		0,4	0,0			0,4
Kertyneet poistot 31.12.2003	1,9	111,0	38,5	1,2		152,7
Arvonkorotukset 1.1.2003	38,7	39,7				78,4
Vähennykset	-13,5	-12,6				-26,1
Arvonkorotukset 31.12.2003	25,1	27,1				52,2
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	53,9	205,4	36,9	2,5	4,1	302,9
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	67,0	218,2	35,2	2,7	4,7	327,8

Koneiden ja kaluston kirjanpitoarvosta koneiden ja laitteiden osuus 0,4 Milj. € (ed.v. 0,5 Milj. €)

13. SOK-yhtymän sijoitukset, milj. €

	Osakkeet omistus- yhteys- yrityksissä	Muut osakkeet ja osuudet	Osakkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	80,0	37,1	117,0
Lisäykset	0,7	0,0	0,7
Vähennykset	-7,1	-27,9	-35,0
Siirrot erien välillä	0,2	-0,4	-0,2
Hankintameno 31.12.2003	73,8	8,7	82,5
Kertyneet arvonalennukset 1.1.2003	2,0	25,1	27,0
Vähennysten ja siirtojen kertyneet arvonalennukset	-0,6	-24,4	-25,1
Arvonlennusten palautus		-0,5	-0,5
Kertyneet arvonalennukset 31.12.2003	1,3	0,2	1,5
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	72,5	8,5	81,0
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	78,0	12,0	90,0

Osakkuusyrityksistä johtuvan konserniaktiivan poistamatta oleva määrä 1,7 Milj. € (ed.v. 1,0 Milj. €)

Osakkuusyrityksistä johtuvan konsernireservin tulouttamatta oleva määrä 0,0 Milj. € (ed.v. 0,0 Milj. €)

	Pääoma- lainasaamiset omistus- yhteisyrittäjä	Saamiset omistus- yhteisyrittäjä	Pääoma- lainasaamiset muilta	Muut saamiset muilta	Muut sijoitukset yhteensä
Määrä 1.1.2003	3,4	2,2	6,0	21,6	33,2
Lisäykset				0,9	0,9
Vähennykset	-2,5	-0,7	-3,4	-0,0	-6,6
Siirrot erien välillä	0,7				0,7
Määrä 31.12.2003	1,6	1,5	2,6	22,5	28,2
Kertyneet arvonalennukset 1.1.2003	2,5		0,0		2,5
Arvonalennusten palautus	-2,5				-2,5
Kertyneet arvonalennukset 31.12.2003	0,0		0,0		0,0
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	1,6	1,5	2,6	22,5	28,1
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	0,9	2,2	5,9	21,6	30,7
SOK-yhtymän sijoitukset yhteensä 31.12.2003					109,1
SOK-yhtymän sijoitukset yhteensä 31.12.2002					120,6

12. SOK:n aineettomat ja aineelliset hyödykkeet, milj. €

Aineettomat hyödykkeet

	Aineettomat oikeudet	Muut pitkä- vaikutteiset menot	Ennako- maksut	Aineettomat hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	19,7	5,6	1,1	26,4
Lisäykset	3,8	0,0	10,7	14,5
Vähennykset	-2,6	-0,6		-3,3
Siirrot erien välillä	1,5	0,8	-2,4	0,0
Hankintameno 31.12.2003	22,4	5,8	9,5	37,7
Kertyneet poistot 1.1.2003	11,5	3,4		15,0
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	-2,6	-0,6		-3,3
Tilikauden poisto	3,3	0,3		3,6
Kertyneet poistot 31.12.2003	12,2	3,1		15,3
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	10,2	2,7	9,5	22,4
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	8,2	2,1	1,1	11,5

Aineelliset hyödykkeet

	Maa- ja vesialueet	Rakennukset ja rakennelmat	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennako- maksut ja kesken- eräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	2,5	11,5	12,5	0,3		26,9
Lisäykset	0,0		0,8	0,0	0,0	0,9
Vähennykset		-0,9	-1,5			-2,4
Hankintameno 31.12.2003	2,5	10,6	11,9	0,3	0,0	25,4
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1.2003	0,1	7,6	9,3	0,0		16,9
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		-0,9	-1,4			-2,3
Tilikauden poisto		0,3	0,9	0,0		1,2
Kertyneet poistot 31.12.2003	0,1	7,0	8,8	0,0		15,8
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	2,4	3,6	3,2	0,3	0,0	9,5
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	2,4	4,0	3,3	0,3	0,0	9,9

13. SOK:n sijoitukset, milj. €	Osakkeet saman konsernin yrityksissä	Osakkeet omistus- yhteys- yrityksissä	Muut osakkeet ja osuudet	Osakkeet yhteensä			
Hankintameno 1.1.2003	248,6	64,4	38,5	351,5			
Lisäykset	4,6	0,6	0,0	5,2			
Vähennykset	-3,9	-5,2	-27,9	-36,9			
Siirrot erien välillä		0,4	-0,4	0,0			
Hankintameno 31.12.2003	249,4	60,2	10,2	319,8			
Kertyneet arvonalennukset 1.1.2003	23,5	8,5	24,9	56,8			
Vähennysten ja siirtojen kertyneet arvonalennukset	-1,8	-0,6	-24,4	-26,9			
Arvonalennusten palautus	-0,8		-0,5	-1,2			
Kertyneet arvonalennukset 31.12.2003	20,9	7,8	0,0	28,7			
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	228,5	52,4	10,2	291,1			
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	225,1	55,9	13,6	294,6			
	Pääoma- lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	Saamiset saman konsernin yrityksiltä	Pääoma- lainasaamiset omistus- yhteys- yrityksiltä	Saamiset omistus- yhteys- yrityksiltä	Pääoma- lainasaamiset muilta	Muut saamiset muilta	Muut sijoitukset yhteensä
Määrä 1.1.2003	39,4	137,2	3,3	2,0	6,0	21,6	209,4
Lisäykset	3,4	54,7				0,9	59,0
Vähennykset		-37,8	-2,5	-0,7	-3,4	-0,0	-44,4
Siirrot erien välillä	-1,7	1,7					0,0
Määrä 31.12.2003	41,1	155,7	0,8	1,3	2,6	22,5	223,9
Kertyneet arvonalennukset 1.1.2003	11,5		2,5		0,0		14,1
Arvonalennukset	1,4						1,4
Arvonalennusten palautus	-0,3		-2,5				-2,8
Kertyneet arvonalennukset 31.12.2003	12,6		0,0		0,0		12,7
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	28,4	155,7	0,8	1,3	2,6	22,5	211,3
Kirjanpitoarvo 31.12.2002	27,8	137,2	0,8	2,0	5,9	21,6	195,4
SOK:n sijoitukset yhteensä 31.12.2003							502,3
SOK:n sijoitukset yhteensä 31.12.2002							490,0
Sitoumukset saman konsernin yritysten lainojen vakauttamiseksi 55,4 Milj. €							

**14. SOK-yhtymän ja SOK:n
omistamat yritykset 31.12.2003**

Kotipaikka	SOK-yhtymän		SOK:n
	omistus- osuus-%	äänivalta osuus-%	omistus osuus-%

Konserniyritykset
Kaupalliset

AS Kommest Auto -konserni	Viro	90,0	90,0	90,0
AS Sokotel	Viro	100,0	100,0	100,0
Hankkija-Maatalous Oy -konserni	Helsinki	100,0	100,0	100,0
Helsingin Sokos Oy	Helsinki	90,0	90,0	90,0
Intrade Partners Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
Jollas-Opisto Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
Maan Auto Oy -konserni	Helsinki	100,0	100,0	100,0
Netista Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
North European Oil Trade Oy	Helsinki	66,0	66,0	66,0
Porin Sokos Oy	Pori	90,0	90,0	90,0
Prisma Peremarket AS	Viro	100,0	100,0	100,0
Rainex Yrityspalvelu Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
Rekla Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
S-Etuluotto Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
SOK-Business Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
SOK-Invest Oy	Helsinki	100,0	100,0	100,0
Sokotel Oy -konserni	Helsinki	100,0	100,0	100,0
SOK-Takaos Oy	Helsinki	99,9	99,9	99,9
Tampereen Sokos Oy	Tampere	90,0	90,0	90,0
Turun Sokos Oy	Turku	90,0	90,0	90,0
Uudenmaan ABC Oy	Helsinki	90,0	90,0	90,0
Kiinteistöyhtiöt (22 kpl)				
Vaihto-omaisuuskiinteistöyhtiöt (14 kpl)				
Konserniyritykset yhteensä 65 kpl				

Omistusyhteyshyötykset
Osakkuusyhtiöt

Asunto Oy Kauniaisten Kirkkomäki	Kauniainen	38,6	38,6	38,6
Elielin Pysäköinti Oy	Helsinki	22,2	22,2	22,2
Hotelli Joensuun Kimmel Oy	Joensuu	33,0	33,0	
Hotellipankki Oy	Helsinki	33,3	33,3	
Inex Partners Oy -konserni	Helsinki	50,0	50,0	50,0
Kauppakeskus Mylly Oy	Turku	50,0	50,0	50,0
Keskuskorttelin Huolto Oy	Vaasa	31,5	31,5	31,5
Kiinteistö Oy Asematie 8	Vantaa	42,5	42,5	42,5
Kiinteistö Oy Pysäköintiveturi	Tampere	49,7	40,2	49,7
Kiinteistö Oy Rytilahden Maja	Helsinki	40,0	40,0	40,0
Kiinteistö Oy Turun Brahenkatu 8	Turku	50,0	50,0	50,0
Kiinteistö Oy Turun Toripaikotus	Turku	38,6	38,6	28,6
Kiinteistö Oy Vainihaka	Rauma	50,0	50,0	50,0
Malmintorin Kiinteistö Oy	Helsinki	40,0	40,0	40,0
Movere Oy	Lahti	33,3	33,3	
Oy Realinvest Ab -konserni	Helsinki	21,9	21,9	21,9
Tullin Parkki Oy	Tampere	45,1	30,0	45,1
Vaihto-omaisuusosakkuusyhtiöt (1 kpl)				
Osakkuusyhteyshyötykset yhteensä 18 kpl				

Emoyhtiön omistamat muut osakkeet ja osuudet

Sato-Yhtymä Oyj	Helsinki	8,7		8,7
-----------------	----------	-----	--	-----

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
15. Vaihto-omaisuus				
Tavarat	133,3	131,5		
Muu vaihto-omaisuus	0,4	0,4	14,1	8,3
Ennakkomaksut	1,1	1,3		
Yhteensä	134,8	133,2	14,1	8,3
16. Pitkäaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	3,8	7,7	2,4	2,4
Siirtosaamiset	0,1	0,1		
Pitkäaikaiset saamiset yhteensä	3,8	7,7	2,4	2,4
17. Laskennallinen verosaaminen				
Jaksotuseroista	3,6	5,2		
Yhdistelytoimenpiteistä	0,8	3,2		
Yhteensä	4,4	8,4		
Konserniyritysten jaksotuseroista johtuva laskennallinen verosaaminen on yhdistelty ja esitetty konsernitaseessa, ei konserniyritysten taseissa.				
18. Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	242,6	230,2	188,3	179,7
Saamiset saman konsernin yrityksiltä				
Myyntisaamiset			4,0	4,8
Lainasaamiset			2,5	2,0
Muut saamiset				29,1
Siirtosaamiset			18,8	2,8
Yhteensä			25,3	38,7
Saamiset omistusyhteyssyrityksiltä				
Myyntisaamiset	0,7	0,4	0,5	0,2
Lainasaamiset	2,8	1,5		
Siirtosaamiset	25,0	23,6	25,0	23,5
Yhteensä	28,5	25,5	25,4	23,8
Lainasaamiset	20,2	20,8	4,0	3,6
Muut saamiset	12,6	8,1	0,0	0,3
Siirtosaamiset	25,2	20,9	15,1	11,4
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	329,0	305,5	258,2	257,4
Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät				
Rahoituserät	6,3	4,5	5,9	4,0
Muut	44,0	40,1	52,9	33,8
Siirtosaamiset yhteensä	50,2	44,6	58,8	37,8
19. Rahoitusarvopaperit				
Muut osakkeet ja osuudet	10,0		10,0	
Muut arvopaperit saman konsernin yrityksiltä			18,5	19,3
Rahamarkkinasijoitukset	468,1	402,7	468,1	402,7
Yhteensä	478,1	402,7	496,6	421,9

TASEEN VASTATTAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
20. Oma pääoma				
Osuuspääoma 1.1.	65,8	58,7	65,8	58,7
Lisäys	2,8	7,1	2,8	7,1
Osuuspääoma 31.12.	68,6	65,8	68,6	65,8
Lisäosuuspääoma 1.1.	12,6	9,3	12,6	9,3
Lisäys	2,2	3,4	2,2	3,4
Lisäosuuspääoma 31.12.	14,8	12,6	14,8	12,6
Arvonkorotusrahasto 1.1.	77,6	104,5		
Vähennys	-26,1	-26,9		
Arvonkorotusrahasto 31.12.	51,5	77,6		

Arvonkorotusten kohteena olevat hotelliikiinteistö sekä tavarataloikiinteistö sijaitsevat Helsingin ydinkeskustassa sekä logistiikkakeskus Espoossa. Kaikki em. kohteet on vuokrattu konsernin tai S-ryhmän liiketoimintaa välittömästi tai välillisesti palvelemaan käyttöön. Tehdyn päätöksen mukaisesti arvonkorotukset tullaan peruuttamaan kokonaisuudessaan käyttöomaisuuden hankintahintaiseen arvostusperiaatteeseen siirtymiseksi. Arvonkorotuksia on peruutettu tässä tilinpäätöksessä 26,1 milj. €.

Vararahasto 1.1.	11,8	11,8	11,8	11,8
Lisäys	1,0		1,0	
Vararahasto 31.12.	12,8	11,8	12,8	11,8
Hallintoneuvoston käyttörahasto 1.1.	0,4	0,3	0,4	0,3
Lisäys	0,2	0,2	0,2	0,2
Vähennys	-0,4	-0,0	-0,4	-0,0
Hallintoneuvoston käyttörahasto 31.12.	0,2	0,4	0,2	0,4
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	268,4	229,9	310,8	302,1
Siirto vararahastoon	-1,0		-1,0	
Siirto hallintoneuvoston käyttörahastoon	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Osuuspääoman ja lisäosuuspääoman korko	-5,9	-5,4	-5,9	-5,4
Muuntoero	-0,0	-0,0		
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	261,4	224,3	303,8	296,6
Tilikauden ylijäämä	35,3	44,2	22,5	14,2
Pääomalaina		20,2		20,2
Oma pääoma yhteensä	444,6	456,8	422,7	421,6

Laskelma voitonjakokelpoisista varoista 31.12.

Edellisten tilikausien ylijäämä	261,4	224,3	303,8	296,6
Tilikauden ylijäämä	35,3	44,2	22,5	14,2
Sääntöjen mukaan vararahastoon siirrettävä vähimmäismäärä	-0,4	-0,3	-0,4	-0,3
Tilinpäätössiirtojen kertymästä omaan pääomaan merkitty osuus	-30,9	-28,9		
Yhteensä	265,4	239,2	326,0	310,5

21. Pääomalaina**Pääomalainamuotoinen debentuurilaina 1996**

SOK käytti toukokuussa 2004 oikeutensa maksaa ennenaikaisesti takaisin vuonna 1996 liikkeeseen laskemansa 20,2 milj. euron määräisen pääomalainamuotoisen debentuurilainan. Lainan alkuperäinen eräpäivä oli 22.5.2006. Lainan korko oli 9,75 %. SOK maksoi lainan korkoineen takaisin nimellisarvostaan.

22. Tilinpäätössiirtojen kertymä

Poistoero				
Aineettomat oikeudet			1,8	1,7
Muut pitkävaikutteiset menot			0,7	0,4
Rakennukset ja rakennelmat			0,4	0,4
Koneet ja kalustot			0,4	0,4
Muut aineelliset hyödykkeet				0,0
Yhteensä			3,4	2,9

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
23. Pakolliset varaukset				
Vajaakäytössä olevat tilat	5,8	7,1	5,6	7,1
Muut vastaiset menot	3,4	4,6	0,5	1,8
Yhteensä	9,2	11,8	6,1	8,9
24. Pitkäaikainen vieras pääoma				
Joukkovelkakirjalaina	5,8	5,8		
Lainat rahoituslaitoksilta	18,6	21,7	2,7	5,6
Eläkelainat	0,4			
Ostovelat	0,3	0,3		
Muut pitkäaikaiset velat	6,9	12,0	6,9	12,0
Siirtovelat		0,1		0,1
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	32,0	39,9	9,6	17,7
Prisma Peremarket AS:n joukkovelkakirjalaina				
Olennaisimmat lainaehdot:				
• Pääoma 90 milj. EEK				
• Nostopäivä 27.9.2002				
• Eräpäivä 27.9.2005				
• Korko kiinteä 4,75 %				
• Vakuutena SOK:n takaus				
25. Laskennallinen verovelka				
Tilinpäätössiirroista	11,1	10,3		
Jaksotuseroista	-0,7	-0,5		
Konserniyritysten omiin taseisiin sisältyvät	-	-		
Yhteensä	10,4	9,7		
26. Lyhytaikainen vieras pääoma				
Lainat rahoituslaitoksilta	2,7	6,7		1,2
Eläkelainat	0,0			
Saadut ennakot	44,5	40,6	6,3	5,7
Ostovelat	254,9	237,8	121,3	108,9
Velat saman konsernin yrityksille				
Ostovelat			26,1	27,9
Muut lyhytaikaiset velat			146,2	117,3
Siirtovelat			7,7	2,6
Yhteensä			180,1	147,8
Velat omistusyhteisyrityksille				
Ostovelat	55,4	49,6	53,5	48,4
Muut lyhytaikaiset velat	7,7	7,6	7,7	7,6
Siirtovelat	0,0	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	63,1	57,2	61,1	56,1
Muut lyhytaikaiset velat	480,2	413,0	454,9	392,5
Siirtovelat	90,0	81,8	48,2	45,1
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	935,5	837,1	871,9	757,4
Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät				
Henkilöstökulut	26,3	25,3	5,3	5,1
Rahoituserät	10,2	8,0	6,9	5,1
Muut	53,6	48,6	43,8	37,6
Siirtovelat yhteensä	90,0	81,9	55,9	47,8

TULOVEROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Esitetty edellä kohdassa 11.

LIITETIEDOT HENKILÖSTÖSTÄ JA TOIMIELINTEN JÄSENISTÄ

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
27 a. Henkilöstön lukumäärä keskimäärin ryhmittäin				
Maatalous- ja rautakauppa	950	879		
Hotellit ja ravintolat	1 309	1 126		
Autokauppa	523	454		
Sokokset	588	567		
Marketta	372	277		
Käyttötavarahankinta	234	243		
Kiinteistö-, vuokraus- ja muu palvelutoiminta	581	533		
Myyty ja lopetettu liiketoiminta		47		
Yhteensä	4 557	4 126		
SOK	496	483		
Tytäryhtiöt	4 061	3 643		
Yhteensä	4 557	4 126		

Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä on laskettu keskiarvona kuukausien lopussa lasketuista kokoaikaisiksi muutetuista henkilökunnan lukumääristä. Ulkomaisissa toimipaikoissa olevien henkilömäärä 31.12.2003 oli 877 henkilöä.

27 b.

Palkat ja palkkiot:

Toimitusjohtajat sekä hallitusten jäsenet	3,0	2,6	1,1	1,1
Hallintoneuvoston jäsenet	0,1	0,1	0,1	0,1

Johdon eläkesitoumukset:

SOK:hon työsuhhteessa olevilla hallituksen jäsenillä ja osalla tytäryhtiöiden toimitusjohtajista on eläkeoikeus täytettyään 60–63 vuotta.

VAKUUKSET JA VASTUUSITOUKSET

28. Vastuusitoumukset**Annetut pantit ja vastuusitoumukset****Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä**

Lainat rahoituslaitoksilta				
Kiinnitykset	7,8	7,8		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	7,8	7,8		

Velat, joiden vakuudeksi annettu pantteja

Lainat rahoituslaitoksilta	0,1	0,4		
Pantatut osamaksusopimukset	3,0	9,1		
Muut velat	1,7	1,7	1,7	1,7
Pantattujen osakkeiden kirjanpitoarvo	1,9	1,9	1,9	1,9
Vakuudeksi annetut pantit yhteensä	4,9	11,0	1,9	1,9

Milj. €	SOK-YHTYMÄ		SOK	
	2003	2002	2003	2002
Velat, joiden vakuudeksi annettu takauksia				
Lainat rahoituslaitoksilta	16,7	20,5		
Annetut takaukset	16,7	20,5		
Annetut takaukset yhteensä	16,7	20,5		
Yleisvakuudet, jotka annettu velkojen vakuudeksi				
Kiinnitykset	37,9	37,8		
Muut annetut vakuudet				
Pantit	0,4	0,6	0,4	0,5
Kiinnitykset	13,5	13,5		
Takaukset	55,2	41,8		
Yhteensä	69,0	55,9	0,4	0,5
Saman konsernin yritysten puolesta annetut vakuudet				
Takaukset			56,9	44,3
Muiden velasta annetut vakuudet				
Takaukset osakkuusyritysten velasta	5,2	4,8		
Takaukset osuuskauppojen velasta	6,1	8,5		
Takaukset muiden velasta	0,2	0,2	0,2	0,2
Yhteensä	11,5	13,5	0,2	0,2
Muut muiden puolesta annetut vakuudet				
Takaukset osuuskauppojen vastuista	0,2	0,2		
Muut vastuut				
Takaisinostovastuut:				
Osamaksukannan takaisinostovastuut	97,4	77,0		
Muut takaisinostovastuut	71,2	70,1	37,0	36,6
Yhteensä	168,6	147,1	37,0	36,6
Leasingvastuut:				
-Seuraavana vuonna maksettavat	5,1	4,9	1,8	1,7
-Yli vuoden kuluttua maksettavat	11,6	12,8	1,5	3,2
Yhteensä	16,7	17,7	3,3	4,9
Vuokravastuut:				
S-ryhmän käytössä olevat vuokratut liikepaikat on turvattu pääsääntöisesti pitkäaikaisilla sopimuksilla, joista SOK-yhtymällä on vuokravastuita.				
Muut taloudelliset vastuut:				
Konserniyhtiöiden kiinteistöjen perusparannuksiin ja uudisrakennuksiin liittyy AVL 33 §:n mukainen vähennetyn arvonlisäveron palautusvastuu. Palautusvastuu realisoituu, mikäli toimitilat, joiden osalta vähennyksiä on tehty, poistuvat vähennykseen oikeuttavasta käytöstä em. lain tarkoittaman 5 vuoden määräajan kuluessa.				

SOK-YHTYMÄ

		Josta avoimien sopimusten		Josta avoimien sopimusten
Johdannaissopimuksista johtuva vastuu, kohde-etuuden arvo, milj. €	Kohde-etuuden arvo 31.12.2003	kohde-etuuden arvot 31.12.2003	Kohde-etuuden arvo 31.12.2002	kohde-etuuden arvot 31.12.2002
Korkojohdannaiset				
Termiinisopimukset	80,8	20,8	188,8	188,8
Optiosopimukset				
Ostetut	42,0	0,0	92,0	0,0
Asetetut	42,0	0,0	92,0	0,0
Koronvaihtosopimukset	221,3	149,5	186,4	143,4
Valuuttajohdannaiset				
Termiinisopimukset	29,4	24,4	26,5	26,3
Optiosopimukset				
Ostetut	2,0	2,0		
Sähkøjohdannaiset				
Termiinisopimukset	13,4	4,3	11,3	5,6
Johdannaissopimuksista johtuva vastuu, käypä arvo, milj. €	Käypä arvo 31.12.2003	Josta avoimien sopimusten käyvät arvot 31.12.2003	Käypä arvo 31.12.2002	Josta avoimien sopimusten käyvät arvot 31.12.2002
Korkojohdannaiset				
Termiinisopimukset	-0,0	-0,0	-0,9	-0,9
Optiosopimukset				
Ostetut	0,0	0,0	0,1	0,0
Asetetut	-0,0	0,0	-0,1	0,0
Koronvaihtosopimukset	-0,6	-0,6	-0,7	-0,7
Valuuttajohdannaiset				
Termiinisopimukset	-0,3	-0,3	0,2	0,2
Optiosopimukset				
Ostetut	0,0	0,0		
Sähkøjohdannaiset				
Termiinisopimukset	0,6	0,4	2,6	2,7

SOK

		Josta avoimien sopimusten	Josta avoimien sopimusten	
Johdannaissopimuksista johtuva vastuu, kohde-etuuden arvo, milj. €	Kohde-etuuden arvo 31.12.2003	kohde-etuuden arvot 31.12.2003	Kohde-etuuden arvo 31.12.2002	kohde-etuuden arvot 31.12.2002
Korkojohdannaiset				
Termiinisopimukset	80,8	20,8	194,8	182,8
Optiosopimukset				
Ostetut	42,0	0,0	92,0	0,0
Asetetut	42,0	0,0	92,0	0,0
Koronvaihtosopimukset	221,3	149,5	186,4	143,4
Valuuttajohdannaiset				
Termiinisopimukset	49,3	8,1	45,4	7,4
Optiosopimukset				
Ostetut	2,0	2,0		
Sähköjohdannaiset				
Termiinisopimukset	13,4	4,3	11,3	5,6
Johdannaissopimuksista johtuva vastuu, käypä arvo, milj. €		Josta avoimien sopimusten	Josta avoimien sopimusten	
	Käypä arvo 31.12.2003	käyvät arvot 31.12.2003	Käypä arvo 31.12.2002	käyvät arvot 31.12.2002
Korkojohdannaiset				
Termiinisopimukset	-0,0	-0,0	-0,9	-0,9
Optiosopimukset				
Ostetut	0,0	0,0	0,1	0,0
Asetetut	-0,0	0,0	-0,1	0,0
Koronvaihtosopimukset	-0,6	-0,6	-0,7	-0,7
Valuuttajohdannaiset				
Termiinisopimukset	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Optiosopimukset				
Ostetut	0,0	0,0		
Sähköjohdannaiset				
Termiinisopimukset	0,6	0,4	2,6	2,7

Kokonaisriskiasemaa tarkasteltaessa on johdannaisten lisäksi huomioitava suojattavien tase-erien positio.

Tilikauden lopussa avoimena olleita johdannaissopimuksia on käytetty pääasiassa konsernin valuutta-, korko- ja hintariskin hallintaan. Avoimet koronvaihtosopimukset ovat 1–5 vuoden mittaisia. Avoimet valuutta- ja sähkötermiinisopimukset erääntyvät seuraavan 2 vuoden kuluessa. Muut avoimet johdannaissopimukset ovat alle vuoden mittaisia.

Johdannaisten käyvät arvot perustuvat markkina-arvoihin tai tulevien kassavirtojen nykyarvoihin.

SOK-yhtymän tunnusluvut 1999–2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Liikevaihto	2 540	2 754	2 915	2 998	3 112
Liiketulos					
Milj. €	56	57	35	55	46
%:a liikevaihdosta	2,2	2,1	1,2	1,8	1,5
Tulos ennen satunnaisia eriä					
Milj. €	49	54	39	55	52
%:a liikevaihdosta	1,9	2,0	1,3	1,8	1,7
Tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja					
Milj. €	49	52	33	55	52
%:a liikevaihdosta	1,9	1,9	1,1	1,8	1,7
Oman pääoman tuotto-%	12,0	10,2	7,5	9,9	7,0
Sijoitetun pääoman tuotto-%	8,9	9,2	6,4	8,4	6,9
Omavaraisuusaste, %	29,4	30,9	33,2	34,1	32,9
Bruttoinvestoinnit käyttöomaisuuteen					
Milj. €	64	61	31	43	56
%:a liikevaihdosta	2,5	2,2	1,1	1,4	1,8
Gearing, %	49	36	21	10	-2
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana	5 043	5 075	4 657	4 638	4 843
Lukumäärä kokoaikaiseksi muutettuna		4 500	4 203	4 126	4 557

TUNNUSLUKIJEN LASKENTAKAAVAT

$$\text{Oman pääoman tuotto-\%} = \frac{\text{tulos rahoituserien jälkeen} + \text{arvonalentumiset sijoituksista (netto)} - \text{verot}}{\text{oma pääoma} + \text{vähemmistöosuus, keskim.}} \times 100$$

$$\text{Sijoitetun pääoman tuotto-\%} = \frac{\text{tulos rahoituserien jälkeen} + \text{korko- ja muut rahoituskulut} + \text{arvonalentumiset sijoituksista (netto)}}{\text{taseen loppusumma} - \text{korottomat velat} - \text{pakolliset varaukset, keskim.}} \times 100$$

	1999	2000	2001	2002	2003
Korottomat velat, milj. €	398	425	472	442	483

$$\text{Omavaraisuusaste, \%} = \frac{\text{oma pääoma} + \text{vähemmistöosuus}}{\text{taseen loppusumma} - \text{saadut ennakot}} \times 100$$

$$\text{Bruttoinvestoinnit käyttöomaisuuteen} = \text{Tytäryhtiöosakkeiden ja muun käyttöomaisuuden hankintamenot}$$

$$\text{Gearing, \%} = \frac{\text{korolliset velat} - \text{rahoitusvarat}}{\text{oma pääoma} + \text{vähemmistöosuus}} \times 100$$

$$\text{Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana} = \text{Laskettu työsuhteiden lukumäärien kuukausittaisena keskiarvona. Lisäksi vuosina 2000–2003 on laskettu kokoaikaiseksi muutettu keskimääräinen henkilömäärä.}$$

Hallituksen ehdotus SOK:n tilikauden ylijäämän käyttämisestä

Tuloslaskelman osoittama ylijäämä	22 542 257,63 €
Edellisten tilikausien ylijäämä	303 772 225,33 €
Yhteensä	326 314 482,96 €

Hallitus ehdottaa, että tilikauden ylijäämä 22 542 257,63 euroa käytetään seuraavasti:

– siirretään vararahastoon sääntöjen mukaisesti	2 000 000,00 €
– maksetaan lisäosuuspääoman korkoa	529 023,87 €
– jaetaan osuusmaksun korkona tilikauden alkuun mennessä osuuskauppojen suorittamille osuusmaksuille 9,0 %	5 920 499,28 €
– siirretään hallintoneuvoston käyttörahaan	500 000,00 €
– jätetään edellisten tilikausien ylijäämätilille	13 592 734,48 €

SOK:n omat pääomat tulevat olemaan, jos osuuskunnan kokous hyväksyy yllä olevan ehdotuksen

Osuuspääoma	68 615 500,00 €
Lisäosuuspääoma	14 790 000,00 €
Vararahasto	14 773 154,85 €
Hallintoneuvoston käyttöraha	693 949,97 €
Edellisten tilikausien ylijäämä	317 364 959,81 €
Yhteensä	416 237 564,63 €

Helsingissä 11. päivänä helmikuuta 2004

Kari Neilimo

Jukka Salminen

Esko Hakala

Arto Hiltunen

Kalle Lähdesmäki

Kuisma Niemelä

Veli-Matti Puutio

Eero Saukkonen

Tilintarkastuskertomus

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan jäsenille

Olemme tarkastaneet Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tilikaudelta 1.1.–31.12.2003. Hallituksen laatima tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen, konsernin ja osuuskunnan tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja liitetiedot. Suorittamamme tarkastuksen perusteella annamme lausunnon tilinpäätöksestä ja hallinnosta.

Tilintarkastus on suoritettu hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa on tällöin tarkastettu riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Hallinnon

tarkastuksessa on selvitetty hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten toiminnan lainmukaisuutta osuuskuntalain säännösten perusteella.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös on laadittu kirjanpitolain sekä tilinpäätöksen laatimista koskevien muiden säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätös antaa kirjanpitolaissa tarkoitetulla tavalla oikeat ja riittävät tiedot konsernin ja osuuskunnan toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätös konsernitilinpäätökseen voidaan vahvistaa sekä vastuuvapaus myöntää hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenille tarkastamaltamme tilikaudelta. Hallituksen esitys kertyneen ylijäämän käyttämisestä on osuuskuntalain ja osuuskunnan sääntöjen mukainen.

Helsingissä maaliskuun 11. päivänä 2004

Tomi Englund
KHT

Tapani Rotola-Pukkila
KHT

Juhani Heiskanen
KHT

Hallintoneuvoston lausunto

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan sääntöjen 13 §:n 1 momentin 2. kohdan mukaisesti hallintoneuvosto on tänään tarkastanut hallituksen laatiman tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen vuodelta 2003 sekä perehtynyt tilintarkastuskertomukseen.

Hallintoneuvosto esittää lausuntonaan varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle, että tilinpäätös ja konsernitilinpäätös vahvistetaan ja että tilivuoden tulosta ja omaa pääomaa koskeva hallituksen ehdotus hyväksytään.

Hallintoneuvostosta ovat erovuorossa jäsenet Eino Laaksonen, Otto Mikkonen, Simo Kutinlahti, Hanna Valtari, Matti Vanto, Max van der Pals, Eeva Ukkola ja Håkan Smeds. Edellä lueteltujen tilalle esitetään varsinaisessa osuuskunnan kokouksessa valittavaksi vastaava määrä jäseniä seuraavaksi kolmeksi vuodeksi. Lisäksi Matti Ojanperän jäsenyys hallintoneuvostossa on päättynyt 31.12.2003 hänen eronpyyntönsä johdosta ja Kimmo Koivisto on pyytänyt eroa hallintoneuvoston jäsenyydestä.

Helsingissä 1. päivänä huhtikuuta 2004

SUOMEN OSUUSKAUPPOJEN
KESKUSKUNTA

Hallintoneuvoston puolesta

Otto Mikkonen
puheenjohtaja

Markku Viljanen
sihteeri

S-ryhmä numeroin 1999–2003

Milj. €	1999	2000	2001	2002	2003	± %
SOK-YHTYMÄ						
Liikevaihto	2 540	2 754	2 915	2 998	3 112	3,8
Poistot	38	32	35	35	34	-1,1
Liiketulos	56	57	35	55	46	-15,7
Rahoitustuotot ja -kulut (ilman arvonalentumisia)	-6	-5	-3	-1	2	3 milj. €
Tulos ennen satunnaisia eriä, tilinpäätössiirtoja ja veroja	49	54	39	55	52	-3 milj. €
Tilikauden tulos	40	39	32	44	35	-9 milj. €
Taseen loppusumma	1 247	1 327	1 337	1 372	1 449	5,6
Pysyvät vastaavat	524	542	530	496	473	-4,7
Vaihto-omaisuus	141	140	129	133	135	1,2
Vaihtuvat vastaavat (ilman vaihto-omaisuutta)	581	645	678	742	841	13,3
Oma pääoma (sis. pääomalainan)	362	403	435	457	445	-2,7
Vähemmistöosuus	15	16	16	17	17	1,0
Pakolliset varaukset	28	20	21	12	9	-22,1
Vieras pääoma	841	887	865	887	978	10,3
Korolliset velat	463	482	413	465	495	6,5
Rahoitusvarat	288	337	324	421	504	19,7
Korolliset nettovelat	175	145	89	44	-9	-53 milj. €
Henkilökunta 31.12.	5 047	5 062	4 537	4 645	4 949	6,5
SOK						
Myynti (alv 0 %)	1 111	1 230	1 494	1 669	1 693	1,5
Myynti osuuskaupoille	991	1 118	1 399	1 579	1 597	1,1
Tulos ennen satunnaisia eriä, tilinpäätössiirtoja ja veroja	6	10	-9	4	28	24 milj. €
Tilikauden tulos	11	15	11	14	23	8 milj. €
Henkilökunta 31.12.	406	401	494	505	538	6,5
OSUUSKAUPAT TYTÄRYHTIÖINEEN						
Myynti	4 488	4 790	5 340	5 640	5 894	4,5
Osuuskauppojen lukumäärä	44	43	43	43	43	0,0
Osuuskauppojen jäsenmäärä	746 183	854 067	987 037	1 078 649	1 187 074	10,1
Henkilökunta 31.12.	16 228	16 817	18 078	18 169	18 488	1,8
S-RYHMÄ						
Vähittäismyynti	5 709	6 083	6 554	6 858	7 149	4,2
Toimipaikkojen lukumäärä	1 209	1 177	1 216	1 222	1 252	2,5
Henkilökunta 31.12.	21 275	21 879	22 615	22 814	23 437	2,7

LASKENTAKAAVAT

Rahoitusvarat = rahat ja pankkisaamiset + rahoitusarvopaperit

Korolliset nettovelat = korolliset velat - rahoitusvarat

Tilastoja

S-ryhmän vähittäismyyntitoimipaikat 31.12.2003

	Toimipaikat		Vähittäismyynti
	Määrä	Muutos	Milj. €
Prismat	41	-1	1 700,2
S-marketit	347	8	2 066,7
Alepat	46	-1	136,5
Salet	159	2	237,3
Market-ketju	585	8	4 140,7
Muut market- ja lähimymälät	27	-4	19,5
Sokokset	19	-	262,7
Emotion-erikoisliikkeet	8	2	9,2
Muut käyttötavaratoimipaikat	12	1	27,3
Tavaratalot ja käyttötavaramymälät	39	3	299,2
Sokos Hotels	35	1	231,0
Radisson SAS	6	-	70,5
Muut hotellit	4	-1	8,2
Ravintolat	171	-1	209,3
Kahvilat	26	-	19,9
Hotellit ja ravintolat	242	-1	538,9
Agrimarketit, konekeskukset ja rauta-maataloustoimipaikat (sis. viljakaupan)	153	1	954,3
Autokaupat	43	2	690,5
Liikennemyymälät ja polttonestekauppa*	152	21	499,2
Muut	3	-	6,9
S-RYHMÄ YHTEENSÄ	1 252	30	7 149,2

* Lisäksi 101 markettien yhteydessä olevaa automaattiasemaa

Tietoja osuuskaupoista ja S-ryhmästä vuosilta 1930–2003

Vuosi	Osuuskauppoja	Jäsenmäärä	S-ryhmän toimipaikat			
			Mymälöitä	Palvelutoiminta ¹	Tuotantolaitokset	Yhteensä
1930	423	225 367	2 406	79	85	2 570
1940	368	295 224	2 999	186	146	3 331
1950	376	484 011	4 074	273	165	4 512
1960	364	488 268	5 483	355	125	5 963
1970	274	572 610	4 220	557	70	4 847
1975	220	674 701	3 476	644	58	4 178
1980	202	682 651	2 801	504	38	3 343
1981	193	666 957	2 548	464	35	3 047
1982	183	661 295	2 405	436	34	2 875
1983	178	645 564	2 316	422	30	2 768
1984	92	636 354	2 208	325	30	2 563 ²
1985	82	637 248	1 790	277	26	2 093
1986	81	616 262	1 586	274	26	1 886
1987	79	610 638	1 453	273	24	1 750
1988	77	591 345	1 340	276	19	1 635
1989	76	573 642	1 228	288	17	1 533
1990	67	542 455	1 071	302	16	1 389
1991	57	459 247	908	296	15	1 219
1992	47	418 990	838	288	12	1 138
1993	46	403 631	929	286	7	1 222
1994	46	429 325	916	268	6	1 190
1995	44	479 087	922	263	6	1 191
1996	44	543 521	916	267	6	1 189
1997	44	607 008	937	263	5	1 205
1998	44	673 520	947	255	1	1 203
1999	44	763 282	952	255	2	1 209
2000	43	854 043	937	238	2	1 177
2001	43	987 037	967	247	2	1 216
2002	43	1 078 649	978	243	1	1 222
2003	43	1 186 511	1 009	242	1	1 252

¹ Vuodesta 1980 vain ravitsemus- ja majoitustoiminta. ² Luokitus muuttui vuonna 1984. Vertailukelpoinen vähennys 136.

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK)
Fleminginkatu 34, PL 171, 00511 Helsinki
Puh. (09) 1881, faksi (09) 188 2332
www.s-kanava.net

